

קובץ גליונות

פרשת קרח

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

- דברי שי"ה
- דרכי החיזוק
- פניני השוקי חמד
- שיעור חומש
- תורת ראשי הישיבות
- מים חיים
- שאל אביך ויגדך
- אוצרות פרי חיים
- דובב שפתים
- דברי אמת
- נפשו גחלים תלהט
- פנינים משולחן רבינו
- שלמים מציון
- יחי ראובן

הגאון הגדול
רבי ישראל זאב
גוסטמאן זצ"ל
ראש ישיבת
נצח ישראל
ראמ"יעלס
ומחבר הספרים
'קונטרסי השיעורים'
גלב"ע כ"ח סיון
תשנ"א

ניתן לשלם גם במכשירי
'קהילות' ו'נדריים פלוס'
ע"ש קובץ גליונות

קובץ גליונות

פרשת קרח

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

- דברי שי"ה -
- דרכי החיזוק -
- פניני השוקי חמד -
- שיעור חומש -
- תורת ראשי הישיבות -
- מים חיים -
- שאל אביך ויגדך -
- אוצרות פרי חיים -
- דובב שפתים -
- דברי אמת -
- נפשו גחלים תלהט -
- פנינים משולחן רבינו -
- שלמים מציון -
- יחי ראובן -

הגאון הגדול
רבי ישראל זאב
גוסטמאן זצ"ל
ראש ישיבת
נצח ישראל
ראמ"יעלס
ומחבר הספרים
'קונטרסי השיעורים'
גלב"ע כ"ח סיון
תשנ"א

ניתן לשלם גם במכשירי
'קהילות' ו'נדריים פלוס'
ע"ש קובץ גליונות

לעילוי נשמת
אמנון בן מרים
נלב"ע ג' תמוז תשע"ב
תנצב"ה

ולהצלחת
משפחת ארבוך

לעילוי נשמת
מרת לאה ע"ה
בת ר' חיים אפרים ז"ל
נלב"ע ל' סיון תשס"ג
תנצב"ה

לעילוי נשמת
רחל בת חיה ע"ה
בת שנאור
נלב"ע ו' תמוז
תנצב"ה

שואף להיות בקיא בחומש רש"י?

רשיומי

הצטרף לתוכנית לימוד חומש רש"י יומי

הגרלה חודשית ע"ס 3.600 ₪
פרס ראשון 1.600 ₪ פרס שני 4 זוכים ב500 כל אחד

לרישום: טלמסר 025-613-613
המבצע מיועד ללומדים מגיל 120-18, לבחורי ישיבות ינתן זכות לרכישת ספרים.

עדיף לשלם ולתרום במכשירי
"קהילות" ו"נדרים פלוס"
בבתי הכנסת,
יש לחוץ על לחצן 'קופות נוספות'
ובחיפוש קובץ גליונות,
או בטלפון:
נדרים פלוס
03-7630585 שלוחה-486
קהילות
073-2757000 שלוחה-4311
או בהעברה לבנק מרכזית-17
סניף: 745
מס' חשבון: 71262
ע"ש קובץ גליונות

להקדשות ע"ג הקובץ
או המעונינים לפתוח מוקד הפצה
באיזור מגוריהם

ובכל עניני הקובץ
ניתן לפנות למס': 053-3145900
פקס: 077-2092005

או במייל: k.gilyonot@gmail.com

לקבלת הקובץ במייל
ניתן לשלוח בקשה
למערכת 'קובץ גליונות'

kovetz+subscribe@googlegroups.com

יו"ל בסיוע:

יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע.ר.

לכל חקוראים וחלומרים החשובים שליט"א

הקדישו ע"ג הקובץ את יקיריכם באחת משבתות השנה
ותזכו להיות שותפים בזיכוי הרבים הגדול להגדיל תורה ולהאדירה

מטות מסעי	ב' אב		
דברים	ט' אב		
שופטים	ז' אלול	י' תמוז	חוקת
כי תצא	י"ד אלול	י"ז תמוז	בלק
כי תבא	כ"א אלול	כ"ד תמוז	פנחס

דברי שי"ח

ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

על הפרשה

"ולא יהיה כקרח וכעדתו" (י"ה)

הנה יש חילוק בין קרח לבין עדתו כי קרח רצה את המצוה של כהונה גדולה כמשאחו"ל קרח שפיקח ה' ומנושאי הארון ה' סבר שמגיע לו רק שעבר על ציווי ה' לכן לא מת אלא ה' שוקע באדמה כמה שנים עד שעמדה חנה ונתפללה עליו ואז נעצר כמ"ש בירו' סנהדרין פ"י ה"ד ונשאר שם עד יום מותו, אבל עדתו רצו את הכבוד של הכ"ג ולכן נשרפו כולם ומתו מיד, ולכן נאמר ולא יהי' כקרח וכעדתו שמי שהוא כקרח שבקש המצוה לעצמו כעוזהו המלך לא מת אלא נצטרע עד יום מותו כמפורש בדה"ב כ"ו אבל החולקים עבור הכבוד הם יהיו כעדתו שמתו מיד ונשרפו.

"והנה פרח מטה אהרן וגו' ויצא פרח ויצץ ציץ ויגמול שקדים" (י"ה)

ויל"ע אם אכלו השקדים האלו מה מברכין עליהן. והנה בירו' כלאים ספ"ז מיבעיא לי' מהו לברך על הזרוע בעציץ שאינו נקוב המוציא לחם מן הארץ ופסק בחיי אדם שא"א לברך וכן בפה"ע ובפה"א א"א לברך עליהן מספק, אבל החזו"א זצ"ל אמר דדוקא מן הארץ א"א לברך עליהן שאינן ארץ (עי' ירו' ערלה פ"א סוף ה"ב) אבל בפה"ע ובפה"א יכול לברך שגם בעציץ שא"נ יש בו אדמה ועץ ואפי' בגידולי מים התיר לברך שג"ז כמו אדמה, אבל כאן שהכל ה' בנס אין זה לא מאדמה ולא מעץ וכמו כמהין ופטירות דמאורא רבו ומבואר בברכות מ' ב' דמברכין עליהן שהכל וה"נ יש לברך שהכל, ואם נאמר שעץ תלוש ג"כ נקרא עץ כמש"כ עצי שטים עומדים א"כ המקל של אהרן ה' עץ וכתוב ויצץ ציץ ויגמול שקדים משמע שבנס צמח מהעץ א"כ י"ל דמברכין עליהן בפה"ע. וכן יש להסתפק על חרוב ברוב דרשב"י בשבת ל"ג ב' שנהפך כל ע"ש לתמר (עי' בירו' שביעית פ"ט ה"א ומ"ש שם בבואור והוא ממדרש תלפיות ערך חרוב בשם מהר"ם גלוטי) אם היו מברכין עליו בפה"ע כיון שהעץ יצא בנס וצ"ע. וחטים שירדו בעבים (מנחות ס"ט ב') פירשו התוס' שם שהי' ע"י נס, ובס' חסידים החדש סי' תתת"מ כתב דעל המן ה' מברכין המוציא לחם מן השמים, ושם גם על זה היו מברכין כן.

כתבו התו"י ביומא ל"ב ב' דמקצת הפרחים נשארו שלא גמלו שקדים ונשארו פרחים, ונראה דזה מוכח בפסוק דכתיב ויהי ממחרת וגו' והנה פרח מטה אהרן וגו' ויצא פרח ויצץ ציץ ויגמול שקדים ואם איתא שכבר היו כולם שקדים מנא ידע שפרח ויצץ וע"כ שנשארו פרחים וגם שקדים והטעם נראה דבזה ניכר הנס לדורות כדכתיב למשמרת לאות וגו' דאם ה' רק שקדים אין ניכר הנס שהוא דומה לשאר ענף של שקדים אבל השתא שיש פרחים וגם שקדים מה שאינו בשאר אילנות דבשעה שיש פרחים אין שקדים ניכר הנס, וכן מצאתי בריטב"א שם שסיים בה ג"כ כדי להגדיל הנס, ועי' בדעת זקנים מבעלי התוס' כאן.

(טעמא דקרא)

עלי שי"ח

"כשמרן שליט"א ליוה את בנו למבחן"

לרגל מלאות חצי שנה מפטירתו, מופיע בימים אלו ספר חדש והיסטורי, מאוצרותיו ותורתו של רשכבה"ג מרן הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל. הספר 'בזאת תבחנה' כולל מאות מבחנים שבחן בעשרות שנים מרן זצוק"ל את מאות קבוצות הילדים, בחורים, אברכים, שבאו לפניו לעמוד בכור הבחינה. בספר (900 עמ') מובאים גם עשרות עובדות מופלאות שנשמעו מפי המבחנים ומנהלי התלמודי תורה. (תלמיד חכם אחד העוסק בהוצאת ספרים העיד, כי מעולם עוד לא נדפס ספר של מבחנים שבחן גדול הדור, בהיקף שכזה ובעיון שכזה, והרי זה מקום הניחו לו למרן זצוק"ל מן השמים לזכות את הכלל בנושא זה, למען ילמדו לדורות הבאים). כמלאך העומד לפני המבחנה, מסר מרן זצוק"ל את נפשו והתאמץ לרדת אל רמתם של ילדים ובחורים צעירים כדי לרומם את קרנם ולעודד אותם לחשק ושקידת התורה.

אחד העובדות הבולטות ידועות, מסופר על רבינו מרן שליט"א. היה זה לפני כשלושים שנה, בנו הצעיר רבי יצחק שאול סיים אז את התלמוד תורה, וכמקובל, הגיע להיבחן מבחן כניסה לפני הישיבה לצעירים. ראש הישיבה מרן זצוק"ל היה בוחן אז את התלמידים. כדי להבין את הסיפור, עלינו לקבל קצת רקע על התקופה. בתקופת המבחנים היו מגיעים בעיקר בלילי שבת קבוצות של בחורים בתיאום, אל ביתו של מרן. כל בחור (ולפעמים כמה יחד) היה נכנס לחדרו של מרן. המבחן ארך כחמש עד עשר רגעים, הוא היה שואל שאלות ספורות, ומסיים: זהו, אגוֹטֵן שבת. הפלא העצום היה, שאחרי שבת היה מרן מורה להנהלת הישיבה בפרוטרוט, מי מבין מאות הנבחנים הצליח במבחן ומי שלא. בלי שום רשימות ותזכורות.

ולסיפורנו: בהגיע התור של הנער יצחק שאול, הוא הגיע בלוויית אביו מרן שר התורה שליט"א. כשבדרך הוא משנן עם בנו את פרק האיש מקדש עליו הוא ייבחן.

כשהגיעו, נכנס מרן שליט"א עם בנו ולחש למרן זצוק"ל: אל תבחנו אותו קשה...

מרן הגראי"ל זצוק"ל חיך. בנתיים עלה מרן שליט"א אל גיסו, השכן הגאון רבי יוסף ישראלזון זצ"ל לשוחח איתו בלימוד.

המבחן אכן לא היה קשה, וכעבור דקות הוא הסתיים ומרן שב עם בנו הביתה.

עד היום - מספר בנו של מרן שליט"א, איני שוכח את המבחן המיוחד, ובודאי מהספר המיוחד יהיה למרן עלוי נשמה גבוה, ודבר שנתמסר אליו אותו צדיק יביא תועלת גדולה לכל מבקשי ה'.

וינסו - בריחה ממחלוקת במשנת מרן רבנו שר התורה שליט"א

סיפר פעם רבינו בא אליו אחד שחיבר ספר וקיבל מכתב מלא גידופין וקללות בענין הספר ובא לבכות אצל רבינו על כך אמר לו רבינו גם לי יש מכתב כזה שקיבלתי כשהוצאתי את אחד מספרי ובשעתו לא עניתי לשולח והיום הוא ידיד שלי.

ושוב מעשה באחד שהוציא ספר וקיבל מכתב ביקורת חריפה כשהראה אותו לרבינו אמר לו רבינו גם אני כשהוצאתי אחד מספרי כתב מישהו ביקורת על ספרי ושתקתי הראה רבינו הגרא"ל שטינמן בכתר ראש לר' חיים מוולאזין זצ"ל בהלכות נשואין ס"ק קי"ט שכתב וז"ל אמר רבינו דבר מנוסה אם יהיה לאדם שונאים ח"ו אם יפעול אצלו שהם צדיקים גמורים וידין אותם לכך זכות תיכף יתהפך לבבם לאוהבים לו עכ"ל וע"ש בהערה.

אחד אמר לרבינו דבר בענין מחלוקת מסוימת אמר לו רבינו אף שהרבה טוענים כדברך מכל מקום אין צריך לדבר לבטלה מה שבין כך לא יועיל לא כדאי.

רבינו רגיל לומר בשם המהר"ל דיסקין דהנה כל מקום שמוזכר נצים זה דתן ואבירם ואע"פ שעשו הרבה דברים לא טובים עדיין הם שרדו והכל בזכות שכתוב ויכו שוטרי ישראל זה דתן ואבירם ולקבל מכות עבור יהודים זה לא פשוט וזה דבר מאד גדול אמנם כל זה עד מחלוקת אבל ברגע שהיה מחלוקת כבר שום דבר לא הועיל.

שח מרן הגרא"ל: באים לפני על מריבות בעיני ירושה אני אומר לאנשים ע"פ הדין יתכן שאתה צודק אבל אם תוותר לא תפסיד מכך אני רגיל לומר מלוותר לא מפסידים קחו לדוגמא את הגר"ח הנה הוא בן יחיד לאמו עם אחיותיו וע"פ דין מגיע לו כל הירושה ולאחיות לא מגיע כלום ואעפ"כ ויתר על כך ולא לקח, נו הפסיד מכך? רק הרויח.

ש"ק אחו"ק תשס"ט העזתי פני לספר לרבינו הגר"ח מה שאמר לי הגרא"ל על רבינו שהשאיר כל הירושה לאחותו אמר לי רבינו הגר"ח מה שהוצרכתי לקחתי השאר השארתי לאחותי אין לי מקום להחזיק את זה.

אמר לי רבינו הגר"ח אני מוכר את הספרים שלי ואין לי מקום למכור גם את הספרים של קה"י ובהזדמנות אחרת אמר שמגיע לה שאבא הי' אצלה כל השנים הרבנית קניבסקי ע"ה אמרה לי שאת הכל הוא השאיר לאחותו אף פעם לא שאלתי אותו למה.

בשעתו הוכרז ברבים על שבת חיזוק למערכת כשרות של בני תורה ומינו על כך דרשנים לבתי כנסת בבני ברק תלמיד חכם שהתבקש לשאת דברים דרש בליל שבת בבית המדרש לדרמן בית מדרשו של הגר"ח לאחר שסיים הגר"ח אמר לו ישר כח שאל הדרשן בבדיחותא על מה ישר כח על שכבר סיימתי? הגיב רבנו לא, אלא ישר כוחך על שדברת רק דברי חיזוק על כשרות זו ולא הוספת מילים בגנות כשרות אחרת העומדת במקביל, למחרת בשבת בבוקר יהודי אחר ירא שמים בא גם הוא להגר"ח שעמד בעוז לימין מערכת הכשרות וסיפר שהוא בדרכו לדבר עתה בנושא הכשרות בבית הכנסת פלוני ושאלתו בפיו לצורך הדרשה האם נכון שרבנו אמר כך וכך על הכשרות השניה שכנגד, כאב הגר"ח והשיב לו ראשית לא נכון ושנית מדוע לך בכלל לדבר על הכשרות השניה העיקר שתדבר דברי חיזוק על הכשרות הזו ואין צורך כלל להזכיר את ההשגחה השניה.

אמר רבנו הגר"ח רבי יוסף חיים זוננפלד אמר הכלבים ששתקו במכת בכורות זכו לדורות בנבילה לכלב תשליכון אותו ואילו הצפרדעים שמסרו עצמם על קידוש השם ונכנסו בתנורים רק הן עצמן נשארו בחיים אבל לא זכו לשכר לדורות הרי לנו שיותר קשה לשתוק מלקפוץ לאש.

יהודי אחד התקשר להגאון רבי אליהו מן שליט"א בבקשה שיסייע לו להכניסו אל הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א היות ויש לו שאלה כבדת משקל לשאול וזקוק הוא להכרעתו בענין והרי כבר שאל לאחד מהגדולים שליט"א וענה לו שהשאלה היא די קשה גם בשבילו ואינו יכול להכריע בענין האיש סיפר כדלהלן בתי שתחי' באה בקשר שידוכין עם בחור חשוב וכבר קבעו את זמן החתונה לעוד שלושה שבועות והנה עומדים עכשיו לשלוח את ההזמנות לחתונה אמנם היום שמעו מהורי הבחור שאחרי בדיקות רפואיות מצאו שיש לבחור מחלה ממארת רח"ל למחרת באו הורי הכלה יחד עם הכלה וכן הורי החתן עם החתן אל מעונו של מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א כדי שיכריע בדבר והרב מן שליט"א הציע השאלה לפני הגר"ח שליט"א כדלהלן יש לפנינו דין תורה הבחור החתן טוען כי מאחר ומפני סיבות רפואיות יהיה מוכרח לעבור זמנים קשים מאוד בשנה הבאה מפאת הטיפולים הרפואיים אזי אסור לו להתחתן ולהניח בת ישראל במצב כה קשה לא כך עושים את השנה הראשונה של החתונה, מאידך אמר הרב מן שליט"א הכלה טוענת שאין זה כפי כבוד החתן בחור חשוב בן תורה ותלמיד חכם הצריך לחיזוק כה גדול שיעבור את כל הקשיים שמוכרח לעבור לבד מבלי עזרה של הכנגדו ולכן על החתן להסכים להינשא עתה בזמן שקבעו את החתונה בשמוע מרן הגר"ח שליט"א את שני הצדדים של הדין תורה פסק בהחלטיות שעליהן להתחתן בזמן שנקבע ובירך אותם

בברכת בנין עדי עד ושיזכו לבנות בית נאמן בישראל כל הנוכחים פרצו בבכיות של שמחה והתרגשות שאכן תתקיים החתונה של בני הזוג ויש לציין שמרן הגר"ח שליט"א אף השתתף בחתונה ורקד עם החתן במשך כחמש עשרה דקות, אחרי החתונה שאל הרב מן שליט"א את מרן הגר"ח שליט"א על פשר הדבר בפסקו שעליהם לקיים החתונה בזמנה מהו נימוקו בפסק זה, ענה לו מרן הגר"ח שליט"א הלא זה מדרש מפורש בפרשת נח דהנה איתא במדרש בראשית רבה פל"ג א שאלכסנדר מוקדון שלח למלך קציא שיבוא אליו אמר ליה לא באתי רק שאני רוצה לידע היאך אתם דנין באשר שמעתי שאתם מחזיקים בעמוד הדין והצדק באתי לשמוע יושר דינכם וציודק משפטכם היה יושב אצלו יום אחד בא אדם אחד שהיה צועק על חבירו לפני המלך ואמר זה האיש מכר לי חורבה ומצאתי בתוכה אוצר ממון, זה שקנה החורבה אמר החורבה והאשפה קניתי האוצר לא קניתי ואיני רוצה לקבלו מפני עונש גזל זה שמכר החורבה אמר החורבה והאשפה ומה שבתוכה מכרתי לו ואינני חפץ באוצר מפני עונש גזל אמר מלך קציא לאחד מבעלי הדין יש לך בן זכר אמר ליה כן אחר כך אמר לבעל דין השני יש לך בת נקבה אמר ליה כן לכו ויקחו זה את זה הבן לבת ויהיה הממון הנמצא לשניהם עד כאן דברי המדרש, רואים מדברי המדרש הסביר הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א שכאשר יש ויתור מצד אחד לשני גילו לנו חז"ל ששניהם המוותרים צריכים להיות מנצחים זהו הלימוד מדברי המדרש הנ"ל ולכן בנידון דידן זה ששניהם ויתרו לטובת השני הדבר פשוט שהדרך היחידה שיהיה שייך נצחון לשני הבעלי דינים הוא על ידי שיתחתנו שיהיה להם היכולת לבנות בית נאמן בישראל ולכן ייעצתי להם לעשות כמו שאכן כתוב במדרש הנ"ל ויש לציין שאותו בני הזוג זכו לקיים בית נאמן בישראל והחתן התרפא זהו נוראות הסגולה של מי שמוותר ומעביר על מידותיו.

שאלה מאשה (שהתאלמנה) בעלי היה בעל מחלוקת גדול, מה אני אעשה שלא ייענשו הבנים שלי (כמו שמצינו במחלוקת קורח שאבדו אף יונקי שדים), אמר לה רבנו **שתתפלל על כך**.

ואולי רק במחלוקת קורח נענשו הכל, כי גם הטף היו בתוך חבורה זו, כדכתיב בקרא ויצאו נצבים בקומה זקופה לחרף ולגדף.

כיון שיונקי שדים אינם שייכים למחלוקת, ממילא לא אכפת לן מה שהיו בתוך החבורה הזו, ומה שנכללו בעונש אביהם היה משום שהם - בניהם של בעלי מחלוקת.

בעלי מחלוקת שמציתים אש ואחר כך בורחים...

סיפר לי ר"ח ברגמן כי בשעתו היתה איזו מחלוקת באג"ו. ופלוני מהעסקנים אמר למרן הרב שך "אני בורח ממחלוקת כמו מאש" הגיב לו הרב שך בבדיחותא: אתה מדליק ואח"כ אתה בורח = איר צינט עס אן און איר אנטלייפט.

רבנו שהכיר את האיש, צחק, והגיב: הוא אמר לו את האמת.

אמר רבנו. הנה בקרח אמרו בירושלמי פ"י סנהדרין סה"ד "כך היתה עדתו של קרח שוקעת ויורדת עד שעמדה חנה ונתפללה עליה". בהיותי בפתח תקוה בישיבה, רבי אליהו דושניצר זצ"ל אמר לנו דברי מוסר פעם בשבוע. ואמר בשם ר' איצל מפטרבורג כי מהירושלמי הנ"ל רואים כמה עומק הגיהינום, עד ימי חנה הן כחמש מאות שנה ואילו חנה לא הייתה מתפללת היה שוקע עוד. הנה עומק הגיהינום! הוסיף רבנו: רבי אליהו דושניצר היה אומר את עיקר דבריו בשם אחרים, ואמרו שהרבה הם דברים שלו, רק אומרים בשם אחרים.

סיפרה הרבנית ע"ה על אמה הרבנית אלישיב ע"ה פעם אמרה בגילוי לב שאינה רוצה שיספידו אותה לאחר מותה, אולם, מודעת היתה לכך שהדבר לא בידה ולכן הוסיפה: דבר אחד יכולני להעיד על עצמי ששנאתי מחלוקת ואהבתי שלום, ואכן ילדיה סיפרו שבכל עת בחירות היתה נהית ממש חולה כששמעה איך רבים ומתקוטטים על עסקי פוליטיקה. ובנוכחותה אף פעם לא הרשתה לדבר בעניני מחלוקת. [ואמנם רצון יראיו יעשה, וזכתה שהתקיימה בקשתה, כי כששמע מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל שרצון אשתו היה שלא יספידוה אמר שכך יעשו, ולא הספידוה].

(עיקרי הדברים מתוך הספרים: מנחת תודה, כל משאלותיך, מאחורי הפרגוד, קונטרס אדירי התורה)

פארהדף היוםי פא

"קרי עליהם בני קטורה"

זבחים ס"ב ב' בני אחתיה דרבי טרפון הוו יתבי קמיה דרבי טרפון (פרש"י ולא הוו אמרי מידי) פתח ואמר ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה יוחני (פרש"י מילתא בעלמא הוא דקאמר כדי לפתוח פיהם) אמרי ליה קטורה כתיב קרי עליהם בני קטורה (פרש"י אינם יודעין לדבר בהלכה). ואולי יש לפרש דב"ר פליגי אי קטורה זו הגר ונקראת קטורה שקשרה פתחה או קטורה אחרת היתה, ור"ט אמר ושמה יוחני תפס שם בעלמא כלומר שלא היתה הגר אלא אשה אחרת א"ל קטורה כתיב דס"ל דלכך נקראת קטורה משום שקשרה פתחה א"כ זו הגר קרי עליהו בני קטורה פי' הביא להם ראי' מסיפא דקרא דקחשיב בני קטורה ולא קחשיב ישמעאל בהדיהו א"כ ש"מ שאין זו הגר, (וקצת דומה לזה ראיתי בס' אמרי אהרן).

(טעמא דקרא ס"פ חיי שרה)

שידוכים

- א. על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא, אמר ר' חנינא לעת מצא זו אשה שנא' מצא אשה מצא טוב.
 - ב. קשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף.
 - ג. מרן החזו"א לא רצה להתערב בשידוך שהכלה היתה יותר מבת מ'.
 - ד. ארבעים יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני.
 - ה. ראוי לשלם דמי שדכנות לשדכן קרוב (גיס או אח) שעשה שידוך.
 - ו. הנושא אשה יבדוק באחיה, אם יש אח אחד טוב הרי זה מציל.
 - ז. בענין בדיקות גנטיות = דור ישרים, אין חייבין לעשותם, אבל אין איסור.
 - ח. בענין מחלות במשפחה, צריך לחשוש רק בשלש פעמים.
 - ט. א"צ לספר החסרונות לצד השני קודם שמתחילים השידוך, אלא לפני שגומרים.
- (מתוך הספר החדש העומד לראות אור בימים אלו 'תורת חיים' על עיניי נישואין ושבע ברכות)

"מעניני הפרשה"

עובדות והנהגות בענין - תפילות הצדיקים

וישב אהרן אל משה וגו' והמגפה נעצרה-משה רבנו עמד בתפילה הג"ר שמעון זיילבלד היה בחור צעיר כאשר הגיע מירושלים ללמוד בישיבת סלבודקה, ובא להתברך אצל מרן ה"חזון איש", שאלו החזו"א: "מה שלום אביך?" השיב: "ברוך ה'", שאלו ה"חזון איש" שוב: "מה שלום אביך?" ושוב "ברוך ה'..." הבחור ר' שמעון נחרד, אם ה"חזון איש" שואל יש בזה משהו, כנראה דבר נורא ארע... מיד רץ להתקשר לירושלים - 'מה שלום אבא?' 'לא קרה כלום' השיבוהו. חזר על שאלתו ושוב הרגיעוהו, 'לא ארע דבר'. 'לא יתכן, ה"חזון איש" שאל מה שלומו, אתם מסתירים ממני!'

התברר מה הסיפור. מספר שנים קודם, האב עמד לעבור ניתוח מסובך, נכנסו ל"חזון איש", שאלו בעצתו וביקשו את ברכתו. וכיצד התברר לו, כי ה"חזון איש" אמר לו למחרת: "אביך עדיין ברשימה שלי!". (וכיון שלא נכנסו להודיעו אם הניתוח הצליח המשיך מרן להזכירו בתפילותיו). ר' שמעון זיילבלד נדבק בחזו"א באופן מיוחד, מחמת כך שנוכח לגלות כי במשך שנים התפלל על יהודי שלא הכירו כלל.

רבנו הזיל דמעה לשמע הסיפור, ואמר: היה לי פעם דבר כזה. הרופאים אמרו לפלוני שבתו א"א לה שתלד, וחיתן אותה וביקש ממני שאתפלל, והכנסתי אותה ברשימה. ואחר שנים הרבה שמעתי שנולד לו, ואמרתי לו: מדוע לא סיפרת שנולדה לך.

העולם אומר על זה את הפסוק חכמים הם להרע ולהיטיב לא ידעו. ולפני שנים ראיתי בתו' הרא"ש על התורה על הפסוק בקרח י"ז ט"ו וישב אהרן אל משה וגו' והמגפה נעצרה ולא כתיב מדוע שב אליו, וכתב תוס' הרא"ש הרי שלחו משה על המגפה ומשה התפלל, וכשהמגפה נעצרה היה צריך להודיעו ושם כתב - דלא כמו שנהגו העולם שלא מודיעים (עי' מושב זקנים מבעלי התוס').

לפני סוכות אמרו לרבנו, כי השנה היו מעט אתרוגים בעץ של הגרמ"ל. הפטיר ואמר: בפעם הראשונה אחרי ערלה שניטעו העצים של רמ"י מהאתרוג של החזו"א היה שפע רב, אולי אלף אתרוגים. שנה אח"כ התייבש, כנראה כי היה יותר מדי עומס בשנה קודמת. הוא הלך להחזו"א ונתן לו ברכה שתמיד יהיה לו אתרוגים, ועד היום יש אתרוגים.

עש"ק שמיני כ"ה ניסן תש"ע. אמרתי קמיה רבנו. סיפר ר' ישעיה אפשטיין במנחה אחרונה של ימי חייו של ר' ישראל אליהו ווינטרוב זצ"ל אמר רבנו לר' ישעיה רציתי להיזכר מאד בשמו כדי להתפלל עליו ולא יכולתי להיזכר. ובסביבות השעה 7:00 נפטר, ושמר"ע של מעריב היה כבר אח"כ.

זה נכון, התפללתי עליו כל הזמן, וגם עכשיו אני זוכר את שמו, ובמנחה לא יכולתי להיזכר שמו בשום אופן. והסכים רבנו לדברי, שאמרתי כי יש דבר כזה שמן השמים הגיע הזמן למות "עת למוות" אבל כח תפילה מעכב מליטלו, ואז ה' מעלים את התפילה כדי שיקחוהו בזמנו.

ש: שמעתי שהחזו"א אמר: ה' העלים ממני את השואה ואילו ידעתי ואלט איך נישט צו גילאזט.

ת: שמעתי מזה.

(כל משאלותיך)

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות וש"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א •

"ויאמר [השם] תפתה וגם תוכל צא ועשה כן", הקב"ה הסכים שהוא יהיה השליח, ואמר לו שיעליח בזה, אך אמר בלשון "צא" – ודרשו בגמרא "צא ממחיצתו", והיינו כיון שאחאב נענש על ידו, הוציאוהו ממחיצת הקב"ה. קודם היה נבון במחיצתו של הקב"ה: כיון שנהרג שלא כדין, וקיבל ייסורים כאלה בעולם הזה, ממילא היה צדיק, וזכה לישוב בין הצדיקים בישיבה של מעלה, במחיצת הקב"ה, אבל כשהוא [הרוח שלו] עשה קטרוג על אחאב, מיד אמר לו הקב"ה צא ממחיצתי.

יש חטא ופיוס בנפש לאחר מיתה

ורואים בזה דבר מחודש מאד, ששייך חטא בנפש גם כשהיא בלי גוף, כשכבר נמצא במחיצתו של הקב"ה, עדיין שייך חטא, וכשאחאב נענש על ידו – נהיה בזה חטא בנפש, והוציאוהו ממחיצתו של הקב"ה. שייך דבר כזה שיהיה חטא בנפש גם לאחר מיתה.

ומצינו גם להיפך, שהנפש יכולה לבקש מחילה לאחר מיתה, כמו שמובא בגמרא (מכות ה, ב) על יהודה בן טבאי שהיה אב בית דין, ופעם אחת טעה והרג עד זומם שלא כדין [שארין העדים נהרגים עד שייזומו שניהם, והוא הרג עד אחד בלא שהזים חברו], ולאחר שהבין את טעותו, היה כל ימיו משתטח על קבר ההרוג, וצועק ובוכה לבקש מחילה ממנו.

והיו כאלה שחשבו שזה קולו של ההרוג שצועק על שהרגוהו שלא כדין, ואמר להם יהודה בן טבאי: הראיה שזה הקול שלי ולא קולו של ההרוג, תראה, שאחרי שאמות ייפסק הקול ולא יישמע יותר.

ואמרו על זה בגמרא שאין זו ראייה, כי יכול להיות שאחרי שמת יהודה בן טבאי, נפגש עם ההרוג ופייס אותו, היינו שהנפש שלו נפגשה עם נפש ההרוג וביקש מחילה ממנו, והסביר לו שכדאי לו שלא יקפיד.

ומבואר כי שייך תשובה ובקשת מחילה גם לאחר מיתה [וכן כתב הריטב"א שם "בא להשמיענו שיש פיוס גם לאחר מיתה בקבר להיפטר מעונש הנפש"], ואמנם ודאי שאין זה כמו תשובה מחיים, שאז התשובה היא בצורה אחרת, אבל שייך גם אחרי מיתה שהנפש של מי שחטא בין אדם לחברו, יפייס את הנפגע, והוא יסלח, ואז יהיה טוב לו.

וכאמור גם חטא שייך בנפש לאחר מיתה, שייך חטא ושייך תשובה. שייך חטא כמו נבון היזרעאלי, שהקב"ה אמר לו צא ממחיצתי מפני שאחאב נענש על ידו. ושייך להיפך, לעשות תשובה ולבקש מחילה להיפטר מעונש הנפש. אלו הם דברים נפלאים שרואים בזה.

[ואמנם בהמשך הגמרא שם אמרו, שיתכן שהטעם שיצא נבון ממחיצתו של הקב"ה, הוא לא משום שנענש אחאב על ידו, אלא מפני שהלך להיות "רוח שקר" בפי נביאיו של אחאב, וכתוב (תהלים קא, ז) דובר שקרים לא יכון לנגד עיני, ולכן אינו יכול להמשיך להיות במחיצתו של הקב"ה. ומה שאמרו כל שחברו נענש על ידו אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה למדו שם בגמרא מפסוק אחר, עיין שם].

למחול ולהסיר אפילו קפיידא שבלב

ולמדנו מזה כמה צריכים להיזהר שלא להקפיד, אפילו במחשבה, שאינו אומר כלום, רק בלב אכפת לו ומקפיד על זה, הרי בשמים יודעים שהוא מקפיד, וכיון שיש קפיידא – השני סובל ונענש, כידוע בפרט בענייני שידוכים, שאם יש קפיידא קשה להשתדך, ומעכבים מן השמים את השידוך מחמת הקפיידא שיש עליו, והדברים ידועים שהרבה פעמים אחרי שמפייסים, מיד מוצאים את השידוך וכבר אין שום עיכובים. וכן זהירות בשמירת הלשון גם כן נותנת זכויות עצומות, כידוע.

על כל פנים יש להיזהר שלא להקפיד, אפילו ששום אדם לא יודע מזה, ורק בלב יש לו קפיידא, הרי בשמים יודעים מהקפיידא שבלב, וחברו עלול להיענש, ומי שחברו סובל ונענש מחמתו – גם הוא נענש! ודנים אותו בשמים במידת הדין, כיון שהוא מקפיד ואינו מוותר, ואינו מוחל וסולח, גם

שלא יענש אדם בסיבתו

יש דבר חשוב מאד, שהציבור לא יודע את זה. הנה לפעמים יש לאדם קפיידא על מישהו שמצער אותו, שגורם לו צער, ואכפת לו מזה, ובגלל קפיידתו יש השגחה בדיני שמים שהמצער נענש, מידה כנגד מידה, כיון שהוא מצער – נותנים לו מן השמים גם כן צער.

ולפעמים המצטער שמח בזה שהמצער נענש, וחושב: טוב שמן השמים יצטערו אותו, ובדין מגיע לו הצער הזה, כי הוא מצער אותי שלא כדין, ואדרבה, טוב מאד שיענש. כך יכול המצטער לחשוב.

אבל אמרו חז"ל (שבת קמט, ב) כל שחברו נענש על ידו אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה, היינו שאם מן השמים הענישו אדם בגלל שגרם צער למישהו, גם המצטער הראשון ייענש, מפני שגרם עונש לחברו בזה שהוא מקפיד עליו. ואף על פי שהשני צער אותו שלא כדין, והעונש מגיע לו בדין, מכל מקום כיון שהוא גרם את העונש לשני, בזה שהוא מקפיד ואינו מוחל לו במחילה גמורה, גם הוא ייענש על זה.

ולכן יש תפילה בסיפורים לומר לפני השינה, לפני קריאת שמע שעל המיטה "ריבונו של עולם הריני מוחל לכל מי שהכעיס והקניט אותי או שחטא כנגדי וכו' ולא יענש שום אדם בסיבתו", והיינו מפני שאם אינו מוחל, ומתנהג עם אחרים במידת הדין, וגורם להם להיענש, גם איתו מתנהגים בשמים במידת הדין – מידה כנגד מידה.

הנהגה ברחמים וזכה לרחמים

ובמידת הדין בלי מידת הרחמים אדם לא יכול להחזיק מעמד, כי מי מקיים את כל חיוביו בשלמות: וכי התפילה היא בכוונה כמו שצריך? והאם הוא מקיים 'ואהבת לרעך כמוך' כמו שצריך? או שהוא נוהג מביטול תורה כמו שצריך? וכי הוא מקיים את חיוביו כל היום כמו שצריך בשלמות? הרי במידת הדין היה צריך מיד להיענש, רק יש מידת הרחמים שמחכים לו אולי יעשה תשובה, וזו מידת הרחמים ולא בדין.

וגם עצם הדבר שהתשובה מועילה זה מידת הרחמים, נגד מידת הדין, כמו שאמרו חז"ל (ירושלמי מכות ב, ו) שאלו לחכמה חוטא מהו עונשו, אמרה להם חטאים תרדוף רעה, שאלו לנבואה חוטא מהו עונשו, אמרה להם הנפש החוטאת היא תמות, ורק הקב"ה אמר "יעשה תשובה ויתכפר לו" – כי זו הנהגה מיוחדת של מידת הרחמים.

ואם אדם מתנהג עם אחרים במידת הדין, אזי גם איתו מתנהגים בשמים במידת הדין, ומי יעמוד לפניך בדין? מי יצדק לפניך בדין?! וכדי ליכות למידת הרחמים צריך להתנהג עם אחרים במידת הרחמים, כמו שאמרו (שבת קנא, ב) כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים וכל שאינו מרחם על הבריות אין מרחמין עליו מן השמים.

עובדא דאחאב ונבון היזרעאלי

ומצינו בגמרא (שבת קמט שם) שהובא בזה העובדא באחאב ונבון היזרעאלי, שאחאב הרג את נבון ולקח את כרמו, ואחר כך דנו את אחאב בבית דין של מעלה, מפני שהיו לו חטאים, "ויאמר השם מי יפתה את אחאב ויעל ויפול ברמות גלעד" (מלכים א' כב), היינו שחיפשו מי שיפתה את אחאב שייצא עם יהושפט למלחמה כנגד רמות גלעד, וייהרג שם, וזה יהיה עונשו בעולם הזה, מלבד העונש בעולם הבא, שהוא אחד משלושה מלכים שאין להם חלק לעולם הבא (כדאיתא בסנהדרין ריש פרק חלק), וחיפשו מי שיפתהו שייצא למלחמה וייענש וייהרג שם.

"ויצא הרוח ויעמוד לפני השם ויאמר אני אפתנו וגו' ויאמר אצא והייתי רוח שקר בפי כל נביאיו" – זה רוחו של נבון היזרעאלי, ששנא את אחאב ורצה לנקום בו על מה שהרג אותו, וביקש שהוא יהיה השליח לפתות את אחאב על ידי שיהיה רוח שקר בפי נביאיו של אחאב, נביאי השקר, שהם יאמרו לו לעלות להילחם ברמות גלעד וימות שם.

איתו מתנהגים במידת הדין, ומי יכול לעמוד בזה? אין זה פשוט לעמוד במידת הדין! לכן חשוב מאד להיזהר שלא להקפיד, כדי שלא יענש חברו על ידו, ואם יש איזה צער, מיד יש למחול ולהסיר קפיда מלב.

בעל מלאכה בעבודתו עושה חסד

ועוד דבר חשוב לדעת, הנה במסילת ישרים בסוף הספר כתב: "וכבר יכול להיות חסיד גמור איש שמפני צרכו הוא בעל מלאכה פחותה כמו מי אשר לא יפסוק מפיו הלימוד", היינו שגם מי שעוסק במלאכה פשוטה מאד, יכול לזכות ולהגיע למדרגות שאין לשער.

וידוע שבתל אביב היה סנדלר בעל מדרגה, רבי משה יעקב רביקוב זצ"ל, שהיה נותן ברכות, וברכותיו היו מתקיימות, אנשים גדולים באו אליו לבקש ברכות – והברכות התקיימו. וכפי הנראה זהו מפני שהיה בעל מדרגה באמונה, עם ההנהגה של אמונה, שויתי השם לגדי תמיד, שכל ההנהגה עם אמונה שהכל בידי שמים, והרגשה שכל מה שאני חי כל רגע זה בידי שמים, אמנם קשה מאד להרגיש את זה, אך כנראה שהוא היה יכול, לחיות עם האמונה בכל רגע, עם שבת והודאה להקב"ה, אפילו בלב, לא צריך דווקא בדיבור אלא בלב, שבת והודאה להקב"ה על החסד שהוא עושה איתו, ובזה קיבל זכויות עצומות כאלה.

והיה עושה באמונה את עבודתו, מתוך אהבת חסד, כמו ששמעתי פעם מבעלי מוסר שאומרים (ענין דחו"מ ח"א מאמר סה, ומכתב מאליהו ח"א עמוד 34 בשם הגרי"ס) **"כשהוא עושה נעלים הוא רוצה שהשני ייהנה"**, כלומר שיש סנדלר שתופר מנעלים מתוך אהבת חסד, שרוצה להיטיב לזולתו שיהיו לו נעליים מתוקנות, ואף על פי שהוא עוסק בזה לפרנסתו, מכל מקום הוא שמח יותר בחסד שבזה, והפרנסה אינה עיקר אצלו, אלא החסד, ומחשיב יותר את החסד שהוא עושה.

ומעשה שהיה במרן המשגיח רבי יחזקאל לוונשטיין זצ"ל, שפעם שהה ליום אחד בבית החולים תל השומר, והיה שם אח שטיפל בו, ותפס המשגיח את ידו ואמר לו: **דע לך שאתה עושה כל היום טובות לאנשים, והנך עוסק כל הזמן בחסד ובמעשים טובים, ואמנם זוהי הפרנסה שלך, אבל עליך לזכור בעיקר את החסד שבזה, לחשוב על אהבת החסד, ולשמוח בזה, ואם תזכור זאת – תזכה בהרבה זכויות!** ופעם נסעתי עם נהג מונית וסיפרתי לו את הדברים האלה, ואמרתי לו: 'גם אתה משרת את הציבור, ועושה טובות כל היום', ואמר כי מעולם לא עלה בדעתו לחשוב על זה.

אדם צריך לשים לב ולשמוח במעשים הטובים שהוא עושה, וזה שייך גם בבעל משפחה, שעוסק בצרכי המשפחה, **הרי הוא עושה חסד עם בני המשפחה, מתוך אהבת הבריות, וצריך לשמוח בזה**, ואמנם כן הוא טבע האדם לעזור למשפחתו, אבל סוף סוף זה טבע טוב של אהבת הבריות, וצריך לשמוח בזה שהוא עוסק במעשים טובים.

מי שמוותר – מרוויח

ועוד מעשה סיפר לי נהג מונית, שבחברת המוניות יש סדרן שמחלק את הנסיעות בין הנהגים, כל אחד בתורו, ואירע פעם שהסדרן עקף אותו ונתן לנהג אחר במקומו, והוא החליט לוותר, ושתק ולא אמר כלום, ומיד אחר כך הגיעה נסיעה אחרת, נסיעה ארוכה מאד, שיש בה רווח גדול הרבה יותר, ואז כבר לא היה יכול להקדים במקומו, וקיבל את הנסיעה הזאת, והרוויח הרבה מכך שלא עמד בתוקף על זכותו.

כך המציאות תמיד, שמי שמוותר מרוויח, ולא רק אצל נהגים, אלא בכל חברה ובכל מקום שהוא, אם מוותרים ולא מקפידים – מרוויחים! לכן חשוב מאד וכדאי להיזהר שלא תהיה קפידא, לא להקפיד על אחרים, ושאחרים לא יקפידו עליו, ובזה ירוויח ויזכה.

חשיבות כל רגע של תורה

ובעיקר, צריכים לדעת את חשיבות התורה, כל רגע של תורה, אפילו אם יש רק דקה אחת ללמוד, זה כדאי! וכשאדם עוסק בתורה הוא מתקדש, בדרך כלל אלו שעוסקים בתורה לא יודעים את המדרגה שלהם, וצריכים לדעת את זה, שעסק התורה מקדש את האדם, אמנם גם מעשי המצוות מקדשים, אבל התורה מקדשת יותר מכל המצוות והמעשים הטובים, ובכל רגע שאדם לומד הוא דבוק בקדושה.

ואפילו מי שאין תורתו אומנותו, שעוסק במלאכה לפרנסתו, ויותר קשה לו ללמוד, אם אף על פי כן הוא מנצל את הרגעים הפנויים שלו לתורה, אין לשער מה שזוכה בזה, וככל שצריך יותר להתאמץ, זוכה יותר!

וכן מי שתורתו אומנותו, במשך היום יש זמנים ששייך להתבטל קצת, ואם הוא מתאמץ שלא להתבטל, כל רגע שלא מתבטלים – זו זכות עצומה מאד, זכות התורה, ועל ידי התורה זוכה להידבק בקדושת השם ית', כמו שאמרו קודשא בריך הוא ואורייתא וישראל חד הוא.

כל מי שעוסק בתורה מתקדש, בין אם שומע דברי תורה מאחרים, או שלומד בעצמו, וכל שכן כשמלמד לאחרים, שמזכה את הרבים בתורה, ואין לשער הזכות שבזה! לא משנה מה הוא מלמד, אם הוא ראש כולל שמלמד, או בישיבה גדולה, או בישיבה קטנה, ואפילו בחיידר, ואפילו מי שמלמד אל"ף בי"ת לילדים, זה גם כן תורה, והוא מזכה את הילדים בתורה, וגם נותן להם את היסוד לכל ההמשך, שמכוח זה יוכלו אחר כך להמשיך ללמוד. זהו הענין של זיכוי הרבים בתורה.

מעלת העוסק בתורה מתוך קושי

וכל קושי שיש בעסק התורה זה עוד יותר מדרגה, כמו שאמרו באבות (ו, ד) **"כך היא דרכה של תורה: פת במלח תאכל, ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן, וחיי צער תחיה"**, והם כל מיני קשיים של עולם הזה, שאדרבה בהם זוכה האדם להיות מאושר, **"אשריך בעולם הזה!"**

ויש לפרש **"כך היא דרכה של תורה"** שדווקא כך הדרך, עם פת במלח וכו' כלומר למעט בתענוגי העולם הזה [וכן כתב רבינו יונה על המשנה (שם ב, יב) התקן עצמך ללמוד תורה – למעט התענוגים כדי שילמוד תורה הרבה כמו ששינוי כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל וכו' ובתורה אתה עמל, כי המרבה בעידונים לא תשכון בתוכו החכמה, עכ"ל].

ההנהגה בצרכי הגוף לשם שמים

ואמנם זוהי מדרגה גדולה, ואי אפשר להתנהג בזה בפשיטות, כי צריך יישוב הדעת, וצריך לאכול, אבל העיקר הוא לדעת מה הכוונה והמטרה באכילה, שהוא אוכל כדי שיהיה בריא לעבודת השם.

וכבר הזכרנו מדברי הרמב"ם (הלכות דעות ג, ג) שמי שישן לשם שמים הוא עובד השם בשניתו, כי הוא ישן מפני שמצוה לישון, וכמו חייל המלך שחייב לאכול ולישון כדי שיהיה בריא לעבודת המלך, כך גם כל אדם שעוסק בתורה הרי הוא כמו שבת לוי ונקרא **"חיל השם"** (רמב"ם סוף הלכות שמיטה ויובל), וממילא חייב להיות בריא עם כוח.

וגם כשאוכל פת במלח, צריך שיהיה שבע, ואף על פי שממעת בתענוגים, צריך לשמור על בריאותו, כל אחד לפי הטבע שלו, ואי אפשר לנהוג בזה נגד הטבע. לכן צריכים לאכול, כפי הנצרך ליישוב הדעת, אבל לזכור: שהמטרה באכילה היא לצורך עבודת השם.

והרמב"ם כתב שאפילו כשהוא ישן, שאינו עושה שום מעשה, אם כוונתו לשם שמים הוא עובד השם בשניתו, כל שכן באכילה, שהיא בקום ועשה, אם כוונתו לשם שמים הוא עובד השם באכילתו.

וכבר דיברנו כי כשאדם נוגש לאכול, תחילה הוא נוטל ידיים ומקיים מצוה בנטילה, ואחר כך כשמברך על הנטילה זו עוד מצוה, וברכת המוציא היא עוד מצוה, וכשאוכל גם כן זו מצוה, אם הוא אוכל מפני שחייב לאכול, כדי שיהיה לו כוח לעבודת הבורא.

ואמנם זוהי מדרגה שקשה מאד לקיימה, ושייכת לבעלי מדרגה, ופעם סיפר לי אדם מבוגר, שבילדותו הוא היה אצל אחד מן הצדיקים בחוץ לארץ וראה איך שהוא אוכל, ואינו יכול לשכוח את זה! למרות שעברו מאז הרבה שנים, זה עשה עליו רושם, ואינו שוכח איך שהרגיש את הקדושה באכילתו של הצדיק. אלו הן מדרגות.

אבל העיקר מה שנוגע למעשה בשבילנו הוא כמו שדיברנו, להיזהר שלא תהיה קפידיא על שום אדם, לא להקפיד, ולוותר, בלב ובדיבור, כמו שמזכירים בנוסח התפילה לפני קריאת שמע שעל המיטה, וגם לעסוק בתורה כמה שאפשר, ולהיות שמחים בחלקם.

נדבת ידידינו החפץ בעילום שמו
תלמיד רבינו שליט"א, כהודיה להשי"ת
לרגל הולדת בתו שתחי', יזכו לגדלה
לתורה לחופה ולמעשים טובים!

לעילוי נשמת
מרת **עלקא בת ישראל** ע"ה
תנצב"ה

לעילוי נשמת מרת **לאה** ע"ה
בת ר' **חיים אפרים** ז"ל
נלב"ע ל' סיון תשס"ג - תנצב"ה

לעילוי נשמת הרב **משה** ז"ל
בן הרב **יוסף דוד** ז"ל
נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז - תנצב"ה

פניני חשוקי חמד

מאוצרותיו המתוקים של מו"ר הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א
חבר מועצת גדולי התורה. רבה של שכונת 'רמת אלחנן' ב"ב. זראש כולל 'בית דוד' חולון

נפלה לפניו יבמה בעלת מחלוקת ולשון הרע

ויקח קרח בן יצחק בן קהת בן לוי ודתן ואבירם בני אליאב ואון בן פלת בני ראובן (טו-א).

מד"ר (יח-כ): "ואון בן פלת", למה נקרא שמו און, שכל ימיו בחנינות. בן פלת, בן שנעשו בו פלאות.

אמר רב און בן פלת אשתו הילכתו, ואמרה ליה מה לך צדקי פלוגתיה, אי להרן פהגא רבא אף תלמידא אי קרח פהגא רבא אף תלמידא. אמרה ליה ידענא פוליה כנישתא קדישא, דכתיב ציה (נמדר טז, ג): פי פל העדה פלס קדשים, מה עבדת אשקיתיה חמרא ואקויתיה, ואנניתיא בערסא והיה יצבא אבבא היא וברתא וסתרא למזניה, כל מאן דאשתא בנכיל און בעל פיו דחזייה דר, דהכי והכי אבבעניה, היינו דכתיב (משלי י, א): חכמות נשים בניה בניה, זו אשתו של און, (משלי י, א): ואנולת צדיקה תהרסנו, זו אשתו של קרח.

שאלה: נפלה לפניו יבמה הידועה כבעלת מחלוקת ובעלת לשון הרע, האם ייבם אותה למ"ד מצות יבום קודמת למצוות חליצה, או שמא כיון שהיא חוטאת וגם עלולה להחטיא אותו יחלוץ?

תשובה: כתבו בספר החפץ חיים חייו ופועלו (עמ' שנד) בשנת תר"ע פרצה בישיבה מחלוקת נגד אישיות ידועה, חלק מהתלמידים נמנה על מעריציו וחלק אחר התנגד להנהגתו בכל עני. משנודע על כך לרבינו, עלה להיכל הישיבה ונשא דברים נרגשים: "ישיבתנו קרויה בשם 'חפץ חיים' מכון למה שנאמר: 'מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב, נצור לשונך מרע', מכל חטאי הלשון. לפיכך, מי שמחזיק במחלוקת אינו שייך לנו, לא משלנו הוא, מחלוקת בישיבה שנקראת על שמי חס ושלום, מוטב ותבטל".

הזכיר את עשרים וארבעה אלף תלמידי רבי עקיבא שמתו, על שלא נהגו כבוד זה בזה [יבמות דף סב ע"ב], ואת דואג ואחיתופל שהיו ראשי סנהדראות ואבדו משני העולמות עקב לשון הרע והוצאת דיבה, שנאת חינוס ומחלוקת...

הרי משאלתכם לזכות בשני עולמות, בעולם הזה ובעולם הבא הלא תשימו לב לדברי הרמב"ם ב"יד החזקה" שבעלי לשון הרע ומחלוקת אין להם חלק לעולם הבא, עליכם איפוא לברוח מענינים כאלה כמפני האש שאם לא כן הרי כל עמלכם יהיה לשוא, ולתורתכם לא יהיה כל ערך".

ולכאורה צריך לברוח ממנה, וכבר אמרו חז"ל (במדבר רבה פרשת קרח פרשה יח) חכמת נשים בנתה ביתה, זו אשתו של און בן פלת, ואולת בידיה תהרסנה זו אשתו של קרח, הרי שאשה בעלת מחלוקת יכולה להוריד את בעלה לשאול תחתיה. ויעוין עוד בשל"ה (מסכת יומא פרק דרך חיים תוכחת מוסר אות קצו): מצאתי כתוב, אלו שבע

מסרב לכתוב שם אביו הרשע בהזמנה לחתונתו

ויקח קרח בן יצחק בן קהת בן לוי ודתן ואבירם בני אליאב ואון בן פלת בני ראובן (טו-א).

שאלה: האם מותר לחתן ת"ח ומפורסם לשבח, לא לכתוב שם אביו בהזמנה לחתונתו, כי הוא גנאי לו שיראו את שמו מתנוסס בהזמנה לחתונתו וביום שמחת לבו. ונאמר במסכת פסחים (דף נו ע"א) שחזקיה המלך גירר עצמות אביו (מפני קידוש ה' שיתגנה על רשעו ויוסרו הרשעים, רש"י) והודו לו חכמים. גם בן זה רוצה מפני קידוש ה' לבזות את אביו ולהשמיטו מכרטיס ההזמנה? **תשובה:** אם האב גידל אותו ומסרו לחינוך של תורה ויראת שמים אלא שהאב עצמו יצרו תקפו ולא עמד בפניו, יהיה זה כפיות טובה מצד הבן להתבייש בו ולא לכתוב את שמו כדרך כל העולם כולו, ובפרט אם גם נתן לו הוצאות נשואיו. והרי זו זכות לאב שזכה לבן ת"ח המפורסם לשבח. [אך אם אביו לא טיפל בו כלל ואמו היא זו שגדלתו לתורה והיא מסכימה שישמיטו את שמותם מסתבר להיתר], ולא דומה למבואר במסכת פסחים (דף נו ע"א) דבענינו הוא חייב לו הכרת הטוב ואם יפגע באביו יגרום הדבר לחילול ה'.

ואף כשאינו חייב לאביו הכרת הטוב, אם השמטת שמו תגרום לו לבזיון וקלון גדול נראה שחייב להוסיף את שמו, חזאת על פי דברי החיד"א (פתח עיניים בבא קמא צד ע"ב) שכתב בשם הזהר הקדוש דרחל אמנו ע"ה נענשה על אשר ציערה לאביה בענין התרפים, אף שנתכוונה להפרישו מע"ז, ולכן מתה... ואי קשיא ממ"ש דחזקיה המלך ע"ה גרר עצמות אביו והודו לו חכמים. יש לומר דמה שאמרו בזוהר הוא כשהאב בחיים, ברם לאחר מיתתו שרי שיהיה לו כפרה כמו שעשה חזקיה הע"ה, עכ"ל.

כשההורים אוסרים על הבן

לכתוב שמם בהזמנה לחתונתו

שאלה: בן שנתפרסם שמו לשמצה וההורים מתביישים בו, הוא נושא אשה והם אוסרים עליו לכתוב את שמם בכרטיס ההזמנה, האם חייב לשמוע בקולם?

תשובה: נאמר בתורה "ויקח קרח בן יצחק בן קהת בן לוי" (פרשת קרח במדבר טז א), ופרש"י ולא הזכיר בן יעקב, שבקש רחמים על עצמו שלא יזכר שמו על מחלוקתם. שנאמר ובקהלם אל תחד כבודי, עכ"ל. אם כן גם בענינו אם ההורים מבקשים רחמים על עצמם שלא יזכר שמם על בנם המפורסם לשמצה, יש להשמע להם. וגם הרי התורה העלימה ולא כתבה את פטירת רבקה אמנו שלא יקללו הבריות הכרס שיצא ממנו עשו כמבואר ברש"י (בראשית לח ח). (חש"ח פסחים נו ע"א).

דחיות שמנו חז"ל.... מחלוקת אחת, דוחה מאה פרנסות. לשון הרע אחד, דוחה מאה תשובות, יעו"ש. אם כן אשה זו תגרום לו לאיבוד פרנסה ואיבוד תשובה, אם כן לכאורה יתרחק ממנה.

ויעוין עוד ביבמות (דף סג ע"ב) אמר רבא אשה רעה מצוה לגרשה, דכתיב: גרש לך ויצא מדון וישבות דין וקלון, וברמב"ם (פ"י מגירושין הכ"ב): כתב: אשה רעה בדעותיה, ושאונה צנועה כבנות ישראל הכשרות, מצוה לגרשה שנאמר גרש לך ויצא מדון.... ויעוין בלח"מ שתמה למה הרמב"ם הביא פסוק זה מדברי קבלה ולא פסוק מהתורה שמצוה לגרש אשה שלא צנועה, ותי' שפסוק זה מגלה שמצוה לגרש מי שרעה בדעותיה, וכל שכן מי שלא צנועה, יעו"ש.

ואם כן אשה זו שהיא בעלת מחלוקת ולשון הרע, ואם היה נושאה לכאורה היה מצוה לגרשה, מסתבר שאין מצוה לייבמה.

מאידך יתכן שאם תקיים מצוות יבום, הדבר יגרום שתפסיק להיות בעלת לשון הרע, שהרי קיי"ל שמצוה גוררת מצוה, אם כן אחרי שתקיים מצוה אחת תטיב דרכה, וצריך עיון.

ומעשה שאירע באחד שכשנתבקש להניח תפילין לא הסכים בשום פנים ואופן, ופעם אחת בימי הספירה ביקשו ממנו שיאמר את הספירה של אותו יום, והסכים לכך, ומיד לאחר מכן נתבקש להניח תפילין והסכים, והתקיים בו הענין של מצוה גוררת מצוה. והכל לפי העניין. (חש"ח יבמות סג ע"ב).

הזמין אולם גדול לעריכת

מצות פדיון הבן ונתברר שהאם לווה

ופדיו מן חדש תפדה בערפך פסך חמשת שקלים בשקל הקדש עשרים גרה הוא (יח-טז).

שאלה: לבני זוג נולד בבור ולקראת פדיון הבן שכרו אולם עם קייטרינג והזמינו כמאה מחמנים, הם הזמינו את הגאון הרב מרדכי טוויל הכהן זצ"ל שיפדה את בנם, כשהגיע הרב והתחיל קצת לברר אחר משפחת האם, נודע לו שהאשה לווה, באותו רגע הרב אמר להם כי הכל בטל, ההורים אמרו לו כי כבר יש כאן קרוב למאה מחמנים מכל הארץ והבושה היא נוראה, ואולי אפשר לעשות את הפדיון בלי ברכה, הרב אמר כי יכול לומר רק ברכת כהנים, אבל לעשות פדיון לבן לווה הוא לא מוכן. הם הפצירו בו מאוד, ויש לשאול האם מותר הדבר לעשות פדיון הבן לבת לווה משום כבוד הבריות או שאסור שמא יטעו בהלכה?

תשובה: כתב בשאילת יעב"ץ (ח"א סימן קנה) שבן לווה יש לפדותו עכשיו מספק, כיון שאינם לויים ודאים, ומאי שנא מכל ספיקא דאורייתא. שכל מה שאפשר לתקן מתקנינן לצאת ידי ספק בכל טעדי דאיכא למעבד, [אבל בן הכהן אינו נפדה גם בזמן הזה. שלא יבוא להקל בקדושתו ולהתירו בגרושה ולטמא למת], ובדברי חמודות (פ"א אות ט) כתב יש לדקדק בזמן הזה שאין כהן

מיוחס, היאך יוצאין בכורי הכהנים והלוויים בלא פדיון, ושמא אינו כהן או לוי, הואיל ואין לנו יחס רק חזקה בעלמא, והיה ראוי להפריש הפדיון ויהיה לעצמו, כמו בשאר ספיקות של בכורות אך לא מצאתי מי שכתב כן.

ובליקוטי פנחס (סימן שה אות צו) הביא חידוש בשם ספר **אוצר החיים** (קאמארנא, פרשת קרח מצוה שצג) שנכון להחמיר ולפדות בן לווה בלא ברכה, והבן יאריך ימים. וכתב שם שלכן החמיר בזה ובירכו באריכות ימים, שחשש לדברי חמודות. [והביא שם בשם בעל התולדות שמואל שלכן החמיר כיון שבגמרא (דף מז ע"א) נחלקו רב פפא ומר בריה דרב יוסף אם בן לווה שנולד מישאל צריך פדיון, שלדעת רב פפא צריך פדיון, ואף שנפסק להלכה (שור"ע סימן שה ס"ח) כדברי מר בריה דרב יוסף, יש לומר שחשש לדעת רב פפא להחמיר ולפדותו].

ובשו"ת חתם סופר (יו"ד סימן רצא) כתב שדברי היעב"ץ אינם נראים לו, והמנחת יצחק (ח"ב סימן ל) כשנולד לו בנו בכורו שאמו היתה לווה, דן עם אביו האם יש להחמיר ולפדותו, ולאחר אריכות דברים בזה, כתב שאין לפסוק כן, שאם נפסוק שיכול להחמיר על עצמו, הרי זו הוראה על הכלל כולו, ואחד ילמוד מחבירו בלא שאלת פי חכם, עד שיקבעו חוק לעצמם, דמדינא הוא ויבואו לברך וקרוב לודאי שהיא לבטלה. [אמנם בספר אוצר פדיון הבן (ח"א עמוד רח) הביא שלמעשה החמיר בעל המנחת יצחק לעצמו ופדאן].

וכן כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ב סימן קעג), שאף שלענין פדיון הבן יש שמחמירים להדר אחרי כמה כהנים מחמת חומרת היעב"ץ שמא אינו כהן, חומרת בת לוי לא שמענו מעולם, ודעת מרן החתם סופר בתשובותיו ובחידושיו לכתובות (דף כד ע"א) בפשיטות, דחזקה דזמן הזה חזקה גמורה דאורייתא לענין פדיון הבן.

והנה באור שמח סוף הלכות בכורים (יב יד) כתב: צ"ע בכהני חזקה דילן דגריעי, איך סמכי שלא לפדות פטרי חמוריהם, וסמכי אחזקה באיסורי תורה לעבוד בפטר חמור האסור בהנאה? ועיין בדברי חמודות (הנ"ל), וצריך עיון.

ובספר יד בנימין (דף ג ע"ב) כתב בשם מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל שמן הדין מועיל החזקה גם על איסורים דאורייתא, וכל מה שאינו אוכל התרומה בזמן הזה זה מעלה דרבנן ומשום יוחסין, ועל פי זה מיושב איך כהנים עולים לדוכן בזמן הזה, והרי לרוב הראשונים זר המברך עובר בעשה, אלא על כרחך שהחזקה מועילה גם לדאורייתא, ולאור זאת גם מיושב, איך סומכים לפדות אצל כהני חזקה, ולמה הלויים בזמן הזה, אין פודים אותם מספק, ומיושב גם שאלת האור שמח איך הכהנים בזמן הזה אין פודים את פטרי חמוריהם ועובדים בהם.

אמנם בענייננו שיש כאן כבוד הבריות אולי יש מקום להכריז: 'אמנם אמו של התינוק לווה אך אין זה ברור, ולכן פודים את התינוק מספק ובלי ברכה', וצריך עיון.

(חש"ח בכורות ד ע"א).

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עטרת שלמה

פרשת קרח תשע"ח

וידבר אל העדה לאמר סורו נא מעל אחלי האנשים הרשעים האלה ואל תגעו בכל אשר להם פן תספו בכל חטאתם. (ט"ז, כ"ו).

הנה ציוותה תורה שיסורו ויעלו מעל משכן קורח דתן ואבירם. ונראה לבאר בזה, דהנה בגמ' במועד קטן דף ט"ז ע"א, ילפינן כמה דינים בהלכות הזמנה לדין, ממה שכתוב אצל קורח, דאיתא שם בגמ', אמר רבא מנלן דמשדרין שליחא דבי דינא ומזמנינן ליה לדינא, דכתיב וישלח משה לקרא לדתן ולאבירם וגו', ועוד איתא שם דמנלן דאי מתפקר בשליחא דבי דינא ואיתי ואמר, לא מתחזי כלישנא בישא, דכתיב העיני האנשים ההם תנקר. ומבואר מדברי הגמ' שקורח ועדתו היו מתפקרין ומחרפין את השליח בית דין שבא להזמיןם לדין.

והנה איתא שם בגמ', דמי שמתפקר ומחרף שליח ב"ד, משמתינן ליה, דכתיב אורו מרוז, וכן כתב הרמב"ם (פרק כ"ה מהלכות סנהדרין הלכה ח'), מי ששלחו לו בית דין ולא בא מנדין אותו וכו'. ונמצא דקורח ועדתו שפקרו וחירפו שליח ב"ד, היו בדין נידוי.

מעתה יש לומר דלכך ציוותה תורה שיסורו ויעלו מעל אהליהם, דהיה זה גם מדין נידוי, ומקום דין נידוי צריך לסור ולעלות מאהליהם.

ובאמת בדברי התרגום יונתן מבואר כן, דבתרגום יונתן כתב 'בנין כן חזי לנדרהון', הרי דמדין נידוי הוא זה שנצטוו לסור מעל אהליהם.

והנה עוד איתא בתרגום יונתן 'בנין כן חזי לנדרהון ולגמרא ית כל נכסיהון', ומבואר דהציווי ד'אל תגעו בכל אשר להם' הוא דין 'חרם' על נכסיהם. ונראה הביאור בזה הוא על פי מה דאיתא שם בגמ' במועד קטן, דילפינן דמי שמתפקר ומחרף שליח ב"ד, מפקרינן לנכסיה, דכתיב בעזרא 'וכל אשר לא יבא וגו' יחרם כל רכושו', הרי מבואר דהמתפקר בשליח ב"ד, דינו שיחרם כל רכושו.

וזהו הביאור בציווי ד'אל תגעו בכל אשר להם', דכיון דפקרו וחירפו שליח ב"ד, הוחרם ממזנם, וכמו שכתב בתרגום יונתן דהיה זה דין לגמרא ית כל נכסיהון.

ויאמר משה בזאת תדעון כי ה' שלחני וגו', וירדו חיים שאולה וגו', וירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה וגו'. (ט"ז, כ"ח - ל"ג).

נראה לבאר דמה שאמר משה רבנו דוקא את הבחינה הזאת שאם בריאה יברא ה' וגו' וירדו חיים שאולה, ובזאת תדעון כי ה' שלחני, לא היה זה בתורת הוכחה וסימן בעלמא, שמוה שדבריו מתקיימים בעשיית אותות ומופתים, מוכחה אמיתות נבואתו, [כדוגמת מה שמצינו אצל גדעון, שביקש מהקב"ה אות, שיראהו טל על גזית צמר, ועל הארץ יהיה חורב, ולמחרת יהיה לחיפך שעל הארץ יהיה טל והגזית תהיה חורב], והעונש שנענשו בבליעתם ובירידתם חיים שאולה, לא היה זה עונש בעלמא, אלא העונש היה בתורת קיום דינם הראוי להם, וההוכחה הייתה מזה שנתקיים בהם העונש והדין הראוי להם.

בוקר ויודע ה' את אשר לו ואת הקדוש והקריב אליו ואת אשר יבחר בו יקריב אליו. (ט"ז, ח').

וברש"י פירש דשתי עניינים נאמרו בזה, ד'את אשר לו', לעבודת לוי, ו'את הקדוש', לכהונה. והנה מלבד זאת מונה הכתוב עוד שתי עניינים שיוודעו, אחד שיוודע את אשר לו ואת הקדוש, ומלבד זאת יודע גם את אשר יבחר בו, וצריך ביאור מהם שתי העניינים.

ונראה לבאר בזה, דהנה בכהונה מלבד קדושת הכהונה שיש בכהנים, יש גם בחירה בכהונה, ויסוד הדין של בחירה, הוא דין בפני עצמו שרק הם כהנים, ואחרים מופקעים ונפסלו ואינם יכולים להיות כהנים, ודבר זה שיש בחירה בכהנים, ושבוזה נפסלו והופקעו שאר ישראל מכהונה, מבואר בדברי המכילתא פרשת בא, דאיתא שם, עד שלא נבחר אהרן היו כל ישראל כשרים לכהונה, משנבחר אהרן, יצאו כל ישראל, הרי דהיה בחירה באהרן שרק לו תהיה הכהונה, וכל ישראל הופקע ונפסלו ואינם ראויים לכהונה, וכמבואר יסוד ענין בחירה בדברי אא"ז מרן הגר"ז זצ"ל לגבי בחירת ירושלים ומלכות בית דוד.

מעתה יש לבאר דזהו שתי העניינים שמוזכר הכתוב, דדבר אחד הוא עצם הקדושה, וזהו שאמר 'ואת הקדוש', ועוד יודע גם הבחירה, במי הייתה הבחירה לכהונה, וזהו שאמר הכתוב 'ואת אשר יבחר בו', שיוודע גם במי הייתה הבחירה.

והנה יש לדייק בלשון הכתוב, דלגבי הקדושה אמר 'את הקדוש', וזהו לשון עבר שמכבד הוא קדוש, ואילו לגבי הבחירה אמר 'ואת אשר יבחר בו', שזהו לשון עתיד, דמשמע דרק עכשיו הוא יבחר.

ונראה לבאר בזה, דלגבי הקדושה, אם יש עוררין על זה, אין צריך אלא לברר את אמיתות הדבר שיש בו קדושה, אבל בבחירה אם יש עליו עוררין, שייך שתהיה בו בחירה מחודשת, בשביל סילוק הערעור, ועל ידי הבחירה המחודשת יסתלקו הערעורים והמענות.

אשר לפי זה יש לומר, דאחר שקורח טען וערער כנגד כהונתו של אהרן, אז באמת הייתה בחירה מחודשת באהרן, ואם כן נמצא, דלגבי הקדושה לא היה זה אלא בירור על הקדושה שהייתה בו מקודם, ולכן אמר הכתוב 'את הקדוש' שזהו לשון שיש בו קדושה מכבר, וזהו ביאור דברי רש"י בפסוק ו', שכתב בפירוש הפסוק 'והיה האיש אשר יבחר בו הוא הקדוש', דכבר הוא בקדושתו, דר"ל דבזה תתברר קדושתו דמעיקרא, ולא שרק עכשיו תחול בו הקדושה, אבל לגבי הבחירה, בזה אמר הכתוב 'את אשר יבחר', דעכשיו יהא בו בחירה מחודשת, בשביל לסלק העוררין והמענות.

ובאמת דהדבר מפורש בקרא להלן (י"ז, כ) דכתיב 'והיה האיש אשר אבחר בו מטהו יפרח והשיכותי מעלי את תלונות בני ישראל', הרי מבואר דבפריחת המטה תהא בחירה, שבבחירה זו יסולקו כל המענות והעוררין על בחירת אהרן לכהונה.

דהנה קורח היה אפיקורס, כמבואר בירושלמי (סנהדרין פרק י' הל' א'), דבאותו שעה, אמר קרח, אין תורה מן השמים, ולא משה נביא, ולא אהרן כהן גדול.

ווא"ז מרן הגרי"ז וצ"ל הוסיף לבאר בזה שכפירתו הייתה בשתי עיקרים, דבמה שאמר אין תורה מן השמים, כפר בעיקר דתורה מן השמים, ובמה שאמר דאין משה נביא, כפר בעיקר שנבואת משה כולה מפי הגבורה. והכפירה בתורה מן השמים, הוא במה שאמר טלית שכולה תכלת פטורה מן הציצית, וכן בית מלא ספרים פטור ממוזוזת, שבזה הייתה טענתו שאין התורה מן השמים, ובמה שאמר 'כי כל העדה כולם קדושים וגו', בזה כפר בנבואת משה, שלא ה' שלח את משה.

והנה בגמ' בב"ב דף ע"ד ע"א איתא, דבלועי קורח אומרים משה ותורתו אמת והן בדאין. ובאר אא"ז מרן הגרי"ז וצ"ל שלכן אומרים את שתי הדברים, דמשה אמת ותורתו אמת, דזה כנגד כפירתם, שהם כפרו בשתי היסודות דנבואת משה ותורה מן השמים, וכנגד שתי הכפירות הם אומרים, שמשה אמת ותורתו אמת.

והנה דין הכופרין בתורה ובנבואת משה, מבואר בגמ' בר"ה דף י"ז ע"א, שהמינין והאפיקורסין שכפרו בתורה ושכפרו בתחיית המתים וכו', יורדין לגיהנם ונידונין בה לדורי דורות שנאמר 'ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי וגו', ועוד שניהם כלה והן אינן כלין, שנאמר 'וצורם לבלות שאול'. ולפי זה נמצא דדינם של קורח ודתן ואבירם וכל הנועדים על ה' שהיו בכלל האפיקורסין, הוא להיות יורדין לגיהנם ונידונין בה לדורי דורות וגיהנם כלה והן אינן כלין.

מעתה נראה לומר דמה שנבלעו באדמה וירדו חיים שאולה, לא היה זה עונש בעלמא, אלא היה זה קיום דינם הראוי להם כדן האפיקורסין, דירידה לשאול היינו דינם של האפיקורסין שיורדין לגיהנם, כמבואר בגמ' בר"ה שם דיליף דגיהנם כלה והן אינן כלין מהכתוב 'וצורם לבלות שאול', הרי דעונש האפיקורסין הוא לירד לשאול, וזהו שנענשו כאן בירידה לשאול, שזהו קיום דינם והעונש הראוי להם, כמבואר בפסוק בתהלים.

מעתה יש לומר, דמה שאמר משה רבנו דבזאת תדעון, דע"י שתפתח הארץ את פיה וירדו לתוכה חיים שאולה, לא היה זה בתורת הוכחה וסימן בעלמא, שמוזה שדבריו מתקיימים בעשיית אותו ומופתים, מוכחת אמיתות נבואתו, אלא היה זה בתורת קיום העונש והדין הראוי להם, ובזה שיהיו נידונין כדן האפיקורסין, בזה גופא יובח ויוודע שאכן היו אפיקורסים, ומה שטענו כנגד התורה וכנגד נבואת משה, היה הכל אפיקורסות וכפירה, והאמת היא כי ה' שלחני ולא מליבי, ובקשת משה רבנו הייתה, דיבלעו באדמה וירדו 'חיים שאולה', דהגם דבדאי עתיד להתקיים בהם עונש ודין האפיקורסין כראוי להם, אבל זה עתיד להתקיים רק לאחר מיתתו, שנשמתם תהא יורדת לגיהנם ונידונת בו לדורי דורות, וע"ז באה בקשתו של משה רבנו שירדו 'חיים שאולה', שבעדת קורח יתקיים הדבר כבר בעודם חיים, ויראה הדבר לעין כל, כדי שעל ידי זה שיראו שמתקיים בהם דין אפיקורסין, יהא נודע ומתברר אפיקורסות שלהן.

תא ואחוי לך בלועי דקורח

בגמ' בבבא בתרא דף ע"ד ע"א איתא, אמר ליה ההוא טעיא לרבה בר בר חנא, תא אחוי לך בלועי דקורח, והראהו שתי בקעים שהיה יוצא מהן עשן, ולקה גיזת צמר ושראה במים והניחה שם ונחרכה, עיי"ש כל אריכות הדברים. ומבואר בגמ'

דגם לאחר זמן מרובה עדיין היו בלועי קורח בעונש בליעתם שנבלעו.

ויש לומר הביאור בזה, דלפי המבואר דבליעתם היה בתורת קיום דינם ועונשם הראוי להם כדן האפיקורסין, והנה בכלל העונש של האפיקורסין הוא נידונין בה לדורי דורות, ונלא כמו פושעי ישראל בגופן, שנידונין רק עד י"ב חודש כמבואר שם בגמ' וא"כ לפי זה מבואר היטב מה שהיו בעונש בליעתם לעולם, משום דכך הוא דין העונש שלהם, שיהיו נידונין בה לדורי דורות, ועל כן גם בזמן רבה בר בר חנא, שזה שנים רבות אח"כ, עדיין היו נידונין בעונש בליעתם.

והנה לפי מה שנתבאר דבליעתם הייתה בתורת קיום דינם והעונש הראוי להם, יש לומר בביאור מה שאמר לו ההוא טעיא לרבה בר בר חנא, 'תא ואחוי לך' בלועי דקורח, דהנה בגמ' בראש השנה יליף את דין האפיקורסין מהכתוב בסוף ישעיה 'ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי כי תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה וגו', ואם כן מבואר בפסוק דיש קיום וענין בראיית פגרי האנשים הפושעים בי. מעתה יש לבאר דלכן אמר לו ההוא טעיא תא ואחוי לך בלועי דקורח, לקיים בזה ענין זה של 'ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי'.

והנה עוד איתא שם בגמ' בבבא בתרא, שאמר לו ההוא טעיא, דכל תלתין יומין מהדר להו גיהנם להכא כבשר בקלחת, והיינו שכל שלושים יום הם באין לשם. ולא נתפרש מהו הענין בזה שכל שלושים יום הם חוזרים ובאים לשם.

אכן לפי המבואר דבראייתם שם, מתקיים הענין של 'ויצאו וראו בפגרי האנשים', אם כן יש לומר דהנה בפסוק שכתוב קודם לכן כתוב 'והיה מידי חודש בחודשו ומידי שבת בשבתו יבא כל בשר להשתחוות לפני אמר ה', וע"ז מוסיף הנביא ואומר, 'ויצאו וראו בפגרי האנשים', וא"כ נמצא דענין זה דשל 'ויצאו וראו בפגרי האנשים', הוא בכל חודש, כמו שכתוב בפסוק, והיה מידי חודש בחודשו, וזהו הענין במה שכל שלושים מהדר להו להכא.

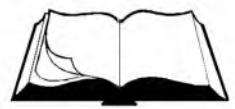
וסמך לדבר נראה, דהנה הרשב"ם שם (בד"ה כל) כתב, כל תלתין יומין, כל ראש חודש. וצריך ביאור מהיכא תיתי שזה דוקא בראש חודש. אולם לפי מה שנתבאר דמה שהם חוזרים לשם כל שלושים הוא בשביל קיום הכתוב דמידי חודש בחודשו יצאו וראו בפגרי האנשים, אם כן מבואר היטב המקור דהיה זה בראש חודש, דהרי זהו שכתוב והיה מידי חודש בחודשו.

הדברים נערכו מתוך שיעור הנמסר בעש"ק
בישיבת "עטרת שלמה" - קרית הישיבה
את השיעור במלואו ניתן לשמוע בקול הלשון
1-5-5-1-1-1-1-6171001-03 (מס' חדש)

השיעור מוקדש לרפואת
הבחור חיים יהודה בן לאה בתושח"י

מִי יֵרֵם הָיִים

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

תמוז תשע"ח

שאלות המצוות

גליון 340

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

תשובה: כיון שלא היתה לו רשות לאוכלה כלל, אין חברו חייב לתת לו, ובכל זאת אם הסכים ונתן לו, יצא בברכה זו ולא צריך לברך פעם שניה (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

כלי שאינו טבול בשבת

◀ **שאלה:** שכן לטבול כלי לפני שבת, מה עליו לעשות?
תשובה: יכול להקנותו לגוי ושוב ישאל ממנו כדי להשתמש בו (שו"ע סי' שכ"ג סעיף ז'), או יכול להפקירו בשבת (שכ"ל בלי בעלים לא חייב טבילה) וישתמש בו בלא טבילה (הגר"ש אלישיב זצ"ל), וכיוון בעת שימושיו שלא רוצה לזכות בו (הגר"ש אויערבך זצ"ל).

בישול יין ביו"ט

◀ **שאלה:** האם מותר לבשל יין ביו"ט כדי שהפיליפיני הנמצא בביתו לא יאסרו משום יין נסך, או שאינו נחשב צורך היום שהרי יכול לשותותו בלי הבישול, והבישול הוא רק שלא לאסרו?
תשובה: אם דעתו לשותות מאותו יין ביו"ט נחשב הבישול לצורך יו"ט, ומותר לבשלו (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

מצות ראשית הגז ברבים

◀ **שאלה:** חבורה של עשרה אנשים (חלקם לויים) רוצים לקיים מצות "ראשית הגז" ביחד, האם יכולים לקנות חמש רחלות ביחד ולקיים בהם את המצוה, ובאיזה אופן?
תשובה:

א. חיוב מצות "ראשית הגז" היא על לויים וישראלים (רמב"ם הל' ביכורים פרק י' הל' א'), וכן כהן בעל מום וחלל חייבים ב"ראשית הגז" ("מנחת חינוך" מצ' תק"ח ס"ק ג').

ב. החיוב של "ראשית הגז" הוא כשיש לו לפחות חמש רחלות (שו"ע יו"ד סי' של"ג סעיף ח'), ואפילו יש לו חמש צאן בחמש מדינות מצטרפות ("חזון איש" ליקוטים לזרעים סי' ז' ס"ק ב').

ג. מצות "ראשית הגז" חל כשיש לאדם אחד חמש רחלות שלמות אבל אם הוא רק שותף בהן פטור, ואם שניים שותפים בעשר רחלות חייבים (שו"ע שם סעיף י' ו"ד"ר אמונה" שם ס"ק צ"ה).

ד. מצות "ראשית הגז" מצוותה לתת מתחילת הגז, ואם הפרישה בין באמצע בין בסוף יצא (שו"ע סעיף י"א), אבל לא יתן לכהן עד שיגזזו את כל החמש, ואם נמלך ולא גזז את כל החמש פטור עד שיגזזו ("ד"ר אמונה" שם ס"ק ק"ו).

ה. ולכן בנד"ד, שהם חבורה של עשרה אנשים צריכים לקנות חמישים כבשים ביחד, ורק אז כל אחד יכול לקיים את המצוה, ורק לאחר שגזזו את כולן אפשר לקיים את המצוה.

ו. ויש להזהר לעשות קנין המועיל בבהמות, כגון ע"י קנין סודר, או קנין חצר, או משיכה, או הגבהה.

ז. אין חייבים ב"ראשית הגז" אלא הכבשים לבד, זכרים ונקבות (חולין משנה קל"ה), ולא גיזר של שור או של עז ולא של שאר בהמות (כמבואר בגמרא שם שדוקא מדובר בצמר רחלות).

לומר לגוי שיבשל לעצמו בשר וחלב

שאלה:

א. האם מותר (ביום חול) לתת לפיליפיני בשר טריפה ולומר לו לבשל אותו לעצמו היות שמותר לו לאוכלו?

ב. וכמו כן האם מותר לתת לו בשר ולומר לו שיבשל בסיר חלבי זה בן יומו היות שלפיליפיני מותר לעשות כן?

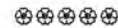
תשובה:

א. מותר לתת לפיליפיני בשר נבילה ולומר לו שהוא יבשלו לעצמו, היות שגם לישראל מותר לבשל בשר טריפה ולתת לפיו של הפיליפיני.

ב. אבל אסור לו לומר שיבשל בשר בסיר חלבי אפילו לעצמו, שכל מה שהישראל אסור לעשות בעצמו (אפילו ביום חול) אסור לומר לגוי לעשותו משום אמירה לעכו"ם שבות ("ביאור הלכה" סי' ש"ז סעיף כ"א ד"ה הילך בשר).

לע"נ מרן ראש הישיבה רשכבה"ג

רבינו אהרן יהודה לייב שטינמן זצוקללה"ה

קשר תפילין עם שערות אדם

◀ **שאלה:** מעשה באחד שקשר את הפרשיות שבתוך תפילין ושכח להכין שערות של עגל או בהמה טהורה, ולקח שערות של עצמו, האם התפילין כשרות לכתחילה?

תשובה: הנה ידוע שפליגי הראשונים אם בשר אדם מותר מן התורה ("מגיד משנה" מאכלות אסורות פ"ב הל' ג' בשם הרשב"א) או שזה אסור מן התורה בעשה (שיטת הרמב"ם שם). וא"כ יש בזה ספק כיון שצריך "מן המותר בפיך" (עי' "מנחת חינוך" מצ' ג' ס"ק ב' ומצ' תל"ז, וב"מסנה למלך" שם פרק ח' הל' א'). ולכן בנד"ד לכתחילה יפתח את התפילין ויחליף את השערות ("קסת הסופר" סימן כ"ב סעיף ב' בבארור הסופר ד"ה מבהמה).

הליכה לבית הכנסת בדרך ארוכה

◀ **שאלה:** מובא בגמרא (ב"מ ק"ז.) דברי ר' יוחנן שההולך לבית כנסת יותר רחוק מביתו מקבל שכר על ריבוי פסיעות (מובא במשנ"ב סי' צ' ס"ק ל"ז). ויש לדון אם יש לאדם שתי דרכים לאותו בית הכנסת דרך קצרה ודרך ארוכה, האם יקבל שכר גדול יותר אם ילך בדרך הארוכה או כיון שיכול להגיע לאותו בית הכנסת בדרך הקצרה לא יקבל על זה שכר?

תשובה: איתא בגמרא (זבחים ט"ו.), אם קיבלו דם בחוץ והולך לכיוון המזבח נחשב עבודת הולכה ומחשבה פוסלת בה, ואם שחט בפנים והוציא לחוץ, זה הילוך שאינו צריך ללכת ואין מחשבה פוסלת בה, חזר והכניסו הרי זה הילוך שצריך, ע"י שם. הרי מבואר שאפילו כשהוא גרם לריבוי הליכה, אע"פ כן כל זמן שהוא לכיוון המזבח נחשב להולכה לצורך, כמו כן בבית הכנסת במה שבפועל הוא מתקרב לבית הכנסת אע"פ שהוא גרם לריבוי הליכה יקבל על זה שכר (שו"ת "בצל החכמה" ח"ד סי' כ').

עניית אמן באמצע שמו"ע

◀ **שאלה:** חולה שקשה לו לדבר ומבקש להוציא בתפילת שמו"ע, האם יענה אמן על כל ברכה וברכה או שמא כיון שהוא כאילו באמצע שמו"ע, אסור להפסיק בעניית אמן?

תשובה: צריך לענות אמן על כל ברכה וברכה, כיון שזה שייך לתפילה (משנ"ב סי' קכ"ד ס"ק ג'), ואין זה נחשב כאילו עונה אמן על תפילת עצמו, כיון שזה רק מדין שומע כעונה (משנ"ב סי' כ"ג). ע"י רמב"ם הלכות תפילה פרק ח' הל' ט').

אחיזת ספר תורה בשעת עלייה לתורה

◀ **שאלה:** האם יש לאחוז בספר התורה בשעה שמברך בתורה או קורא בה?

תשובה: בין בשעת הברכה ובין בשעת הקריאה (לעולה ולבעל קורא) יש לאחוז בספר תורה, ולא יגעו בקלף עצמו אלא ע"י מפה, אבל בעמוד ספר התורה מותר לאחוז בלי מפה (שו"ע סי' קל"ט סעיף י"א, משנ"ב סי' קל"ה), וכן הוא המנהג, ומי שמחמיר לכרוך העמוד בקצה הטלית יעשה באופן שלא ירגישו בו אחרים משום יוהרה (משנ"ב סי' קמ"ז ס"ק ב'), שעה"צ סי' ד', וע"י הגה"ת הגר"א יו"ד סי' רס"ה ס"ק ל"ח שבכל מצוה צריך לתפוס החפץ בשעת הברכה, ולכן צריך לתפוס הלולב בשעת הברכה, וכמו כן המוהל תופס הערלה בשעת הברכה, וע"י משנ"ב סי' ע"ה ס"ק כ"ד).

ויש נוהגים שבשעת אמירת הברכות במילים "ונתן לנו את תורתנו" וכן "אשר נתן לנו תורת אמת", מרימים קצת את ספר התורה ("באר היטב" סי' קל"ט ס"ק י', וכן נהג אאמ"ר זצ"ל).

בירך על סוכריה של חברו

◀ **שאלה:** ילד ראה סוכריה ביד חברו ובירך עליו "שהכל" (כדי להכריח את חברו לתת לו את הסוכריה כדי שלא תהיה ברכה לבטלה), האם חברו חייב לתת לו את הסוכריה?

הקדוש 'קלמר'

◀ **שאלה:** למדו ב'חידר' משניות שקלים, שאנשים היו מקדישים נכסיהם להקדש והגזבר היה מוכרם ומשתמש בכסף לצורך גבוה, קם ילד בן שנים עשר ואמר: הריני מקדיש את הקלמר שלי להקדש, (והוסיף שהקלמר היה שלי היות שקיבלתי אותו במתנה מאבא). מה עליהם לעשות?

תשובה: ילד שהגיע לגיל פעוטות שהוא מגיל שנים עשרה שנה (לפני גדלות), חוששים שנדריו חלים, ויכול להקדיש (שו"ע יו"ד סי' ר"ג סעיף א') ולכן יש לחשוש שחל ההקדש, וצריך הילד לשאול לפני שלושה אנשים גדולים, שהרי קי"ל כבית הלל דיש שאלה להקדש (נזיר ט'). (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

הכנת בצק היום ואפייה למחרת

◀ **שאלה:** מי עושה בצק היום, ומחכה עד למחר כדי שיתפח הבצק, וכמו כן אם אופה חצי כמות היום, וחצי כמות מחר, האם להפריש חלה עם ברכה?

תשובה: אם עשתה בצק היום ותאפה את הכל למחרת יש חיוב הפרשת חלה עם ברכה, אבל אם אופה חצי היום וחצי מחר, יש שסוברים שזהו עשיית בצק על מנת לחלקו, ותפריש חלה בלא ברכה ("פתחי תשובה" יו"ד סי' שכו" ס"ק ב' בשם ספר "תפארת למשה").

שריפת "חלה" תחת הסירים

◀ **שאלה:** אברך צעיר שרף חלתו ע"ג כיריים של גז, והניח עליו סירים (כדי לחסוך בגז), והסירים נגעו ב"חלה", מה דין הסירים?

תשובה: כתב הרמ"א (יו"ד סי' שכ"ב) וי"א כשורפין החלה עושין לה היסק בפני עצמה, דישאל אסור ליהנות ממנה, ונוהגין להשליכה לתנור קודם שאופין בה, עכ"ל. ואם שכח ואפה אותה בתוך התנור בשעת האפייה בדיעבד אינו אסור, כיון שריחו אינו אסור (ע"י שו"ע יו"ד סי' ק"ח, ובספר "אמרי יעקב" על "הכמות אדם" ה"ל ארץ ישראל סי' ב' סעיף ג' בביתאוריס ד"ה קודם).

אולם בגד"ד שה"חלה" נגעה בסירים נבלעה בהם בליעת איסור ע"י נגיעה ואש, ולהכשירם צריך ליבון חמור.

שומע כעונה באמירת "הרי את מקודשת"

◀ **שאלה:** חתן שיש לו פצע בפה והדיבור כואב לו, האם יכול מסדר הקידושין או אחר להוציא את החתן באמירת "הרי את מקודשת"?

תשובה: לא שייך "שומע כעונה" באמירת "הרי את מקודשת", רק בברכות ותפילות (הגר"ח קניבסקי שליט"א), מכיון שכאן צריך גם גילוי דעת של החתן, ולא שייך להוציא את השני. וכמו כן לא שייך להוציא את השני באמירת נוסח הפרשת תרומות ומעשרות (הגר"ח קניבסקי שליט"א), מכיון שזה נוסח של גילוי דעת על ההפרשה.

בירך בטעות ברכה אחרונה של שבע ברכות

◀ **שאלה:** כיבדו אחד לומר ברכת "שש תשיש" או "שש תשמח", ובטעות התחיל את הברכה האחרונה: "ברוך אתה ה'...". האם להפסיק ולומר "למדני חוקיך" או לא?

תשובה: היות שסדר הברכות בשבע ברכות לא מעכב, יכול לומר "שש תשיש" או "שש תשמח" גם אחר כך (שו"ע אה"ע סי' ס"ב סעיף א'), ולכן אין להפסיק ולומר "למדני חוקיך" רק יסיים את הברכה ויכבד אדם אחר באותה ברכה שדילגו (שו"ת "שבט הלוי" ח"י תשי"ב סי' ס"ק ה'), וע"ע שו"ת "שבט הלוי" ח"ח סי' תצ"ד.

בעל גמ"ח הטוען שהחוב לא שולם

◀ **שאלה:** ראובן אומר ברי לי שהחזרתי את החוב לגמ"ח, ובעל הגמ"ח לא זוכר אבל טוען שמקפיד על רישום או מחזיר את השטר (כתב יד), והיות נמצא אצלו השטר מוכח שהחוב לא נפרע, עם מי הדין?

תשובה: הכלל הוא שאם שנים טוענים 'ברי' המוציא מחברו עליו הראיה וצריך שבועת היסת, וכאן יש לדון האם המלווה נחשב 'ברי' כיון שזוכר רק ע"י השטר, והרי אולי קרה איוזה בלבול ושכח לרשום (וע"י שו"ע חו"מ סי' צ"א סעיף ב', ובנתה"מ שם ס"ק ט"ז שרק אם הפנקס מדוקדק מאוד זה נחשב ל'ברי').

ולכן אם תובעו בב"ד והדיינים רואים מקום שזו טענה ואז חייב שבועה דרבנן משום כופר הכל, יעשה פשרה ביניהם במקום השבועה, אבל כל זמן שלא הולך לב"ד עפ"י הדין לא חייב לשלם, כיון שפשיטא ליה שהוא שולם, ואולי כדי לצאת ידי שמים יתפשרו ביניהם.

שכח עודף בחנות

◀ **שאלה:** אדם לא מוכר קנה מוצר בחנות, ושכח לקחת את הכסף שהחזיר לו המוכר, האם מותר למוכר לקחת את הכסף לעצמו, או שזה שייך לבעל החנות?

תשובה: אם הקונה כבר הגביה את הכסף ונעשה שלו, ורק כשיצא שכח מזה, הרי"ז יאוש והפקר (אם הוא לא יחזור וידרוש את הכסף), ובעל החנות לא קנה מדין חצר, שזו חצר שאינה משתמרת, והמוכר יכול לקחת את הכסף לעצמו.

אבל אם הקונה עדיין לא הגביה את הכסף, אפילו שהפקיד שם את העודף לפניו על גבי השולחן, הכסף עדיין שייך לבעל החנות, עד שמישהו יזכה בו, וכיון שהקונה לא הגביהו, זה נשאר ממון של בעל החנות ואין הפקיד יכול לקחתו לעצמו.

נכנס כסף שלא ידוע מקורו

◀ **שאלה:** סכום גדול של כסף נכנס לחשבון בנק, ואין לבעל החשבון מושג מאיפה הגיע, וגם בבנק לא יודעים להגיד לו את מקור הכסף, מה עליו לעשות?

תשובה: אם עשה השתדלות לברר ולא הצליח להשיג מידע על מקור הכסף, יכול לתלות שמישהו נתן לו את הכסף (או שמא מישהו גזל ממנו בעבר, ומחזיר לו עכשיו את הכסף בלי לגלות לו מיהו), ולכן יכול להשתמש בו עד שיבוא מישהו ויתבע ממנו (ע"י שו"ע חו"מ סי' רל"ב סעיף ד').

קנה בגד ומצא בו כסף

◀ **שאלה:** קנה בגד יד שנייה (מארגון שאוספים בגדים ומוכרים בזול), ומצא בו מאה ₪ האם יכול לקחת את הכסף לעצמו, או צריך לתת אותו לבעלי הארגון?

תשובה: איתא ברמ"א (חו"מ סי' רל"ב סעיף י"ח) אם קנה חפץ בחזקת בדיל ומכרו, ואח"כ נודע ללוקח שיש בתוכו כסף או זהב, זכה הלוקח ולא המוכר, מכיון שהמוכר מעולם לא ידע בו, וגם לא היה עתיד לדעת, ע"י שם, וממילא גם אין בזה קנין חצר (וע"ע רמ"א חו"מ סי' רס"ח סעיף ג' ובנתה"מ ס"ק ג').

ולפי"ז בגד"ד שהארגון לא ידע כלל שיש שם כסף, ולא היה עתיד לדעת מזה, לא קנו כלל את הכסף ויכול הקונה לקחת לעצמו.

נסע באוטובוס ולא שולם

◀ **שאלה:** נסע באוטובוס, ומשום שהיה עמוס באנשים לא הצליח להגיע לנהג ולשלם עד שירד מהאוטובוס וכך קרה שלוש פעמים במשך שעה וחצי, האם צריך לשלם מחיר של שלוש נסיעות?

תשובה: מכיון שכאשר משלמים על נסיעה באוטובוס בעזרת "רב קו", יכול לנסוע תוך שעה וחצי באותו המחיר, נמצא שג' הנסיעות הן על חשבון נסיעה אחת, ועליו לשלם רק על נסיעה אחת.

ראה גנב בחנות

◀ **שאלה:** עמד בחנות וראה אחד לוקח חפץ ומניחו בכיסו מבלי לשלם, האם חייב לומר לו משהו או שיכול להתעלם כאילו לא ראה?

תשובה: כמו השבת אבידה שיש מצוה להחזיר לבעלים את חפציו, כמו כן בזה יש מצוה לעזור לבעלים לשמור על חפציו (לא גרע ממי שיכול להציל משטף נהר או מלקח ארץ, באופן שיכול להציל, ע"י שו"ע חו"מ סי' רנ"ט ז'). אולם אם חושש שהלוקח יצחק עליו ויזיקו, אינו חייב בזה (ע"י רמ"א או"ח סי' תר"ח סעיף ב', משנ"ב ס"ק י"א).

אופניים המונחים בחצר זמן רב

◀ **שאלה:** כבר שלושה חודשים שאופניים חדשים עומדים בחצר, ואף אחד מהשכנים אינו יודע למי הם שייכים, מה עליו לעשות?

תשובה: יכול לקחת את האופניים לביתו, ויתלה שם פתק, ואם אף אחד לא יבוא יכול לקחת לעצמו, משום שלאחר שלושה חודשים בוודאי הרגיש שאין לו אופניים חדשים ומתיאש (ע"י גמ"מ כ"א), שדבר גדול מרגישים כשהם נאבדים ומתיאשים, ואפילו שהגיעו לשם לפני יאוש, אי"ז נקרא יאוש ברשותו כי זהו חצר שאינה משתמרת.

שימוש במים חמים של המשכיר

◀ **שאלה:** שכר יחידת דיוור, ולאחר שנתיים התברר ששעון המים החמים שהשתמש בו השוכר נשבר ונרשם על חשבון החשמל של המשכיר, האם השוכר צריך לשלם לו?

תשובה: כמו שהשוכר משלם עבור מים וחשמל, חייב לשלם גם עבור חימום המים, ובוודאי חייב לשלם על הכל למפרע, אבל היות שאי אפשר לדעת בדיוק בכמה השתמש במשך השנתיים יעשו חשבון 'בערך' ביניהם, ויתפשרו, וכל אחד ימחל לשני אם יש איוזה טעות.

שימוש במעלית לבחורי ישיבה

◀ **שאלה:** שכרו דירה עבור בחורי ישיבה לישון שם, והתשלום לועד בית כולל שימוש במעלית, וטוענים בוועד הבית שמכיון שיש שם הרבה בחורים (בערך 15 בחורים), אסור להם להשתמש במעלית, רק כאשר הם עולים עם המזוודות, האם הם צודקים?

תשובה: אם עושים תנאי לפני שמשכירים להם את הדירה, אפשר להתנות מה שרוצים, אבל לאחר שהם כבר שם, יש להם זכות להשתמש במעלית, ולא גרע ממשפחות גדולות, וא"א לעכבם מלהשתמש במעלית.

פגיעה בדלת המכונית

◀ **שאלה:** מכונית שעצרה ברמזור אדום, ונוסע פתח את הדלת כדי לרדת מהמכונית, ועבר שם אופנוע ושבר את הדלת, האם יכול לתבוע את בעל האופנוע לשלם עבור הנזק שנגרם על ידו?

תשובה: אם רכב עצר בפתאומיות, ורכב שנסע מאחוריו נכנס בו, כיון שהחוק מחייב לשמור מרחק, הרי זה כאילו הזהירו אותו, ולכן הוא חייב, וכמבואר במשנה (ב"ק ל"ב), ובשו"ע (חו"מ סי' ע"ט סעיף ב'), אבל רכב העומד ליד רמזור, על פי החוק אסור לו לפתוח דלת ולהוריד שם נוסע, ואין כאן אזהרה שיש להיזהר מפתחת הדלת, וכיון שהיה אונס (שלא היה זמן לעצור) בעל האופנוע פטור, כמבואר במשנה (שם) שאם עמד בעל קורה פתאום ונכנס בו השני ונשברה החבית, בעל קורה חייב, ע"י שם.

דיבית הלכה למעשה

שאלות ותשובות בהלכות דיבית הלכה למעשה

ע"י הרב"ג רבי פנחס וינר שליט"א

ראש בית הוראה לענייני דיבית

משלם כל השובר של המלוה כדי

שלא יצטרך לבוא פעם נוספת

שאלה: אחד היה חייב לחבירו סכום גדול של כסף, בהגיע זמן הפרעון היה המלוה צריך לשלם סכום זה לקבלן על ידי שובר שצריך לשלם בבנק, הלוה איחר בכמה ימים והמלוה כבר הלך בינתיים כמה פעמים לבנק, על כן אמר ללוה שיועיל ללכת לבנק בעצמו לשלם את השובר, ונתן לו המלוה השובר שישלם את הכסף בבנק, כשהגיע לבנק ראה שהסכום המופיע בשובר הוא באלפיים ש' יותר ממה שהוא חייב לחבירו, האם מותר לו לשלם את כל השובר ואחר כך יחזור ויקבל את הכסף מן המלוה, או שיש בזה איסור שהרי מלוה כסף לחבירו רק משום שהוא הלוה לו כסף.

תשובה: מותר לעשות כן לכתחילה.

סברת הדברים: הנה במה שהלך לבנק בשביל חבירו ודאי אין איסור, וכמבואר בפוסקים, (עי' שו"ת הרשב"א (ח"ג ס' רכז), ושו"ת אבני קודש (ס' ב). שאם הלוה איחר לשלם מותר להחזיר למלוה כל ההוצאות והפסדים והטירחות שנגרמו על ידי האיחור, וכגון במעשה זו, שהמלוה כבר היה בבנק כמה פעמים ואם שילם לו בזמן לא היה צריך ללכת בנפרד בשביל זה, ועל כן מותר ללוה ללכת לבנק כדי לשלם את הכסף.

ואף מה שמלוה לו סכום של 2000 ש' כדי לשלם את השובר, פשוט שאין בזה איסור, דהנה ברמ"א (סי' קס סעי' ט) הובא ב' דיעות האם מותר ללוה לחזור ולהלוות למלוה סכום קטן יותר ממה שהלוה לו, או סכום השוה לו, ונקטו הפוסקים, שכשיש חשש איסור דאורייתא יש להחמיר בזה, ובמקום חשש רבית דרבנן, אפשר להקל, וגם כאן הרי חוזר ומלוה לו סכום קטן יותר ממה שהלוה לו, ולא קצץ עימו מתחילה שילוח לו, ואם כן אין זה אלא רבית דרבנן שמותר להלוות בזה סכום קטן יותר.

ונראה שאף לפי דעת השו"ע הרב שמסיים על זה שהמחמיר תבוא עליו ברכה, שאף במקום חשש רבית דרבנן יש מקום להחמיר שלא לחזור ולהלוות לו, נראה שבמעשה זו מותר לכולי עלמא לחזור ולהלוות למלוה, שבאמת מצד המלוה הרי יכול לחזור לבית המלוה, ולבקש ממנו את יתרת הכסף ולחזור לבנק ולשלם זאת, וגם זה היה מותר לו לעשות כי אם היה משלם בזמן הרי היה המלוה מסדר זאת מעצמו בבנק, והמלוה לא ביקש ממנו שיציא מעצמו את הכסף, כדי לשלם בשבילו.

אלא שהלוה אינו רוצה לטרוח וללכת למלוה ולחזור עוד פעם לבנק, ועל כן מעדיף להלוות את הכסף מכיסו ואחר כך לחזור ולקבלו מן המלוה, ואם כן כל ההלוואה הוא רק לטובתו ולא לטובת המלוה, ומצד המלוה אין חילוק אם מלוה לו את הכסף או לאו, על כן נראה פשוט שאין בזה חשש רבית.

משתמש בכרטיס אשראי של חבירו,

ומחזיר לפני הגביה של החברה

שאלה: אחד היה צריך לשלם לאיזה צורך 10,000 ש', ועל כן ביקש מחבירו להשתמש בכרטיס אשראי שלו ב-10 תשלומים שוים, דהיינו שכל חודש יוצא מחשבונו 1000 ש', וכדי שיסכים חבירו לעיסקא הציע לו שהוא יחזיר לו חוב זה רק ב-5 תשלומים, דהיינו שבחמש חדשים הבאים יתן לו כל חודש 2000 ש', ונמצא שהוא יחזיר לו את כל החוב עוד לפני שחברת האשראי גובה ממנו את הכסף, והשאלה האם יש בזה איסור.

תשובה: אם התנו כן מתחילה אסור לעשות כן, אולם אם לא התנו כלום ורק בפועל משלם 5 תשלומים במקום 10 שלוה, הרי זה מותר.

סברת הדברים: כשחבירו מתחייב בכרטיס האשראי שלו לשלם את חשבון זה, נעשה הוא הלוה של בעל הכרטיס, שהרי בעל הכרטיס מתחייב חוב זה לחברת האשראי, וחבירו שהחוב שלו מתחייב על ידי זה להחזיר סכום זה לחבירו, וכן מצינו בשו"ע (סי' קע) שעבר שלוף דוץ שמתחייב לשלם את החוב של הלוה, נעשה לוה של המלוה, וכמלוה של הלוה, שבזה שהוא מתחייב לשלם את החוב והלוה מתחייב לו נעשה הוא כמלוה, וה"נ במעשה זה כיון שמתחייב לשלם חוב זה לחברת האשראי, הרי הוא נעשה מלוה של הלוה.

ואילו בזמן שחבירו מחזיר לו 2000 ש' כל חודש, ומשלם את החוב לפני שחברת האשראי מחייבים אותו הרי זה חוזר ומלוה כסף זה לחבירו, מכיון דחברת האשראי לא חייבה עדיין בפועל את בעל הכרטיס אין על הלוה לשלם עדיין, וכשהוא הולך ומשלמו הרי הוא חוזר ומלוה כסף זה לבעל הכרטיס עד הזמן שהחברה יחייב אותו, וכבר נפסק בשו"ע (סי' קס סעי' ט) שאסור לומר למלוה 'הלוני ואלוך', ואף כשהסכום שחוזר ומלוה אינו סכום יותר גדול ממה שהלוה לו אלא אותו סכום או פחות מזה גם כן הסכימו האחרונים להחמיר כשיטת ב' ברמ"א שם שגם זה אסור, על כל פנים כשקוצץ כן בתחילת ההלוואה, ואם כן גם באופן זה שקוצץ כן בתחילת ההלוואה יש בזה איסור. (ונראה עוד, שאפי' לפי שיטות המקילים שמותר לחזור ולהלוות סכום השוה לסכום שלוה ממנו, יודו כאן שיש איסור שהרי גם לשיטתם ההיתר הוא רק כשמלוה לו רק סכום הזהה לסכום שלוה ממנו, אבל אסור ללוות סכום יותר גדול או לזמן יותר גדול, ואם כן כל שחוזר ועושה לו טובה יותר גדולה מודים כו"ע דאסור, והנה כאן נתן לחבירו רק טובה של 'ערבות' שהיה ערב על ההלוואה של חבירו ואילו חבירו מחזיר לו הלוואה בעין ובמזומן ונמצא שמחזיר לו יותר ממה שקיבל ויש בזה איסור לכולי עלמא).

מדריך בישיבה שפטר בחור מקנס כיון שלוה כסף ממנו

שאלה: מעשה במדריך בישיבה שהיה דרכו ללוות כסף מאחד הבחורים בישיבה, אותו בחור בא ממשפחה אמידה ותמיד היה נמצא אצלו כמה מאות שקלים וכדו', המדריך שהיה נצרך כמה פעמים לכסף היה דרכו ללוות ממנו כסף זה.

ביום מן הימים מצא המדריך קבוצה של בחורים בישיבה שחרגו מכללי התנהגות הישיבה, כגון שקמו באיחור זמן וכדו', ואחד מבחורים אלו היה גם בחור זה שהיה מלווה לו כסף, כעונש על התנהגותם קנס את כל אחד בסך של 50 ₪, אבל לבחור זה שהיה מלווה לו כסף לא היה לו נעים לבקש קנס, אחר שרק יום לפני זה הלווה לו כמה מאות שקלים, ופטר בלא כלום, שלכאורה יש בזה חשש רבית שהרי פוטרו מקנס רק משום ההלוואה, ונמצא מרוויח בשכר הלוואתו.

תשובה: אם יש בזה תקנון קבוע מהישיבה כמה צריך לשלם על כל חריגה מכללי התנהגות הישיבה, יש בזה חשש רבית, אבל אם הכל תלוי בראות עיני המדריך אין בזה שום חשש, אולם אם כבר חייבו בקנס ורק לאחר מכאן פטרו, יש בזה איסור גמור.

סברת הדברים: הכלל של רבית הוא שכל תוספת שנותן למלוה הוי רבית, ואפי' כשמוסיף לו רק דברים בעלמא גם כן הוא רבית וכמו שנפסק בשו"ע, ולכן תוספת דבר ממשי שלא היה למלוה עד עכשיו אסור לו להוסיף, אבל במה שמונע ממנו הפסדים וכדו' בדבר שאינו ממשי, לא נחשב לרבית ומותר. (עיין בתשובות הרשב"א (ח"א סי' תשצט) שמתיר ללוה לשלם את החובות של המלוה כיון שאינו אלא מברית ארי, שמותר במודר הנאה ואם כן גם רבית אינו, ואפילו למה שהסכימו הפוסקים להחמיר בזה (עי' שו"ת הרדב"ז ח"ג סי' א' תרל"ה, חו"ד קס סק"ד) כבר האריך בברית יהודה (פ"י הערה ב) דהיינו רק כשיש כבר חוב על המלוה והלוה פוטרו אבל אם אין המלוה מחויב עדיין מודים כו"ע דליכא איסור ללוה לפטור את המלוה שלא יצטרך לשלם, וה"נ בנידון דידן, ופשוט).

ועל כן גם בנידון דידן, הכלל הוא, שאם יש תקנון קבוע מהישיבה על כל איחור ופשיעה כמה צריך לשלם, הרי זה נחשב לרבית שבעצם הפשיעה שעשה חייב הוא על פי התקנון, ונמצא המדריך פוטרו רק משום ההלוואה, אולם אם אין בזה תקנון קבוע וכמו שהוא בדרך כלל שאין בזה תקנות קבועות, אלא הכל לפי הענין לפי הצורך ולפי ראות עיני המדריך וכדו', אם כן כשפטר הבחור אין בזה תוספת ריות, אלא שהיה ללוה אפשרות לבקש ממנו כסף ויותר על אפשרות זו עבור ההלוואה, ודבר זה אינו אלא כפוטרו מחוב שעדיין אינו מחויב, ואין להסתכל עליו כרבית, ומסתבר שאין בזה חשש.

אולם יש להדגיש שאם בשעת מעשה כשמצא את כולם לא היה לו אפשרות לפטור את המלוה, וביקש מכולם סך 50 ₪, אלא שלאחר מכאן כשהבחור בא לשלם אומר לו 'אני פוטר אותך מהקנס', מסתבר מאוד שאסור, שהרי כבר חייבו בקנס ואם כן כשפוטרו אחר כך הרי זה כנותן לו תוספת ריות, דבר האסור משום רבית.

נשתכח מהמון עם חומרתה

זה לשון רבי שמואל אבוהב
בהקדמת ספר דבר שמואל:

"בדור הזה בעוונותינו הרבים
השליכו מצוה הזאת אחרי גוום,
אשר כמעט נשתכח מהמון עם
חומרתה, יען רוב משאם ומתנם
שטוף באיסור רבית או אבק
רבית, ויהי כמצחק בעיני שומעיו,
באין מבין עומק איסורו, ולא
ישמע לקול מלחשים ומגידים
דברי אלקים חיים וכו', אלקא
מאריך אפיה וגבה דיליה, כי סוף
כל סוף עושה עושר ולא במשפט
בחצי ימיו יעזבנו והוא ימות ברוב
רשעו וכו'".

שאל אבין ויגדן

ליקוטים מתורת מרן רבן של ישראל הגראי"ל שטינמן זצ"ל

קרח | תשע"ח | גליון מס' 8

שיחה בישיבת גאון יעקב - שב"ק פר' קרח תשמ"א

נוסח ההפרשה

הלכות תרומות ומעשרות היו אצל הגרב"צ פלמן זצ"ל אחד מהנושאים שהאריך בהם בהרחבה בשיעוריו, לבאר את כל פרטי הדינים בהפרשה, ולברר את נוסח ההפרשה המתוקן והמבורר שבו יחולו התרומות והמעשרות כדת וכדין. ובירר וליבן את כל הדברים לפני גדולי הדור מרן הסטייפלר הגריי"ק קנייבסקי זצ"ל, ולפני מרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל ושאר גדולי הדור, וסמכו את ידם על דבריו.

וכאשר סידר את נוסח ההפרשה שכתב מרן החזון איש זצ"ל, והוסיף בזה עוד כמה דברים, וכמו שנתבאר בדברי תורה כמה דברים שראוי להוסיף בנוסח ההפרשה. אבל כאשר הראה את הנוסח למרן הגראי"ל זצ"ל, אמר לו הגראי"ל, שאפילו שכל ההערות הללו אמת לאמיתה והוא צודק בכל דבריו, בכל זאת לדעתו לא ראוי להפיץ נוסח שונה מהנוסח המקורי של מרן החזון איש, משום שאם יפיץ נוסח שונה יבואו בהמשך אחרים שיחשבו שבקיאם הם בכל הלכות ההפרשה ומחמת טענה כזו או אחרת ישנו מעט את נוסח ההפרשה, ובאמת אינם בקיאים בהלכות בכל צרכם ומחמת השינוי יקלקלו שלא מדעת את כל ההפרשה, והיה זה בבחינת בא לתקן ונמצא מקלקל...

ובאמת בנוסח שהפיץ הגרב"צ בציבור היה הנוסח של החזון איש, ללא שום שינוי בדבריו הקדושים. ולכשעצמו היה לו את הנוסח של החזון איש, ובכתב יד הוסיף את התוספות הראויים להוסיף. וכשהדפיסו בעבורו את הנוסח בשלמותו עם כל ההוספות, חזר על דבריו של הגראי"ל שלא ראוי לעשות מהנוסח הזה נוסח חדש ומופץ בציבור, שלא לשנות מהנוסח המקובל.

הפרשה על הבלוע בסכין

הנה כשחותך בסכין חתיכת אתרוג להפריש ממנו תרומה צריך לכוין בהפרשתו אף על הטעם הבלוע בסכין דהנה קיי"ל דהחותך בסכין מאכל שהוא דבר חריף כגון בצל שום חזרת או לימון וכיו"ב אפילו הוא צונן אגב דוחקא דסכינא בולע הסכין חריפות הפרי כמבואר בשו"ע יו"ד סי' קכ"א וז"ל וא"כ אם הוא טבל צריך להפריש תרומה גם על הטעם הבלוע בסכין דאל"ה כשיחזור ויחתוך א"כ דבר חריף או רותח עם סכין זה יצא טעם הטבל הבלוע ויאסור את המאכל ובי"ד שם בב"י ובביאור הגר"א ס"ק כ"ב הביאו בשם הרשב"א בתוה"ב ד' ע"א דאתרוג נמי מיקרי דבר חריף ובפתחי תשובה שם מק"ט הביא בשם ספר בכור שור שכתב דהתוס' חולקים על זה והשו"ע שם ס"ל כדעת הרשב"א דאתרוג נמי מיקרי דבר חריף עשה"ט וע"ע במנ"א סי' תמ"ז ס"ק ל"ג שהביא ש"י הרשב"א דאתרוג מיקרי דבר חריף

בגנות המחלוקת

שח הגר"ח מן שליט"א: כאשר למדתי אצלו בישיבה, היה מקרה, שסיפר אחד החברים, שהייתה לו איזו קטטה עם בחור אחר, ולאחר תפילת מנחה נלווה לרבנו זצ"ל בדרכו לביתו, ובמשך כל הדרך הארוכה הרצה את השתלשלות הדברים, ואת כל הטענות הנלוות, ואילו רבנו, הקשיב בדממה לכל דבריו. רק כאשר הגיעו סמוך לביתו, נפנה אליו, וצבטו קלות על לחיו ואמר "לדות איז מום עובר". מובן מאליי, שבמשפט קצר זה, המריבה כולה, התרוקנה מתוכן...

דיני הפרשת תרומה

כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן ראשיתם אשר יתנו ליקוק לך נתתים. (קרח יח, יב)

נוסח הפרשת תרומה (מכת"י רבנו)

סדר הפרשות תרומות ומעשרות ליין - חורף תש"ס

ענבים שעומדים בעיקר ליין צריך לעשר דווקא אחר שנעשה יין [וגמר מלאכתו ע"י שמוציאו מהחרצנים] ובדיעבד אם עישר כשהיו עדיין ענבים חל.

א. להכניס את היין לחדר שיש בו ד' אמות על ד' אמות [2.40X2.40] לא בדרך מעבר.

ב. לא יזכה את היין לאחר כדי שלא יהי' לקוח.

ג. יקח מעט ויסמיכו אצל החבית. ויברך, ברוך אתה השם אלוקינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו להפריש תרומות ומעשרות, ויאמר "הרי זה תרומה גדולה על כל היין ועל כל הבליעות שיש" [ויזרקנו].

ד. יקח מעט בכוס שיהי' בודאי לא פחות מא' ממאה ויסמיכנו אצל החבית, ויאמר "מה שיש כאן והשאר סמוך לזה למטה כאן [בחבית] יהא מעשר ראשון".

ה. אח"כ יאמר "עשירית מהמעשר ראשון ממה שיש בכוס יהא תרומת מעשר בצד מטה".

ו. בשנת מעשר עני יאמר "מעשר שני יהא בצד מעלה של אלו בחבית על הכל".

ז. בשנת מעשר עני יאמר "מעשר עני יהא בצד מעלה של אלו בחבית על הכל".

והיה אצל רבנו עבודה גדולה ענין המעשרות, וכל פעם עשה את זה במתינות ובסבלנות כל פרט ופרט.

וא"כ אם חותך חתיכת אתרוג טבל בסכין כדי להפריש ממנו יקרא שם תרו"מ אף על הבליעה שבסכין בכל השנה.

וכן בכל השנה כשמעשר זיתים או מלפפון חמוץ שזהו דבר חריף וחותר בסכין יכוון להפריש אף על הבליעה שבסכין ובקופסאות שימורים של זיתים ומלפפון חמוץ וכיו"ב יכוון נמי להפריש אף על הבליעה שבקופסא דהא קיי"ל דכבוש הרי הוא כמבושל ובלע דופני הקופסא טעם מהטבל וא"כ אם ישתמש עם הקופסא אחר שקרא שם תרו"מ צריך שיכוון בהפרשתו אף על טעם הבלוע ועבמ ההפרשה חיילא שפיר אף על הטעם הבלוע שבכלים וכ"כ בספר הצדיק רבי יוסף זונדל מסלאנט זצ"ל בעמוד מ"ח דיכיון להפריש גם על הטבל הבלוע שבכלים ובספר נחלת דוד להגה"צ רבי אליהו דושניצר זצ"ל עמוד מ"ב אות מ"ב כתב ג"כ ראם חתך פירות של טבל חריפים בסכין דע"י דוחקא דסכינא בלע חריפות הפרי או כשבישל טבל בקדירה כשמפריש אח"כ תרו"מ מהני ההפרשה גם להתיר את הטעם הבלוע דביו"ד סי' שכ"ד סי"ב איתא ברמ"א דעל טעם של טבל הבלוע באוכל מהני ההפרשה להתיירו ועי' חזו"א דמאי סי' י"ג סק"ה וא"כ הוא הדין דמהני על טעם הבלוע בכלים והגאון רא"ל שטיינמן שליט"א הוסיף להוכיח דמהני דאי לא מהני הפרשה על הבלוע שבכלי א"כ חבית של יין שמפריש עליה ואח"כ נותן בה משקה אחר יאסר אותו המשקה משום הטבל הבלוע בדופני הכלי דחוזר ונותן טעם במשקה אלא ודאי דאף על הבלוע חייל ההפרשה ולכן מי שבישל טבל בכלי אינו חייב להגעיל את הכלי כמו היכא דבישל בכלי דבר של איסור דאפילו אם הכלי אינו בן יומו אסור לכתחילה מדרבנן וצריך הגעלה כמבואר ביו"ד סי' קכ"ב סי"ב דהכא גבי איסור טבל יכול להפריש אף על הבלוע שבכלי וכן אם בישל טבל בכלי חרס דלא מהני הגעלה אין הכלי צריך שבירה כמו במבושל דבר איסור בכלי חרס דבעי שבירה דוקא כמו שכתב הפתחי תשובה ביו"ד שם סק"א והטעם משום דלכתחילה אסור אפילו אינו בן יומו ע"ש דהכא גבי טבל יכול להפריש גם על הבלוע בכלי והנה אם לא נתכוין בהדיא להפריש גם על הטעם הבלוע בסכין או בכלי נראה נראה דבסתמא נמי חייל על הבלוע דהנה בירושלמי דמאי פ"ה ה"ב איתא דהמרבה במעשרות בכדי שהדעת טועה או שמיעט בכדי שהדעת טועה אין מעשרותיו מקולקלין ולא טבלו מקולקל מפני שהיה תנאי ב"ד דבמיחת יהא מותר המעשר בצפוננו של כרי ותרומות מעשר בצפון צפוננו ובריבה יהא מעשר מיניה וביה בצפוננו וכתב החזו"א בדמאי סי' ט"ו מק"ו בבאור הדברים דאין כח ב"ד לעשות מעשר בשל אחרים ועוד דתקנת ב"ד קיימת לדור ודור ובשעה שאמר ב"ד הראשון עדיין אין פירות של כל הדורות בעולם אלא כל ישראל מסורין להחכרים ויודעין שהרבה תקנות תקנו ושצריכין

להן בכל מעשה המצוות וכשם שכל המקדש אדעתא דרבנן מקדש כמו כן כל המפריש אדעתא דרבנן סמיך והוי כאומר שיחול כמו שתיקנו חכמים ע"כ וברמב"ם פ"ד מהל' תרומות הכ"א כתב התורם את הגורן צריך שיכוין את לבו שתהיה זו תרומה על הכרי ועל מה שבקוטעין ועל מה שבצדדין ועל מה שבתוך התבן התורם את היקב צריך שיכוין את לבו לתרום על מה שבחרצנין ועל מה שבזגין התורם את הבור של יין צריך שיכוין את לבו לתרום על מה שבגפת ואם לא נתכוון אלא תרם סתם נפטר הכל שתנאי ב"ד הוא שהתרומה על הכל התורם כלכלה של תאנים ונמצאו תאנים בצד הכלכלה הרי אלו פטורין מפני שבלבו לתרום על הכל עכ"ד.

דאף שלא נתכוון בהדיא על הבלוע שבזגין ובגפת מ"מ מהני וחייל ההפרשה גם על זה משום דתנאי ב"ד הוא שתחול התרומה אף על הבלוע ובתאנים שבצד הכלכלה סתמא דעתו על הכל א"כ הכא נמי על הטבל הבלוע בסכין או בכלי יש לומר דכשמפריש על עיקר הפרי ולא נתכוין להדיא גם על הבלוע חייל ההפרשה גם על הבלוע משום דתנאי ב"ד הוא שיחול גם על זה דומיא דבלוע בזגין ובגפת ודומיא דמרבה במעשרות בכדי שהדעת טועה וגם אפשר דסתמא דעתו אף על הבלוע דומיא דתאנים שבצד הכלכלה וכן צדד רבנו דאפשר דהבלוע שבכלים שלפניו בשעת ההפרשה הוי כמו בכדי שהדעת טועה ודמיי להנהו דלעיל דסתמא נמי חייל ההפרשה עליו. (שלמי תודה סוכות עמ' תרח)

בבית משותף

השותל עצים או צמחים בגינות משותפות והוא גם שותף בהם כגון חצרות של בנין מגורים וכדו' ולא קיבל רשות משכניו והשכנים מקפידין עליו. הורה הגר"נ קרליץ הרי הוא חייב בתו"מ כדין אף שהשתמש גם בחלקם של השכנים שלא כדין ומותר לו לאכול מהפירות מהחלק המגיע לו.

והוא מדין פירות השותפין שחייבים בתו"מ כמבואר ברמב"ם ה' תרומות פ"ר ה"ח והשותפין אינן צריכין ליטול רשות זה מזה ואף שכאן נטע שלא ברשות מ"מ הרי מבואר בב"מ דף ק"א ע"א דהיורד לשדה חבירו ידו על התחתונה עיי"ש ומבואר בחזו"א שביעית ס' ב' סק"ד דהגידולים הם של בעל השדה. וכן הורה רבנו ולכן הוא שותף גם בפירות ודינו כדין שותפים כנ"ל. (מים חיים)

בדידי הוי עובדא - זהירות משבוע של פרשת קרח

ואמרתי לו פרשת שלח ואמר לי א"כ זה מובן זה כבר היה אחרי שקראו במנחה פרשת קרח והתחיל השפעה של קרח, ולכן אין להתפעל מכך והכל יסתדר, ואכן כך היה שאחרי כמה שבועות הסתדר הענין אל צד היותר טוב, ועד היום אני ראש כולל שם.

עוד סיפר ח"א: שהיה איזה הוראה של רבנו לאיזה מדינה, ואמר רבנו שהוא מסכים בתנאי שלא יוציאו את הוראה בשבוע של פרשת קרח, רק בשבוע אח"כ.

שח בעל המעשה: נקראתי לבוא לכהן כראש כולל באחד המדינות בעולם, והיה שם ישיבה ואחת מהצוות דיבר בסעודה שלישית ברבים נגד הקמת הכולל ואני שמעתי מכך אח"כ וחשבתי לרדת מכל הענין, ובאו ראשי הקהל וביקשו ממני להיכנס לרבנו להתייעץ לפני החלטה הסופית.

נכנסתי לרבנו, והוא כבר היה בקי בכל הפרטים וטענתו הייתה שכן כדאי שאני יבוא לשם, ושאלתי מה אני אעשה עם מה שדיברו שם. ושאל אותי באיזה שבת זה היה.

מכתב שנתקבל במערכת קובץ גליונות

הילדים ומרן מרגיע אותו שיישב והוא מלמד יפה מאוד, אחר שנרגע, מתנהלת השיחה כך (בערך ולפי דבריו של המלמד)

מרן: מי חוזר עם הילדים לחיידר?

רבה: מלמד אחר והמנהל.

מרן: האם האשה יודעת שאתה כאן היום?

רבה: בוודאי.

מרן: זאת אומרת שהיא ממתנה לך ואתה מתעכב בגללי,

רבה: חלילה.

מרן: יש כאן טלפון ובבקשה תגיד לה שאתה מאחר קצת בגללי.

רבה: בד"כ אני מגיע הרבה יותר מאוחר בגלל הנסיעות,

מרן: אך היום היא יודעת שאתה כאן ותקדים ואסור לגרום לה דאגה ולו לשנייה אחת,

רבה: מתקשר.

מרן: שכוויח שאתה משקיע בי זמן פרטי שלך.

רבה: אדרבה זכות שלי.

מרן: אם דיברתם על זכות"ם יש לי שתי בקשות ממך.

רבה: נעשה ונשמע.

מרן: מחייך .. נו כאיש אחד בלב אחד.

מרן: יש 2 ילדים בכתה שלך, האחד שאלתי כך ואת השני כך, (מפרט השאלות)

רבה: אכן, האם לא ענו נכון?

מרן: ענו מצויין אך האם הבנת מי הילדים?

רבה: בוודאי.

מרן: יוצא מהחדר וחוזר עם 200 ש"ח ומגיש לרבה ואומר לו:

אני מבקש ממך שתעשה מבצע והילדים האלה יזכו בנעליים חדשות, ותעשה זאת בחכמה שלא ידעו כולם במה זכו, ולא להטעות ילדים אחרים שיחשבו שהם זוכים, גם בחסד רק אמת.

רבה: אכן נעשה ונשמע.

מרן: שלא תחשוב שיש כאן רוח הקודש או דומה לזה, בד"כ ההורים מאוד מתרגשים שהילדים רואים יהודי זקן ומלבישים את הילדים בבגדי שבת היפים ובנעלי שבת והם באו עם נעליים קרועות.

רבה: בוכה ושואל כיצד אפשר לרכוש את המידה הזו של נושא בעול חברו?

מרן: נו הרי משלמים לך לשים לב לכל פרט וכי ראית נוהג

מצו"ב 2 סיפורים מדהימים (ייתכן שחלק מכירים כבר) ובואו נעצור לרגע ונלמד מגדול הדור להתבונן ולא לשכוח את העיקר שבעיקרים וד"ל.

באותו בוקר נורא בו ניצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון הקודש (כתובות קד) ופרח איש האמת מרן הרב שטיינמן זצ"ל, יצאתי מוקדם לפנות בוקר לעניין חשוב בעיר אחרת,

אחר שחרית בשטיבלך המקומי, ניגש אלי יהודי חסידי וביקש לשאול האם אני נוסע לבני ברק, וכי מניין ידע שאני בספק האם לנסוע לבני ברק או להמשיך לכיוון אחר לגמרי? ראיתי בזה יד ה' והודעתי לו שאכן אסע לבני ברק, ואכן בדרך נס הייתי הרכב האחרון שנכנס לפני שהמטרה סגרה את הכניסה לבני ברק.

בדרך הוא סיפר לי שני סיפורים מעדות אישית שלו:

מרן בעל איילת השחר מאוד החשיב את המבחנים לילדים הרכים בטענה שזה עושה רושם לשנים רבות שהם רואים יהודי זקן מתעניין במה שלמדו,

והנה הוא היה באותם ימים רבה בחיידר שהגיע עם כל הכיתה שלו למבחן, לפני שנכנסו כשעדיין באטובוס הוא לקח את הרמקול ואמר להם:

משה קבל תורה מסיני, ומסרה ליהושע, ויהושע לזקנים, וזקנים לנביאים, ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה. ילדים יקרים התורה נמסרת מדור לדור מהר סיני ע"י גדולי התורה וכעת ניכנס יחד באימה ויראה למעמד הר סיני קטן משלנו.

ההתרגשות גדולה ועצומה, המבחן קל ומלא באהבת תורה והילדים עונים בבטחון ומרן מעריף שבחים ללא גבול על הילדים,

אחר המבחן ניגשים ילד ילד ללחוץ למרן יד ולקבל ברכה,

ילד חמוד בוכה שהוא רוצה להיות כמו הרב שטיימן, וילד אחר עונה לו שבשביל זה צריך ללמוד טון וחצי תורה והשלישי עונה שמלאן טלפים טון תורה צריך, עד שמגיע ילד חכם ואומר שאם נדבר כאן על כמה טון לא נגיע גם לא לגרם ולכן נתחיל מעכשיו והוא פורץ בקול גדול על החומר שנבחנו וכולם אחריו והמלמד מנגב דמעות מהטוהר של לומדי התורה הקטנים שלו וליבו גדוש מהמעמד.

הילדים עולים לאוטובוס עם מלמד אחר והמנהל, והוא שגר בבני ברק מתחיל ללכת לביתו, אך צעד מספר פסיעות ואברך רץ אחריו ושואל האם הוא הרבה של הכתה?! כשענה בחיוב, שמע שמרן מחפש אותו מהרגע שיצא,

הוא אץ רץ במדרגות ונכנס אל הקודש, מרן שמח מאוד לראות אותו, הוא חשש מאוד שמא לא לימד נכון את

במטוס שלא שם לב לכל מנורה אדומה שנדלקת! ? שתדע שזה היינו הך היות ואתה והתלמיד באותו סירה ותלמיד שגלה מגלים רבו עמו וכל מה שקורה לתלמיד זה אחריות של הרב וכך מצליחים.

רבה: מבקש ברכה להצלחה.

מרן: אם לא קשה לך יש עוד בקשה אחת.

רבה: בוודאי.

מרן: מוריד את הראש ובוכה.

תראה אני כבר זקן ואין אני יודע מה יהיה בעת דין וזהו פחד גדול ואין בי מצוות ואני מבקש ממך להיות לי לעזר בעניין.

רבה: בהלם גמור ואומר חלילה, הרי לראש ישיבה יש את זכות איילת השחר והנהגת הדור.

מרן: הלוואי.

מרן: תראה אני מבקש ממך לעזור בנושא שזה על חשבון הזמן שלך ולכן אני אשלם לך כל חודש על הזמן הזה כפי סכום שתבקש ובל"נ אשלם בלי עיכוב ובתנאי שאני יהיה כאן (הראש ישיבה מצביע על העולם הזה).

רבה: נעשה ונשמע.

מרן: נו לפעמים קודם שומעים ואז עושים ולפעמים קודם עושים והכל תלוי אם זה רוחניות או גשמיות.

מרן: תראה יש ילד בכתה שלך שבעת ששואלים אותו ברבים הוא נלחץ ומתחיל לגמגם קשה, ואני מתחנך בפניך שלא לבחון אותו ברבים כלל אלא תבחן אותו או בכתב או ביחיד ובתנאי שיהיה בשלם שאחרים לא ישימו לב ואשלם לך על זה שאתה בודק המבחן על חשבון הזמן שלך (בכתה זו בד"כ אין מבחן בכתב)

רבה: פורץ בבכי ואומר שלא יקח כסף ולמה הוא לא חשב על זה לבד ?

מרן: ילד שלא טוב לו או מתבייש זה דיני נפשות ממש.

מרן: ילד שיודע שהתחשבו בו הוא ילד שיתחשב באחרים ויהיה מענטש ובלי מענטש לא ניתן לגדול.

מרן: מברך מעומק לב.

סיפור מדהים נוסף:

בחור בבני ברק, למרבה הצער, עזב את היהדות ועבר לגור יחד עם בן דודו החילוני. למרבה הצער, העניינים הידרדרו והוא התארס עם בחורה לא יהודיה. בן דודו החילוני כעס ומאד הוטרד מהעניין אבל לא הצליח לשכנע אותו לבטל את האירוסין. בכל זאת, הוא הצליח לשכנע אותו שמכיון שהוא עכשיו מתנתק מהעם היהודי וממשפחתו, לפחות

שילך איתה, ויגיד להוריו בשיחה פנים מול פנים מה התוכניות שלו. הבחור השתכנע והזמין את עצמו לשבת אצל הוריו לפי "התנאים שלו". הוא בילה את ליל השבת בעישון על המרפסת, וביום השבת שוב בילה על המרפסת עם האייפון שלו.

בשבת בצהריים אביו ניגש אליו והזמין אותו להצטרף לשיעור שהוא הולך אליו, אותו ימסור הרב אהרון לייב שטיינמן זצ"ל. בצעד מפתיע, הבחור הסכים.

אחרי השיעור הביא אותו אביו לרב שטיינמן להגיד שבת שלום, והודיע לגדול הדור שלמרבה הצער בנו אינו שומר שבת. הרב שטיינמן הביט בו ושאל, "כמה זמן אינך שומר שבת?". הבחור ענה, "שנתיים". "ובמשך הזמן הזה היה לך הרהור תשובה?" "כן, בערך ארבע פעמים". "ולמשך כמה זמן הרהרת בתשובה בכל אחת הפעמים?" "בערך 10 דקות". "אה, אז יוצא שלמשך 40 דקות במשך השנתיים האחרונות היית במצב של 'במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד', ועל כך אני מקנא בך. שבת שלום".

הבחור הלך הביתה וחזר לדירה של בן דודו. המילים של הרב שטיינמן לא נתנו לו מנוח. הוא ביטל את האירוסין, ומשם העניינים התגלגלו, עד שכיום הוא ב"ה שומר תורה ומצוות.

שאלו אותו מה גרם לו ללכת לשיעור. הנה הוא מעשן ומשחק באייפון בשבת ר"ל והוא הלך לשיעור?

הוא השיב שכשהיה בכיתה ד' בחידור, הכיתה שלו הלכה להיבחן אצל הרב אהרון לייב שטיינמן. המלמד ביקש שהילדים יקבלו שאלות קלות, ואכן הרב שטיינמן שאל שאלות שכל ילד ידע. כל ילד, כשענה את תשובתו, קיבל סוכריה מהרב אהרון לייב.

כשהגיע תורו של ילד זה הוא לא ידע את התשובה. הרב אהרון לייב שאל אותו שאלה קלה יותר. שוב לא ידע הילד לענות. משכך, גדול הדור שאל שאלה עוד יותר קלה ושוב לא ידע הילד. כשהסתיימה הבחינה, לכולם היתה סוכריה חוץ מהילד הזה.

תוך שהילדים יצאו מהחדר ביראת כבוד, הרב אהרון לייב סימן לילד לגשת אליו. הוא אמר לו - "בתורה וביידישקייט אנחנו מקבלים שכר לפי המאמץ, לא לפי התוצאות. כל הילדים התאמצו לענות על שאלה אחת, ולכן הם קבלו סוכריה אחת. אבל אתה התאמצת ב-3 שאלות, ולכן אתה תקבל 3 סוכריות." ובחיוך, הושיט לילד 3 סוכריות!...

כאיל תערוג – הלכות שבת

לבקשת רבים להמשך הלכות והליכות שהתפרסמו בכאיל תערוג בחורף אנו ממשיכים אי"ה להביא דברים כסדר השו"ע, ואין לסמוך על הדברים למעשה אלא רק למשא ומתן

מוצאי שבת

שתיית מים אחרי השקיעה

אמר רבנו: הקפידא לא לשתות בשבת אחר השקיעה מים וודאי דקאי נמי אשתיית תה וכדו' הנעשה ממים, ולפי"ז המחמיר במים הרי אסור לו לשתות בסעודה ג' אחר השקיעה תה וכדו' (מרשימות הגאון רבי אליעזר טורק שליט"א, רב קהילת 'פרושים' מודיעין-עילית משיעורי רבנו קיץ תשל"ז)

זמן מעריב

במוצ"ש מתפלל ערבית חמישים רגעים אחר השקיעה [ובחול ארבעים וחמש] ונמנע מלעשות מלאכה עד צאת שבת של זמן זעקסטיל, ואף בחנוכה ובמוצאי יו"כ ובדרך כלל היה שיעור מהשקיעה עד הערב והיה מפליג בדברים כדי להמשיך בתוספת שבת.

להוציא את השבת מאוחר

פעם ניגש איזה תלמיד חכם לרבנו ושאלו בנוגע לזמן מוצאי שבת לשיטת ר"ת האם הוא כך וכך דקות אחרי השקיעה או אולי הזמן הוא כחמש רגעים מאוחר יותר. ענה לו רבנו בתמימות אינני מבין את השאלה הלא עוד חמש דקות להינצל מגיהנם עוד חמש דקות עוד חמש דקות, האם אין זה פשוט שכדאי הוא. מה מפסידים צל של ספק בחילול שבת. וביחס לזה תראה מה שמרוויחים ששומר השבת בודאי בלי ספיקות האם אין זה חשבון כל כך פשוט.

מחשיך על התחום

יש להסתפק במי שיושב לקראת סוף השבת במקום שמשם מתחילים הנסיעה תחנת האוטו כדי שיוכל לנסוע מיד במוצ"ש האם הוא דומה למחשיך על התחום שמקרב עצמו עד מקום שיכול להלך כדי לעשות דבר האסור בשבת ובפשוטו הר"ז אסור כדין מחשיך על התחום ומלבד זה יש לדון במקום יש להסתפק במי שיושב לקראת סוף השבת במקום מתחילים הנסיעה תחנת האוטו כדי שיוכל לנסוע מיד במוצ"ש האם הוא דומה למחשיך על התחום שמקרב עצמו עד מקום שיכול להלך כדי לעשות דבר האסור בשבת ובפשוטו הר"ז אסור כדין מחשיך על התחום ומלבד זה יש לדון במקום. (אילת השחר שבת קנ, א)

רוצה לעשות מלאכה

נשאל מי ששכח אתה חוננתו במוצ"ש ורוצה לעשות מלאכה לפני הבדלה האם צריך שיאמר "ברוך המבדיל בין קדש לחול" או שמאחר שכבר התפלל תפילה של חול אין לך הבדלה גדולה מזו. ואמר רבנו שטוב שיאמר [המבדיל כו']. עוד שאלתי אם נזכר באמצע התפילה ששכח אתה חוננתו האם יש ענין לאומרו באלקי נצור [כמ"ש על הנסים] ואמר רבנו אין ענין בזה. (כשחר אורך)

תשלומין לאתה חוננתו

במשנ"ב (הל' תפילה סי' ק"ח סקל"ג) כ' דאין תשלומין לאתה חוננתו כיון שיש לו תקנה בהבדלה לא תקנו תשלומים בתפילה, ומי שנאנס ולא התפלל במוצאי שבת ומתפלל ביום א' תפילת תשלומין לא יאמר אתה חוננתו כלל. וכתב רבנו בכת"ק בגלין המ"ב שלו: עיין מה שנדפס בשם הגר"ח מבריסק והיינו דבכתבי הגר"ח נדפס בשמו כדשמתפללין תשלומין יבדיל בתפילת לראשונה, ואף דתפילה שניה היא לתשלומין אבל דין הבדלה אינו במעריב של מוצ"ש אלא בתפילה ראשונה שמתפלל בחול, וזהו דלא כהכרעת המשנ"ב. [והנה במהדורה אחרת של המשנ"ב שבבית רבנו כתב רבנו על גליון המשנ"ב שם וז"ל 'צ"ע דבסימן רצ"ד הכריע אחרת עכ"ל. והינו דשם בס"ק ב' כ' המשנ"ב דאם לא הבדיל על הכוס יזכיר אתה חוננתו כשמתפלל בתפילה שניה

שהיא לתשלומין. וסותר למש"כ בס"י ק"ח שלא יזכיר כלל. ושניהם כאחד סותרים לדברי הגר"ח שיבדיל בתפילה הראשונה שהתפללו. (אעלה בתמר מתורת בריסק עמ' יד – טו) ועל גליון חי' הגר"ח שכ' הנה בשכח להתפלל במוצאי שבת דמתפלל למחר שניים, באיזו יבדיל, אמר הגר"ח ז"ל דאף דתפילה שניה אתיא לתשלומין, מ"מ צריך לומר הבדלה בתפילה הראשונה, משום דדין הבדלה אינו סדר בתפילת ערבית של מוצ"ש, אלא הוא דין בתפילה ראשונה של חול, ואף אם הוא תפילת יום א'.

נב. עי' במ"ב סי' ק"ח ס"ק ל"ג בשם הרדב"ז דא"צ כלל לומר אתנ"י חוננתו, [גם אם לא הבדיל על הכוס, ויעו"ש שטעמו הוא שלא תיקנו תשלומין לדבר שיש לו תקנה, וכיון שיש לו תקנה ע"י שיבדיל על הכוס, לא יבדיל בתפילה, אולם המ"ב בס"י רצ"ד סק"ב פסק שאינו מזכיר לא בראשונה ולא בשניה, רק כשכבר הבדיל מאתמול על הכוס, אבל אם לא הבדיל כלל יזכיר אתה חוננתו בשחרית בתפילה שניה שהיא להשלמה, אך בהג"ה הגרע"א שם פסק כהגר"ח ע"ש].

שכח להבדיל ובירך המוציא

הרמ"א סימן ער"א סעיף ה' כתב דאם בירך המוציא קודם הבדלה יאכל תחילה שהרי אין מבדילין על הפת ויל"ע בכהאי גוונא דשכח לומר אתה חוננתו בתפילה א"ב אם יאכל עכשיו קודם הבדלה נמצא שיצטרך לחזור ולהתפלל ויתכן דקנסו לחזור ולהתפלל רק על אכילה חשובה של כזית וא"כ יכול לטעום קצת ואח"כ יבדיל. (ימלא פי תהלתך עיונים בתפילה עמ' שצג)

שכח שוב

כשקונסים להתפלל ערבית ושכח שוב לומר אתה חוננתו י"ל שצריך לחזור ולהתפלל. (שם)

אכל קודם שחרית

הנזכר בבוקר שאכל לפני הבדלה א"צ להתפלל שחרית ב' פעמים. (שם)

במוצאי ט"ב

ט' באב שחל במוצ"ש ושכח אתה חוננתו במוצ"ש ובמוצאי ט"ב אכל לפני הבדלה נראה דלא קנסוהו לחזור ולהתפלל דבלא"ה לא אומרים אתה חוננתו בתפילה עכשיו. (שם)

ויתן לך

אומר מיד אחר התפילה רבון העולמים הנדפס בסידורים קודם ויתן לך, ואח"כ אומר ויתן לך. בשנים שהתפלל רבנו בישיבה קטנה פוניבז' תיקן שיאמרו ויתן לך במוצאי שבת וכמנהג ישראל הקדום. וכן נשאל האם הבחורים צריכים לומר את כל הפזמונים של שמוצאי שבת, ואמר שיגידו לפחות ויתן לך.

סדר הבדלה

בהבדלה מגביה הכוס רק כשאומר כוס ישועות אשא וגו' והלאה ואינו מניח מידו עד ברכת מאורי האש. בשנים האחרונות אינו מברך על הבשמים כי חושש שאינו מריח היטב אלא מבקש מאחר שיוציא אותו. הורה שאפשר לענות אמן על בשמים אף מי שהבשמים רחוקים ממנו ואינו מריח [כמצוי בישיבות] ואי"ז הפסק. בברכת הנר אינו מחזיק הכוס כלל אלא מניח שתי ידיו אל מול הנר כשהאצבעות כפופות פנימה, ומברך והופך ידו כשהצד החיצוני אל מול הנר, ואח"כ נוטל הכוס בידו עד אחרי הבדלה.

ונמנע מלעשות מלאכה עד צאת שבת של זמן "אכטעל" כמנהג הגר"ז. אמנם בהבדלה אינו ממתין ועושה מיד אחרי מעריב. מלבד מוצאי יו"כ שכיון שאין יכול לשתות לפני הזמן לכן מבדיל רק אחרי הזמן הזה.

כיווי החשמל

אין צריך לכבות את החשמל בהבדלה בעת ברכת מאורי האש, וכן מעידים שהגר"ש אינו מכבה. ובישיבתו כאשר שאלוהו האם לכבות החשמל בשעת ברכת מאורי האש הורה שאין צורך.

[א"ה], והגאון רבי ניסן גולדברג סיפר, שבצעירותו היה פעם בהבדלה אצל ראש ישיבת חברון רבי יחזקאל סרנא, ואחד הבחורים כיבה את האור לפני הבדלה כדי שיוכלו לראות לאור הנר את ברכת מאורי האש, ואמר רבי יחזקאל סרנא כי הרב מטשעבין אמר לו שאדרבה צריך להשאיר את כל האורות דלוקים כדי שהברכה תחול על כל האור שיש, כי הוא הודאה על ריבוי האורה. וכן בס' ארחות רבנו (ח"א עמ' קכ"ט) מובא שהחזו"א ובעל הקה"ל לא כיבו את החשמל בהבדלה. אולם בשו"ת עטרת יעקב לרבי שכנא זאהן (פ"ח) הביא ממקור נאמן שהחפץ חיים נהג לכבות את החשמל בהבדלה. וכן בס' אור אלחנן (ח"א עמ' רפ"ו) הביא שכן העיד רבי אלחנן וסרמן על החפץ חיים. ועי' בס' שמירת שבת כהלכתה (פס"א אות ל"ג) מה דציין ע"ז, וע"ע בארח דוד או' קנ"ג מנהג הגר"ד בהר"ן שלא לכבות]. (שיעורי ברכות)

אש של הגז

אש שהודלק לבשל או לאפות בו, אינה עשויה לאורה וא"א לברך עליה. וכמבואר בגמ' ברכות נ"ג א' אור של תנור וכירים אין מברכין. ולכן, א"א לברך על להבת גז שהדליקה לבישול. ואמר רבנו שבלי"א אינו מאיר כ"כ עד שאפשר להנות ממנו, וא"כ גם כשהדליקו לצורך כך אינו ברור שאפשר לברך ע"ז. (הל' קידוש להר"ג רי"כ)

יברך אחרי ששתה

הנזכר בסיום הבדלה לפני ששתה שלא בירך על נר ובשמים, יתכן דכיון שלא אמרם במקומם יברך עליהם רק לאחר ששתה הכוס. (ימלא פי תהלתך עיונים בתפילה עמ' שצג)

סדר הבדלה

מבדיל בישיבה ושותה הכוס ומברך לאחריו ברכת על הגפן. אחר הבדלה טובל הזרת בין שבצלחת ושם על עינו ואומר מצות ד' ברה מאירת עיניים. (עי' במנהג ישראל תורה סי' רצ"ו אות ב'). לפני שמברך על הגפן נראה דמאמץ לשתות ולבלוע את כל אשר בפיו כדי לקיים ימלא פי תהלתך.

חמר מדינה

סיפר רבנו, שבזמן המלחמה [היינו מלחמת תרע"ד – תרע"ח] היתה עניות נוראה, והשתמשו לארבע כוסות ב"תה" עם סכרין. וכמבואר בשו"ע סי' תפ"ג סעי' א' בהג"ה שיוצאים בחמר מדינה. הגר"ח"ע הורה שיכולים להבדיל על כוס תה, וכך נהג הגר"ח"ע עצמו. אמנם הוסיף רבנו שהחזון איש הורה שבזמנו שמצוי יין אין לקדש או להבדיל על חמר מדינה. (רשימות הרב חיים אוחנה) החזון איש אמר, שבחול"ל שלא היה היין מצוי היה מותר להבדיל על חמר מדינה, אבל כאן בארץ ישראל, שהיין מצוי אין היתר לחמר מדינה, ולכן אע"פ שהחזון איש היה חולה בסכרת, היה מבדיל על היין, ונותן לאחרים לשתות, וד' כוסות היה עושה על יין לבן [ללא סוכר].

יין להבדלה

רגיל רבנו במשך עשרות שנים לתת את הבקבוק יין להבדלה לישיבת פוניב"ז הקטנה, וכשנשאל לטעמו של דבר אמר, שאני רוצה להתברך במי שבירך שמברכים ליד הס"ת את "מי שנותנים יין להבדלה". וכן נוהג רבנו מטעם זה לארח כל שבת בחור ישיבה קבוע לסעודה, כדי שיהיה גם בכלל הברכה של הנותנים פת לאורחים.

להוציא אשה בהבדלה

העירו לדעת הר"מ (פכ"ט משבת ה"א במ"מ) שהבדלה היא דאורייתא, אמנם על הכוס היא דרבנן, א"כ אם אדם שכח לומר אתה חוננתו בתפילה כיצד אפשר להוציא בהבדלה, דזה חייב בדאורייתא וזה בדרבנן. לשיטת הדגול מרבבה סי' רע"א דאין ערבות לאשה, ולכן אם יצא כבר יד"ח הבדלה אינו יכול להוציא אותה, ועי' משנ"ב שם. ולכאז' יצטרך לומר ברוך המבדיל לפני הבדלה כדי שיתחייב רק בדרבנן עכ"ד.

כיצד לכבות נר הבדלה

סיפר הגר"מ ברזם נכד הסטייפלר, שלמד אצל רבנו בישיבה קטנה, וסיפר לזקנו, שרבנו מעורר שלא לכבות את הנר הבדלה בתחתית של הגביע, כי לפעמים עושים את הנר מדבר אסור, ויכול להיבלע בתחתית מדבר אסור, ומאז החל להקפיד בזה הסטייפלר.

ליסוע לפני הבדלה

אמר רבנו: בדברי השו"ע (סימן רצ"ט סעיף י') שכתב שאסור לעשות מלאכה קודם הבדלה ודנים איך מותר ליסוע עם נהג או להעסיק פועל שאינו שומר תומ"צ מאחר שלא הבדיל במוצאי שבת והגר"מ פיינשטיין ס"ל דכיון שלא קיבל שבת אין אצלו ענין הבדלה וזה חידוש דוכי אחד שיחזור בתשובה בשבת אין לו דין הבדלה.

ואומרים שרבי שלמה זלמן אויערבאך כשהי' נוסע במוצ"ש עם נהג שאינו שומר תומ"צ הי' אומר לנהג בכניסתו לרכב שבוע טוב בכדי שיענה לו בחזרה, אבל לכאורה זה לא מועיל לצאת יד"ח הבדלה דהא ענין הבדלה זה להזכיר הבדלה בין קודש לחול ובפסחים ק"ד א' איתא סדר הבדלות היאך אומר המבדיל בין קודש לחול וכו', והאומר שבוע טוב היינו דאומר שעכשיו יום חול אינו נחשב הבדלה. (ימלא פי תהלתך עיונים בתפילה עמ' שצא) [א"ה, ראה הליכות שלמה תפלה עמוד י"ג בשם רבי שלמה זלמן שצריך לומר ברוך המבדיל בין קודש לחול, אלא דרבי שלמה זלמן הידר לעצמו לומר לנהג שבוע טוב כדי שיענה לו בחזרה, ומ"מ עדיף שישתדל שהנהג יאמר את נוסח ההבדלה עיי"ש].

ולענין קידוש המג"א סימן ער"א ס"ק אי מחדש דמדאורייתא יוצאים יד"ח קידוש בתפילה דקרא כתיב זכור את יום השבת והרי זכר אותו ונראה שזה גם בכהאי גוונא ששכח דבר בתפילה שמצריך לחזור ולהתפלל דמ"מ כבר הזכיר את השבת והביאור הלכה שם ד"ה דאיתקש מביא שהרעק"א מסופק דאולי יוצא המ"ע באמירת שבתא טבא בלבד ולפלא תרוב"ם כתב דבעינן זכירת שבת וקידוש עכ"ל.

ועוד דנים איך מעסיקים בימות החול פועל שאינו שומר תומ"צ שלא התפלל שחרית דהא בברכות י"ד אי אמרינן אסור לו לאדם לעשות חפציו לפני שיתפלל.

ואולי י"ל כיון שאנשים אלו אינם רוצים להתפלל ולהבדיל רח"ל לא נחשב שעומדים לפני הבדלה ותפילה דוגמא לדבר מה דאיתא בעירובין ס"ה אי אמר ר"א הבא מן הדרך אל יתפלל ג' ימים וכו' אבוא דשמואל כי אתי באורחא לא מצלי תלתא יומי והנה וכו' היי אסור לו לעשות מלאכה באותם ימים אלא דבל זמן שלא עמד להתפלל לא היי אסור במלאכה ואלו האנשים כל זמן שאין דעתם ושכלם לתפילה ולהבדלה אין אסורים במלאכה דאפשר דבל האיסור הוא שע"י זה יזדרזו להתפלל ולהבדיל אבל בזמן שלא עומדים לזה ואין בזה זירוז לתפילה והבדלה אין אסור במלאכה. (ימלא פי תהלתך עיונים בתפילה עמ' שצב)

קטן שהגדיל

קטן שהגדיל במוצ"ש יתכן דחייב בהבדלה אפילו לסוברים דחיוב הבדלה מדאורייתא עי' מג"א סימן ער"א ס"ק אי דאע"פ שלא היי מחויב בדיני שבת מדאורייתא מ"מ חובת הבדלה אינו רק משום שהיי מצווה בשביתת שבת זו אלא על המציאות דהבדלה בין קודש לחול וכיון שהגדיל במוצ"ש הוא חייב ויל"ע אם זה גם בהגדיל עד סוף יום ג' דעד אז היו זמן הבדלה אמנם יש סוברים דגם בהגדיל במוצ"ש פטור מהבדלה. (ימלא פי תהלתך עיונים בתפילה עמ' שצב)

הגליון מוקדש להצלחת:

התורה הי"ו

החפץ בעילום שמו

גליון ק"ע, פ' קרח. ג' תמוז

ה'תשע"ח

רמת - השרון

רבי יעקב אלכסטיין זוקללה"ה

מסיחותיו של מו"ר הגאון הגדול

כבוד,

שמים בהקפאה

שיחה לפ' קרח. נאמרה בביהכ"נ
'מורשת אבות' רמה"ש, תש"ע

לאישתו והיא מסכימה שזה פשע חמור. קרח מקבל דכאון ומשבר על שרמסו את כבודו עד לעפר, איזו בושע שמכריזים על אליצפן בן עוזיאל שהוא יהיה המנהיג של בני קהת. וכשקרח מספר את זה, כולם מבינים אותו. יש לו כח השפעה והוא ממוש מקסים, נואם יפה וחכם גדול. וכשהוא מסביר כמה שמושה לא צודק, כולם מוחאים כפיים.

סמכותו של משה כמנהיג

מתערער

וכשכבר ישנה בעם התעוררות לשבור את ההתלהבות שהייתה ב- 'זיאמינו בהשם ובמשה עבדו', כאן כבר חשבו (כאן גם לנו מותר לחשוב, אמרו) אולי את הפרט הזה משה לא קיבל בנבואה אלא אמר את זה מסברא שלו, שמא למשה יש חשבונות פוליטיים. וכשהסמכות של משה נשברת, מופיעים דתן ואבירם הממורמרים ומתקיפים את משה עוד ממזרים. כך התעוררו דתן ואבירם יחד עם קרח לעורר את עם ישראל לכך שמושה אינו מנהיג טוב.

וידתן ואבירם בני אֱלִיאָב ואֵלֶּן בֶּן פֶּלֶת בְּנֵי רְאוּבֵן, המלבי"ם מעורר שאליאב לא היה בן ראובן כי אם נכדו של ראובן. ככתוב **"בְּנֵי רְאוּבֵן כָּכֹר וְשִׁמְעוֹן וְפִלֹא וְחִצְרֹן וְכַרְמִי אֵלֶּה מְשֻׁפָּחֵת רְאוּבֵן"**, ובספר במדבר **"וּבְנֵי פִלֹא אֱלִיאָב"**. אומר המלבי"ם שהם טענו, אנו בני ראובן ולכן מי אמר שלשבט לוי מגיע כל הכבוד הזה, הרי ראובן הוא הבכור והבכור בד"כ הוא ראש המשפחה.

עדת קרח היו מפולגים בינם לבין

עצמם

בעצם, אפשר היה לצפות מראש שאם הם היו מצליחים להוריד את משה ולמנות את קרח לראש העם, מיד היה פורץ מרד בינו לבין דתן ואבירם כיון שהיו מפולגים ביניהם. זו הייתה התאחדות רק לשם מלחמה במשה. ככתוב בפרקי אבות **"מחלוקת קרח ועדתו"**, ולא כתוב מחלוקת קרח ואהרן. הייתה מחלוקת בתוך עדתו של קרח, אך לצורך העניין של מלחמה במשה, לקח אותם קרח ועשו יחד קואליציה.

התורה מספרת לנו את זה, כדי לדעת מה קורה כשאדם לא שולט על המידות, וכשהוא נפגע אישית בכבוד שלו, זו אצלו ממש התאבדות. אין לי כבר מה לעשות והוא מחפש מפלט. ישנם כאלה שבאמת מתאבדים, נפגעים כל כך שאין להם טעם לחיים. אבל אדם שיש לו עוצמה ויש לו

את כלי המשכן עצמו, את המנורה, המזבח שעליו מקריבים את הבר הקדוש ביותר את הקרבנות, וכן נושאים את הארון. אלה הכלים. ובני קהת תפקידם לשאת על כתפיהם, במגע של גוף אל גוף את כלי המשכן. בני גרשון מעבירים את משאם ממקום למקום על גבי עגלות, אבל בני קהת לעומתם, **"בכתף ישאו"**.

שואלים את קרח, מה קרה לך קרח? קרח היה אדם גדול, שכאמור היה מבני קהת נושאי הארון, שידע לכוון את הכוונות של כל כלי וכלי ונתנו לו את הארון עצמו. **"אִישׁ אִישׁ עַל עֲבֹדָתוֹ וְעַל מְשָׁאוֹ"**. אהרן ובניו, חכמים גדולים היו ובקיאם בחכמת הפרצוף, היו מביטים באדם ואומרים לאיזה עבודה הוא מתאים, לפי דרגתו. אם לנשיאת השולחן, המזבח וכו' והם בחרו את אלה שהיו נושאי המזבח. קרח היה אחד מנושאי הארון עצמו, לקח אותו בידו.

'ויקח קרח', אכן לקח אבל מה לקח? ישנם פירושים רבים שכולם אמת. קרח לקח את עצמו להכנס למחלוקת. ישנו מדרש שלקח מאתים וחמישים טליתות של תכלת. **'לקח מקח רע לעצמו'** - המלבי"ם אומר שלקח את הטענה הזו שהוא בן יצחק בן קהת בן לוי. אדם לוקח לעצמו עמדת ויכוח במאבק שלו. רש"י מביא שקרח טען טענה הגיונית מאוד. אמר, אני מכין ששבט לוי הוא השבט המובחר, קהת הוא המובחר שבו, ובניו עמרם, יצחק, חבורן ועוזיאל. עמרם הוא הבכור ולכן התפקיד הראשון מגיע למשה ואהרן שהם בניו של עמרם. יוצא מזה שמושה הוא המנהיג וראש הישיבה הגדול ואהרן הוא הכהן הגדול בחלק של עבודת המקדש. וכיון שעמרם הוא הבכור מובן שקיבלו הם את התפקידים הללו. אחרים בסדר – יצחק, וקרח הוא בן יצחק. ותחת זה מינו את אלעזר בן אהרן הכהן לנשיא נשיאי הלוי, דהיינו נשיא על שלושת החלקים של שבט לוי. **"וּנְשִׂיא בֵּית אָב לְגֵרְשֹׁן אֱלִיסָף בֶּן לֵאלִי"**, **"וּנְשִׂיא בֵּית אָב לְמִשְׁפַּחַת קְהָרִי צֹוִיָּאל בֶּן אֲבִיתָל"**, **"וּנְשִׂיא בֵּית אָב לְמִשְׁפַּחַת הַקֹּהֲתִי אֱלִיצָפָן בֶּן צִיָּאל"**, ולקהת ארבעה בנים, עמרם, יצחק, חבורן ועוזיאל, האם לא מתאים שהבא בתור אחרי עמרם יהיה יצחק? ומי הבן הכי טוב של יצחק? הרי זה קרח. כך טען קרח.

לכן ציפה קרח שיקבל את הנשיאות על בני קהת, שיהיה ציווי מאת השם, **'קרח בן יצחק'**. ובא הנשיא הגדול של כולם ומכריז, הנשיא לבני קהת, אליצפן בן עוזיאל. ומיהו עוזיאל? הוא הבן **הרביעי** של קהת, דילג על כל הארבעה, איך אפשר לסבול דבר כזה, עוול משווע ואי צדק! קרח מספר

התורה מפרטת מי היה קורח, **"קָרַח בֶּן יִצְחָק בֶּן קֹהֶת בֶּן לֵוִי"**. פעמים רבות התורה מזכירה שמות מבלי לפרט בן מי היה. כתובים למשל שמות הנשיאים, נחשון בן עמינדב והתורה לא המשיכה לפרט, בן חצרון בן פרץ וכו'. אך כאן התורה מאריכה, קרח בן יצחק בן קהת בן לוי. מאריכות זו ניתן ללמוד, והסיפור שמספרת לנו התורה על קרח הוא לימוד לדורות, כמו כל פרשה בתורה, שאין הסיפור רק מקרה שקרה בעבר, אלא לימוד לימינו מתוך מה שהיה, וכשהסיפור הוא טרגדיה, יש ללמוד איך לא להתנהג.

לפי סדר קריאת פרשיות התורה, אנו נמצאים כעת על פי לוח השנה, לאחר שבועות, זמן מתן תורה. משה רבנו היה ארבעים יום וארבעים לילה בהר סיני להביא את לוחות הברית, ירד מהר סיני ובתוך הארבעים יום הללו, יוצא לנו ללמוד כמה פרשיות של סיפורים על דברים מבהילים ממש. מעשה שהיה, בהיסטוריה של עם ישראל, שהאדמה פתחה את פיה כמו מגנט גדול בבלוע אנשים, ומשכה לתוכה הכל, כמו במעשה קורח. ואף על פי שרגע לפני כן היו ישראל במדרגת 'נעשה ונשמע' וקבלת עול תורה ומצוות בהתחייבות גמורה, עם כל זה, ישנו חלק נוסף בתורה, שזה גם רצון התורה שיקדישו לעניין זה טיפול מיוחד, הוא עניין המידות הטובות והרעות.

קרח היה אדם גדול, היה מנושאי הארון. התורה בפרשתנו מדישה את הייחוס של קורח שהיה משבט לוי שהוא המובחר שבשבטים. משפחת קהת המשפחה המובחרת מכל משפחות הלויים שקיבלו תפקיד מקודש יותר מכולם. בני מררי היו נושאי המשכן והיו תפקיד קדוש, להעביר את המשכן במצב של 'ויסעו ויחנו'. בני גרשון מקימים את הקרשים ואת העמודים, מקימים את הקלעים והמחיצות, את הגג וכו'. בני קהת נושאים

^ה שמות ו', יד
^י במדבר כו, ח'

^א במדבר ד', מט
^ב במדבר ג', כד

^א במדבר טז, א'
^ב במדבר לג, ח'

כמו שהוא תכנן, האדם מתבלבל. ובפרט כשיש אחד אחר שהוא מכיר אותו ואותו אחד כן נכנס לשיבה והוא לא... זה מרגיז אותו יותר. וכי אתה מנהיג את העולם? תדאג לעצמך...

אך הוא היה בחור שבכל זאת רצה ללמוד, הלך ללמוד בכולל כמה שעות, חזר הביתה מהכולל ופוגש חברים שלא לומדים בישיבות, משחקים יחד והולכים למקומות עם נסיונות רוחניים. לשנה הבאה גם לכולל הוא כבר לא הגיע. הגיע הזמן ולקחו אותו לצבא, הפסיק להניח תפילין ולשמור שבת... קורח!!! בשביל כבוד צריך לאבד את כל עולמו? ובאמת, ישנן משפחות שחשוב שההורים יהיו בעניינים, לא בכל משפחה מבינים, ויש שחושבים שאם שלחו את הבן לשיבה, הוא כבר נמצא בעולם התורה וסומכים עליו שהוא ישחזר בים הגדול. ודאי שהמבוגרים צריכים לשים לב ולמנוע מצבים כאלה. רצינו רק להדגיש מה קורה כשאדם בונה לעצמו תדמית מסוימת ואז הוא מתאכזב. אם אין לו את הכח ואת ההכנה המוקדמת לסבול כל מצב שהוא, זה יכול לגרום להרבה צרות.

המשנה באבות אומרת 'לא הביישן למד'. הוא מתבייש לשאול, כי אולי השאלה הזו היא טפשיה, הוא לא בטוח בעצמו. זה לא דבר טוב, לא צריך להתבייש. יוצא שהוא דואג לכבוד יותר מאהבת ידיעת התורה שלו. צריך לדעת תורה ואין מה להתבייש. אך אם הוא מתבייש ולא שואל ולא מבין, הוא מפסיד לימודים ומי יודע מה יצא ממנו. בלימוד התורה אין בושה, אף על פי שבושה היא מדה טובה מאוד, וזה מעיד על יראת השם, אבל בלימוד התורה אין הביישן למד. את הכבוד והבושה צריך לשים בצד, כי יש לי אהבת התורה.

את השקר של קרח אנשים שומעים ובולעים. הפרשיות הללו של הנסיונות שעברו עם ישראל במדבר, הם לימודים. לאחר מעשה קרח, עם ישראל למד לקח ואף אחד לא ניסה יותר לעשות מעשה כזה. התחזקה האמונה של - 'ויאמינו בהשם ובמשה עבדו' והכל שבו לקדמותו. אך הדבר עלה ביוקר, מאתים וחמישים מקריבי הקטורת נשרפו יחד עם קרח ודתן ואבירים. אבל עם ישראל בריא והתחזק בחזרה ומתכוון כעת לצעוד לקראת הכניסה לארץ ישראל עם אמונה שלמה.

כל זאת מספרת לנו התורה כדי ללמוד לקח מהסיפורים הללו. יהי רצון שהקב"ה יעזור לנו ויחזק את לבנו באמונה שדברי התורה אמת, וממשיכי התורה, אלה שבאמת מעבירים את לימוד התורה מדור לדור, לשם שמיים, ללא שום מטרת אחרת, שנעו שכל זה אמת ובזכות זה נזכה שהאמת תצא לאור ושעם ישראל יגאל עד שיבוא מי שכתוב עליו 'וַיִּפְרָח לוֹ אִישׁ הָאָקֶת'¹ זה אליהו הנביא, שיופיע בקרוב ויפשוט לנו את כל הספיקות. יאיר עניינו בתורה ויבשר את הגאולה השלימה במהרה בימינו אמן ואמן.

לחכמי התורה שבעיר. מה עשו, התלבשו בבגדי שבת והודיעו לו שהם באים לבקר. נכנסו לביתו ואמרו לו שבאו לברך אותו במזל טוב. על מה השמחה שאל, אמרו לו, בשנים שעברו ידענו שאתה בעל הבית והקב"ה הוא הכהן שמקבל מעשר, כעת אתה הפכת לכהן, שאתה הרי מקבל רק מעשר. על זה מגיע לך מזל טוב.

"וַיִּקְהַל עֲלֵיהֶם קֹרַח אֶת כָּל הָעֵדָה" רש"י מסביר כיצד הקהיל קהילה גדולה בדברי ליצנות כל הלילה ההוא, הלך כל הלילה ופיתה אותם ואמר, אתם חושבים שאני מתכוון רק בשביל הכבוד שלי, לא, אינני מקפיד אלא בשביל כולכם. והאם זה נכון שדאג לכולם? אילו היה המנהיג, הרי כמה מיסים היה מטיל עליהם ואיך היה עושה אותם, אבל בינתיים הוא עושה תעמולת בחירות, אני רוצה רק לטובתכם הוא אומר.

מיתתו של קרח. מידה כנגד מידה

התורה מספרת שאחרי שקרח כבר קיבל את המשבר הגדול ע"י כך שנפגם כבודו, סופו היה שנבלע באדמה. ישנם כל מיני מיתות ועונשים, אבל מי שאוהב כבוד, הוא בעצם חושב שהוא גבוה מעל כולם ומחשיב את הכבוד כערך גבוה מאוד, לכן ע"י מיתה זו מראים לעם ישראל שזה שהוא אוהב את הכבוד, כעת הוא כל כך שפל שאפילו האדמה גבוהה יותר ממנו. אם קרח היה חכם היה שם את הכבוד בהקפאה ושהכבוד יחכה, עושה את הדברים בעיניים פקוחות ורואה את המציאות. הוא היה רואה את טהרת הנפש של משה העניו מאוד מכל האדם אשר על פני האדמה. אבל מה אמר קרח, 'מדוע תתנשאו על קהל השם', דווקא המציאות ההפוכה ממשה רבנו, בכך דווקא הוא מאשים אותו שהוא רוצה להיות רם ונשא.

מעשה בבחור שבגלל כבוד איבד

הכל

מפרשת קרח יש ללמוד על חיי האדם. דוגמא לדבר, בחור שלמד והצליח בישיבה קטנה ומישהו אמר לו, אתה הרי כל כך מוצלח, מגיע לך להיכנס לישיבה פלוגית שלשם מגיעים הרבה עילויים. הבחור הלך ורשם את עצמו לשם, המתין והיה בטוח שיזמינו לו כדי להודיע לו שהתקבל. המתין עוד ונסע לשמוע תשובה מהם, אמרו לו שהוא לא ברשימת המתקבלים לשיבה. שאל מדוע, אמרו לו שהיו שלוש מאות מועמדים לשיבה ונכנסו רק שמונים, בררו על כל אחד ואחד והיו בחורים שהיו יותר ראויים ולא ניתן לקבל את כולם, אנו מצטערים מאוד.

אם הוא היה בחור פקח, היה מחפש מיד היכן עדיין לא מלאו את המכסה ומחפש דרך להתקבל לישיבה אחרת. אבל הוא קיבל 'משבר' והחליט שאם לא בישיבה הזו, אז הוא לא הולך לשום ישיבה ולכן נשאר בבית. לפי הציפייה והכבוד שלו, להיות דווקא בישיבה הזו, דווקא זה נפגם. איפה השכל? אם לאדם יש תדמית עצמית, הוא חושב על עצמו כך וכך, והמציאות אחרת, ולא

סיכוי לא להתאבד אלא לשרוד ע"י זה שיעשה מה שעשה קרח למשה, ע"י זה הוא יצא מהדכאון שלו ויתעורר להיות מה שרצה להיות, מנהיג גדול. קרח הצליח למשוך אחריו המונים.

קרח הצליח כי הוא 'פרט על הנימים'. לאדם יש יצר הרע של קנאה וחמדת ממון. אמר קרח, כל העדה כולם קדושים, למה רק משה ואהרן, משפחת אהרן נבחרה לקבל את כל התרומות, תרומה לכהן, ראשית הגז, בכורות, חמשה שקלים לכהן... רק לעצמם הם דורשים. וכשקרח טוען טענות כאלה, הדבר מתקבל על דעת ההמונים שאין להם את עמקות השכל.

התורה מספרת לנו את כל זה כדי ללמדנו שאדם צריך להביט בעיניים פקוחות על דברים כל כך ברורים, ששום רוח שבעולם לא תזיז אותו מהאמונה המוצקה. התורה מספרת לנו שעם ישראל לאחר קריעת ים סוף היו בדרגה של - 'וַיִּצְאֵמֵנוּ בְּה' וּבְמִשְׁה עֲבָדוֹ', הם האמינו שמשה הוא עבד השם ולעבד אין דעה משל עצמו כלל, מה שקנה עבד קנה רבו ומה שהאדון אומר לו הוא עושה כי הוא עבד הקנוי לאדם. ולכן משה לא יכול להחליט מעצמו. האמונה הזו התערערה פתאום כיוון שאהבת הכבוד התגברה יותר כנגד הידיעה הברורה שמשה עבד השם. ואם משה הוא עבד השם לא ניתן להאשימו בדבר. משה אמר לקרח, "לֹכֵן אֶתָּה וְכָל עֲדֹתְךָ הַנֹּעֲדִים עַל ה' וְאֶתְּרֵן מָה הוּא כִּי תִלְיֵנוּ עָלָיו". וכי אהרן רוצה להיות כהן גדול, הרי השם הכריח אותו, ודווקא בגלל העובדה הזו השם רוצה אותו, כי הוא המתאים ביותר לייצג את עם ישראל לפני הקב"ה. הוא המתווך, האדם הקדוש שאם יבוא ביום הכיפורים ויאמר את הודיו על השעיר לעזאזל ויציא את השם הקדוש בקדושה וטהרה, זה יכפר על כל עוונות עם ישראל, ע"י השפעה מן השמים של לבבות טהורים. אהרן הצדיק מטוהר את הלבבות של עם ישראל, ואתם טוענים שהוא אוהב כבוד?

כחה של ליצנות

עם ישראל נותנים מתנות לכהן, ובזכות המתנות היכול מתברך וזה לטובת עם ישראל שנותנים חלק להשם ממה שמרוויחים. המדרש מספר, מעשה באדם אחד שהיה עשיר גדול, היו לו שדות, והיה מוציא כל שנה את המעשרות, והשדה הייתה עושה מאה כור, מתוכם היה נותן עשרה כורים שהיא מידה גדולה ואת המעשרות היה נותן לכהן וללוי. יום אחד הוא שמע דברי ליצנות ונגרר אחריהם. אמרו לו, כל כך הרבה מעשר אתה נותן? והחל לתת קצת פחות. לשנה האחרת לא נתן מעשר כלל והיכול ירד ובמקום מאה כורים שעשתה השדה זה הפך לתשעים. אבל הוא אוהב ממון וקשה לפתוח את היד ולתת. הוא קיבל את המידה הרעה ועבירה גוררת עבירה ומשנה לשנה המשיך בהתנהגות הזו. אמר וכי אתן להם, מה עושים הלויים? נוסעים שבוע לבית המקדש לסגור שערים ולשוור על הדוכן? פרזיטים! משנה לשנה ירד היכול, ואחר כמה שנים במקום מאה כור, עשה עשירית מזה, עשר כור. סיפר את המקרה

¹ בזמירות ל'מלוה מלכה'

² במדבר טז, יט

³ שמות יד, לא

דברי אמת

מאמרי חזק השקפה והדרכה
מזקן המשגיחים

מזקן רבי דב יפה זצוק"ל

גיליון מס' 91 ■ קרח

חטא קורח ועדתו – "הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם"

א, א) שהסיבה למחלוקתו של קורח על משה הייתה, בגלל שמושה רבנו מינה את אליצפן בן עוזיאל לנשיא שבט הקהתי ולא אותה. "אמר קרח: ארבעה אחים היו אחי אבא... עמור הבכור - זכה אהרן ובניו לכהונה ומשה אחיו למלוכה, מי ראוי ליטול את השנייה, לא השני? ואני בנו של יצחק (האח השני) הייתי ראוי להיות על משפחתי נשיא, והוא עשה נשיא את בנו של עוזיאל. הקטן שבין האחים של אבא, יהא גדול עלי? הריני חולק ומבטל כל מה שנעשה על ידו, לפיכך היתה מחלוקתו". חז"ל מגלים לנו, שהדרדרותו של קורח נבעה מכך שלא השלים עם זה שבנו של הצעיר מבין אחי אביו יקבל את נשיאות שבט הקהתי ויהיה גדול ממנו.

ואיך הוא פיתה את מאתיים וחמישים ראשי הסנהדראות ואת שאר השבטים להצטרף אליו, וכי הוא אמר להם את האמת - שהקנאה באליצפן בן עוזיאל והרצון להיות נשיא היא שהביאה אותו לחלוק על משה ואהרן?

אומר הרמב"ן (במדבר טז, א, ה): "והקרב, כי היו אלה הנקבלים כולם בכורות, כי על כן חרה להם על הכהונה שניתלה מהבכורים וניתנה ללויים... כי קרח כדי לאסוף עליו העם, היה מפתה לכל השבטים כי לכבודם רוצה להחזיר העבודה לבכוריהם, כאשר אמר "כי כל העדה כולם קדושים". ומשה בחכמתו גלה מצפון לבו לכל העם, כי הוא על כהונתו צועק".

כשאנו רואים בעל מחלוקת שצועק על צדק ועל טובת הציבור וכדו', לא כדאי למהר להאמין בטהרת לבו, אלא צריך לחפש את התועלת שיש לו מהמחלוקת.

הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם.

"הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם" - יש מפרשים שהם מוציאים את האדם גם מן העולם הזה וגם מן העולם הבא. ויש מפרשים: "מוציאים את האדם מן העולם" - מוציאים את האדם שבו מן העולם, וכפי שרואים בחוש, שישנם שמאבדים את כל מעלתם ונכבדותם בשעה שאש הקנאה בוערת בהם.

המסילות ישירים (בפרק יא העוסק בפרטי מידת הנקיות) מפליא לתאר את סוגי הקנאה השונים שלוקים בהם בני אדם ואת ההפסד שהקנאה גורמת להם עצמם: ישנם שסכלותם כה רבה עד שאם רואים לחברם איזה טובה, זה גורם להם צער עד שאפילו אינם יכולים ליהנות מהטובות שיש בידם, ועליהם נאמר (משלי יד) "ורקב עצמות קנאה" - כל טובה שיש לחברו מכאיבה לו.

מישהו סיפר לי שהיה עד למחזה, שאשה אשר עמדה בתור בבנק כדי לסדר דברים שלוקחים זמן רב, נתבקשה על ידי אשה אחרת שתורשה לה להקדים אותה בתור משום שהיא מאד ממהרת ויש לה לסדר משהו שלוקח זמן מועט בלבד. ענתה לה האשה: "זה התור שלי ואינני מוכנה לוותר. לי רע ואני רוצה שגם לאחרים לא יהיה טוב". אותו יהודי שהיה עד למחזה, היה מזועזע מכך שישנם שכלל אינם מותביישים בקנאתם וכלל לא טורחים להסתירה.

סוג נוסף של אנשים מונה המסילות הישרים, שאינם מצטערים וכואבים כל כך בטובת חבריהם, אך על פי כן ירגישו בעצמם איזה צער ולפחות יתקדר רוחם בראותם אחד, שאינו נמנה על אוהביו המובהקים, עולה באיזו מעלה יתירה, וכ"ש אם הוא מאותם אשר אין לו אהבה רבה עמו... וכל שכן אם בעל אומנותו מוצלח יותר ממונו.

מוסיף המסילות ישירים, שמצוי שאנשים יאמרו בפייהם שהם שמחים על טובת זולתם, אך האמת היא שלבם רעה בקרבם, "והוא דבר יאדע על הרוב ברוב בני האדם, כי אעפ"י שלא יהיו בעלי קנאה ממש אמנם לא ניקו מזונה לגמרי".

ויקח קורח בן יצחק בן קהת בן לוי ודתן ואבירם... ויקמו לפני משה ואנשים מבני ישראל חמישים ומאתים נשיאי עדה קריאי מועד אנשי שם. ויקהלו על משה ועל אהרן ויאמרו אלהם רב לכם כי כל העדה כלם קדושים ובתוכם ה' ומדוע תתנשאו על קהל ה' (פרק טז, א-ג).

קורח שהיה מנושאי הארון והיה בעל רוח הקדש (שידע שעתיד לצאת ממונו שמואל הנביא, עיין תנחומא קרח סימן ה), גייס מאתיים וחמישים ראשי סנהדראות, ויצאו במחלוקת קשה נגד משה רבנו ואהרן הכהן, והאשימו אותם שהם מתנשאים על קהל ה'. מובא בירושלמי (סנהדרין פ"י, ה"א): "באותו שעה אמר קרח, אין תורה מן השמים, ולא משה נביא ולא אהרן כהן גדול".

המדרש מספר שקורח בדה מליכו מעשים של ליצנות שלא היו ולא נבראו, להראות שאי אפשר להיות על פי התורה הקדושה שמושה רבנו מסר לעם ישראל (בדרך המושכילים של ימינו, שמתלוצצים ומוציאים דיבה בעיתונות על התורה הקדושה ועל החרדים לדבר ה', כדי להראות שאי אפשר להיות על פי התורה).

וכה היו דברי קורח לאנשים שנאספו סביבו: "בשכנותי גרה אלמנה עניה, ולא שתי בנות, וכל רכושה היה שדה אחת קטנה שממנה התפרנסה היא ושתי בנותיה. התחילה אותה אלמנה לחרוש השדה שלה, אמר לה משה, הזהרי שלא תחרשי בשור וחמור יחדיו, שכך ציוה הקב"ה: 'לא תחרוש בשור וחמור יחדיו'. וכשבאה לזרוע אמר לה משה, הזהרי שלא תזרעי שדך כלאים. באה לקצור אמר לה משה, הזהרי להניח לקט שכחה ופאה. באה לשים הדגן באוצר, אמר לה משה, עליך לתת תרומה ומעשר ראשון ומעשר שני. ועשתה האלמנה ככל אשר ציוה לה משה".

"וכשראתה כך אמרה האלמנה, לא כדאי לי להחזיק שדה ולהתחייב בכל הטורח הזה. מוכרה את השדה וקנתה ב' טלאים כדי להשתמש בצמורם, שתגזוז אותם ומכך יתפרנסו היא ושתי בנותיה. וכשהכבשים עמדו ללדת בא אהרן ואמר לה ליתן לו את הבכורות, שכך ציוה הקב"ה... סבלה האלמנה צערה בדומיה ונתנה לו את הבכורות. אחר כך כשבאה לגזוז את צמורם, שוב בא אהרן ואמר לה, עליך לתת לי את ראשית הגז שכן אמר הקב"ה 'ראשית גז צאנך תתן לו'. אמרה האלמנה עד עכשיו נפלת בפח ולא יכולתי להיפטר, עכשיו אשחוט אותם. כששחטה אותם שוב בא אהרן ואמר לה: תני לי הזרוע והלחיים והקיבה. אמרה האלמנה: אני רואה שגם בשחיטתם לא נפטרתי מהם אם כן אעשה הכל חרם ונראה מה יאמר. כשעשתה הכל חרם בא אהרן ואמר: עכשיו תתני לי הכל, שכך אמר הקב"ה: 'כל חרם בישראל לך יהיה'. וכך נטל ממנה הכל ולא השאיר לה ולב' בנותיה שום דבר ומתו ברעב. אלו הם המעשים שעשה משה עם אחיו, והם תולים הכל בהקב"ה ואומרים שכן ציוה להם הקב"ה, ולא ציוה".

ובאמת, אותם ששמעו את סיפורו של קורח היו יכולים לעמוד מעצמם על כך שאין לסיפורו שחר ודבריו הם שקר וכזב, שהרי כשהיו ישראל במדבר לא היה מקום לא לחרושה ולא לזריעה, כמו שאומר הכתוב (במדבר כ) "לא מקום זרע ותאנה וגפן ורמון", ואם כן מהיכן היתה לאותה אלמנה שדה שחרשה אותה וזרעה אותה ואהרן תבע ממנה את מתנותיה. ועוד שעדיין לא נצטוו על מצוה זו של מתנות. ועוד, הלא בהיותם במדבר היה יורד להם מן השמים, אם כן כיצד מתה אלמנה זו מרעב.

הגורם לחטאו של קורח

מה הביא להידרדרותו של קורח לדיוטא כה תחתונה? אומרים חז"ל (תנחומא

המסילות ישרים, המובט הנכון הוא שכלל לא צריך לחפש נחמה על הצלחתו של השני כי אין שום סיבה להיות בצער, שהרי אין אדם נוגע במוכן לחברו אפילו כמלוא נימה, והכל מה' הוא, כפי עצתו הנפלאה וחכמתו הבלתי נודעת.

קנאה ביראת ה' – קנאה חיובית

ישנה רק קנאה אחת טובה. שלמה המלך אמר (משלי כג, י): "בני אל יקנא לבך בחטאים כי אם ביראת ה' כל היום" - בהצלחת חטאים אין סיבה לקנא, ההצלחה שלהם היא ארעית. במה כן תקנא? "כי אם ביראת ה' כל היום", אם אתה רואה מעלות רוחניות אצל אחרים, עליך לרצות ולשאוף שגם לך יהיו מעלות אלו ולחפש דרכים לקנותן. אם אנו רואים בחורים בישיבה שלומדים בהתמדה, שמתפללים בכוונה, שמדקדקים במצוות שבין אדם למקום ובין אדם לחברו, עלינו לרצות להיות מעוטרם ג"כ במעלות אלו ולחפש דרכים לקנותם. (לעבדך באמת)

על בנו התינוק - יעקב אומר לסבא שלום, המשגיח לא היה מרוצה - הוא אומר שלום? אבא אמר על ילדו - הילד מבקש ברכה, המשגיח הזדעק: שקר! הילד לא מבקש ברכה, אתה מבקש בשבילו ברכה...

סיפר לנו תלמידו מקורבו הרה"ג אליהו שלזינגר שליט"א: היה זה בערב יום כיפור, ליוויתי את המשגיח לבית הטבילה לקדש את גופו לקראת היום הקדוש. בדרך דיברנו על עניין הלכתי כל שהוא, ורבינו אמר 'הלא דבר זה מפורש במשנה ברורה'. במוצאי היום הקדוש, בעוד אנו אורזים מזוודותינו לנסיעה הביתה, המשגיח עדיין עמד לבוש לבן, נשען על מעקה בימת ארון הקודש, כשלפניו עוברים עמך בית ישראל להתברך. מאוחר מאד יצא המשגיח לביתו, כשהוא נשען על בחור, וצועד לכיוון ביתו כשהוא חלש ויגע מהצום ועבודת יום הכיפורים, נראה כמלאך ממש. אולם לפתע עצר וחזר לישיבה, וביקש לקרוא לי. תמהתי מה דחוף לרבינו כעת, כשהוא בחולשת הצום, שהביא אותו לחזור לישיבה ולקרוא לי. באתי בבחילות, ואז רבינו אמר לי דבר שלעולם לא אשכח: 'שייך שדיברנו אתמול בדרך למקוה, על הלכה מסוימת ואמרתי לך שזה מפורש במשנה ברורה, אז תדע שטעיתי, זה לא מפורש, אלא רק רמז במשנה ברורה, כל טוב בחור יקר'... המשגיח חזר, ואני עמדתי עומד נפעם ומביט בדמותו המתרחקת של איש האמת!

בלוויית מרן הגר"פ שינברג זצוק"ל התבקש המשגיח להספידו, והקדים לדבריו - לא זכיתי להכיר {כל כך} את הנפטר... ודיבר על האבדה הגדולה לעם ישראל והאפשרות לזכות במעלותיו. היו שחשבו שזה ביזיונות לומר בהספד שאינו מכיר את הנפטר, אך המשגיח - איש האמת - לא ראה פחיתות לדייק ולהדגיש שלא הכיר {כל כך} את הנפטר.

כך גם היה כשהגיע לנהם אבליים אצל אחד מידידיו הוותיקים מימי צעירותו בימים שהיו יחד אצל מרן החזו"א, ושנים רבות לא נפגשו, ואמר המשגיח לבנים, שאינו זוכר כל כך את הנפטר. והיה לפלא - הלא הם היו בקשר כל כך חזק, ונחשבו לידידים מאד גדולים - ובואי שהמשגיח זכר אותו? רק שהמשגיח שהתקרב לתשעים כבר לא זכר אותו היטב, ומבחינתו - איש האמת - ההגדרה האמתית היא, שאינו זוכר כל כך...

כמה פעמים כשרציתי להכיר טובה גדולה לאנשים שעשו עמי חסדים נתתי בידי המשגיח ספר ובקשתי ממנו שיכתוב עבורם הקדשה, תמיד המשגיח ביקש לשלם לי עבור הספר, אני אמנם הפצתי שדי בכך שסבא כותב הקדשה - מדוע שגם ישלם? אך המשגיח במידת האמת שבערה בו היה מעונין שאם זה נחשב שהוא נותן המתנה אז הוא גם צריך לשלם על המתנה.

קנאה נובעת מסכלות וחוסר ידיעה

ולמרות שכפי שנאמר, רוב בני אדם אינם נקיים מקנאה, צריך לדעת שהקנאה אינה אלא סכלות ונובעת אך ורק מחסרון ידיעה:

ראשית, הקנאה אינה מביאה למקנא שום תועלת, שהרי היא אינה גורמת שום נזק למי שהוא מתקנא בו, ולמקנא היא גורמת רק כאב לב. כתוב במושלי (יד, ל): "חיי בשרים לב מרפא ורקב עצמות קנאה". מפרש רבנו בחיי (כד הקמח' אות ק): כאשר יקנא האדם במי שיש לו עושר ונכסים, כל ימיו יהיו חולי מוכאובים, אך מי שיש לו 'לב מרפא' דהיינו לב טוב (לב טוב מכונה "לב מרפא", משום שלב טוב מביא רפואה ורטיה לכל אבריו) ואין בלבו קנאה על חבריו, יינצל מכל הנזקים הללו ויחיה חיי שלווה.

ועוד, אומר הרמח"ל: "לו ידעו ולו יבינו כי אין אדם נוגע במוכן לחברו אפילו כמלוא נימה, והכל כאשר לכל מה' הוא, כפי עצתו הנפלאה וחכמתו הבלתי נודעת גם כמה וכמה צרות שלא ידועות ברבים. אך עפ"י מה שלמדנו

מעשה רב - איש האמת (המשך)

המשגיח היה מחנך מאד, לבחון כל דבר לאמתותו, ולחקור כל הנחה על מה היא מתבססת. והיה מביא על כך את הרמח"ל ב'דרך תבונות': דבר שיש לנו ראייה על אמתותו - נקבלנו. אם יש לנו ראייה על הופכו (שאינו נכון) - נדחה אותו. דבר שלא יהיה ראייה על אמתותו ולא הוכחה שאינו אמת - נסתפק בו! דברי הרמח"ל היו נר לרגליו, וכך חי ונהג כל חייו, והמריץ מאד את צאצאיו ותלמידיו לאמץ לעצמם את הדרת הרמח"ל. והיה אומר בכאב - חבל שזה לא השתרש ביבור!

המשגיח גם זעק מקרות לבו 'לראות היטב מה שכתוב!' אם לא מתחנכים לראות היטב מה שכתוב אפשר לטעות מחוסר שימת לב בדברים מפורשים. והיה אומר שלצערנו שייך שגם תלמידי חכמים מחמת מהירות מחשבתם לא מתבוננים היטב במה שכתוב, ויכולים להגיע מכך לטעויות חמורות!

וסיפר שמרן החזון איש זצ"ל שח את צערו באוזנו, שישנם שידועים לפלפל אך לא הורגלו לדייק מה בדיוק כתוב, ואחר כך כשהם מתמנים לרבנים הם טועים ומורים שלא כהלכה!

ידוע ומפורסם מה שאמר החזו"א למשגיח, שכמעט כל בן ישיבה הוא בספק להיות מגדולי הדור. הרבה ציטטו זאת בשמו אך לא דייקו בדברים, הם ציטטו שהחזו"א אמר שכל אחד יכול להיות מגדולי הדור או שכמעט כל אחד יכול להיות גדול הדור, והמשגיח היה מזדעק לתקן: החזו"א לא אמר כל אחד - החזו"א אמר כמעט כל אחד, וגם החזו"א לא אמר גדול הדור - הוא אמר מגדולי הדור, וזוהי משמעות שונה לחלוטין...

אחד ממקורביו ציטט דבר מה בשמו, והדגיש 'אני מדייק שהמשגיח לא יכעס', תיקנו המשגיח: 'המשגיח לא כועס - המשגיח אינו מרוצה!'

אמר בוועד: לא ראוי שבחורים ידברו בלימוד בזמן המוסר עם המגיד שיעורים, אבל כיון שאין לי על זה מסורת אתם יכולים לחלוק עלי. פעם התייעצתי עמו על דבר מה והנחה אותי מה לעשות, אולם הדגיש שאין לו על כך הוכחה שכלית ברורה, רק שהוא מרגיש שכך כדאי לעשות, ואמר: כדאי שתשקול אם כדאי לך לסמוך על הרגשות שלי.

המשגיח מאד הקפיד שיאמרו אמת בטהרתה, והרחיק מאד מהתבטאויות שהינם שקר, נביא לכך כמה דוגמאות: אחד ביקש ברכה לילדו הקטן - שאל המשגיח איך קוראים לילד? השיב האבא - ישראל מאיר הצדיק, תמה המשגיח - הוא כבר צדיק? מדבר שקר תרחק! אחד הנכדים אמר

נפשו גחלים תלהט

גלין 189 קרח תשע"ח

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל
לתרומות והנצחות, הוספת מנזרים, הצעות והערות יש לפנות ובטלפון: 0527697944 ולמייל shneiderav1@gmail.com

דבר המערכת

פרשת קרח הינה הזדמנות להביא מבט פנימי על ה"יצרא דמחלוקת" המאפיין את תקופת העקבתא דמשיחא ובפרט על תלמידי חכמים [המאמר בשלמותו מופיע בעיני ישראל עמ' שני"ב]. במסגרות הבאנו חלק משיחה שמסר רבינו בכולל חזו"א בשנת תשס"ג כאשר חלק מציבור הבני תורה נסחפו לסכנת ביזוי ת"ח. ונוגע מאוד למאמר הראשון. וכן ראיון נדיר של רבינו אודות הפגיעה בגדולי הדור והעצה לכך.

הבהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שווה לכל נפש דברי תורתו של רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" על עקבתא דמשיחא שי"ל בעדודו. על כן כל שגיאה וטעות נא לתלות אך ורק בעורך.

נשמח על כל הערה והארה.

המערכת

הדפסת העלון להצלחת נחום מאיר בן רייזל דבורה בהפצת לימוד התורה

נסיון של כבישה על כח העמלק שבעולם, ולא הצליח כראוי, ויצא מזה מעשה העגל, לכן גם בסיום תקופת שלטון הרע בעולם, מתעצם כח זה, ובעלי המחלוקת שבערב רב, [שהם הגרועים ביותר שבהם כנ"ל], מקבלים ממשלה על הציבור, לחלוק על השי"ת ותורתו, ולרדוף אחר התלמידי חכמים ועוסקי התורה.

וכבר אמר החפץ חיים זצ"ל [להג"ר אלחנן וסרמן זצ"ל], שברור לו שאלו הלוחמים נגד התורה הם מזרע עמלק, דעמלק הוא המתנגד ביותר להופעת התורה בעולם, דהתנגדותו העיקרית היא כנגד מלכות שמים, כמש"כ כי יד על כס י"ה מלחמה לה' בעמלק, שמציאותו של עמלק בעולם סותרת את התגלות כסא כבוד מלכותו ית' בעולם, ולכן לוחמים כנגד כל התורה כולה, שכל מציאותה היא הופעת מלכות שמים, בחוקיו ומצוותיו של המלך על עבדיו. וענין זה מתגבר והולך, עד שקיבלו ממשלה ממש על הציבור, למרוד בהשי"ת, ולהלחם נגד כל עיקרי הדת רח"ל.

ועומק הדבר הוא כמו שביארנו כבר, דהוא זמן שצריך להתגלות כבר מלכות שמים בבריאה, דהלא הוא תקופת עיקבתא דמשיחא - פתיחה של ימות המשיח, ולא זכינו לכך, לכן הצד השני לוקח זאת, ומעמיד מלכות הרשעה, להלחם כנגד מלכות שמים, והפקעת מלכות שמים הוא מציאות של "פירוד" בעולם כמשנ"ת מדברי המהר"ל ז"ל, [שרק מלכות שמים הוא המאחד את הציבור], ולכן יש "יצרא דמחלוקת" בעולם, ממש כמו יצרא דעבו"ז ויצרא דעריות, דיש התחזקות של כח העמלקיות בעולם שהוא יצרא דמחלוקת ממש כמש"כ.

הבדלת הע"ר במ"ת - פגם בהבטחה ד"גם כך יאמינו לעולם"

בין מהיכן שורש הערעור באמונה בחכמי התורה. שורשו בהשפעת הערב רב בישראל, דהנה כתב הרמב"ן פר' יתרו (י"ט ב') ויחן שם ישראל נגד ההר, וז"ל ויתכן שהבדילו מתוכם כל האספסוף אשר בקרבכם, וחנו בני ישראל לבדם לפני ההר, והערב רב אחריהם" ע"כ. נמצא שהגם שהע"ר השתתפו במ"ת, ראו את מראה כבוד ה', ושמעו את י' הדברות, אבל היו קצת בריחוק והבדלה, וממילא ההבטחה שהיתה במתן תורה [וגם כך יאמינו לעולם" (שם ט'), שפי' הרמב"ן שם שהובטח למשה, שיאמינו בו לנצח בכל הדורות, וכ"כ הרמב"ם ביסוה"ת פ"ח, שהמתן תורה חקק בנפשות ישראל אמונה זו, זהו רק בעם ישראל גופא, אבל בקרב הערב רב שהיו מרוחקים ומובדלים קצת, היה חסר מהבטחה זו, - ויש בהם איזה ערעור באמונת משה, ובאמונה בחכמי התורה שבכל דור ודור.

ראשית הפגיעה היא בעדינות לילך אחר עצת הלב, וסופה בהחלטה ש"משה מת", ומחפשים מנהיג אחר במקומו, ועסק של עבודה זרה ממש, ומה שרואים היום אצלם [א.ה. אצל הערב רב שהם מזרע עמלק כנ"ל] הכחשה גמורה על כל התורה, נובע מאותו ריחוק שהיה בשעת מתן תורה.

יסוד כח המחלוקת בעקבתא דמשיחא

יום ב' - שורש המחלוקת, ותיקוני ביום ה'

במעשה בראשית, ביום הב' עשה הקב"ה רקיע, להבדיל בין מים עליונים למים תחתונים, ואחז"ל (מד"ר בראשית ד' ו') שהתחלוקת זו היא שורש המחלוקת בעולם, והגם שהיה לצורך בנין המלוכה, כלשון הגמ' [ר"ה ל"א] "חילק מעשיו ומלך עליהם", אבל עצם החילוק גרם לפירוד בין הדבקים, והוא השורש לכל המחלוקות שבעולם [בסוד ישרים ח"י שרה תשנ"ח - מחילוק זה יצאו כל מיני חילוקים עד שנתהוה מזה מחלוקת קרח וכן הגיהינום. והושרש בהסתעפות "חולק על דרכי המקום" גם כן].

התיקון לכח המחלוקת היה לאחר מכן ביום ה', בסיום כל עסק מעשה בראשית, שנאמר בו (בראשית א' ל"א) "וירא ה' את כל אשר עשה והנה טוב מאוד", ופי' חז"ל במדרש שם, טוב מאוד זה מלאך המות. ולכאורה הרי אין לך בעל מחלוקת המתנגד לאדם יותר ממה"מ הממיתו לגמרי. הביאור שאף הוא, בזמן סיום מע"ב, במצטרף אל הקדושה ובא לתיקונו. וכבר הזכרנו פעמים רבות שמה שהיה בששת ימי בראשית חוזר על עצמו בשית אלפי שנים דהאי עלמא. כח המחלוקת שיש בעולם, יבוא לתיקונו בסיום האלף השישי, והוא זמן תקופת ימות המשיח, שבראשיתה תהיה התעצמות כח המחלוקת בעולם, ובסופה תיקון כח זה, בהתגלות מלכות שמים בעולם.

ימות המשיח - התגלות מלכות שמים - איחוד הבריאה, ובעיקבתא דמשיחא" מלכות הרשעה - פירוד הבריאה

נבאר יותר, הנה ענין "המלוכה", ביאר המהר"ל ז"ל בסוף בשלח ובכ"מ דהוא גורם "איחוד", כי כל האישים נפרדים בעצם [א.ה. להיות כל אחד נבדל מעצם מהותו מזולתו במסגרת "עצמיותו"], וע"י שנכנסים כולם תחת עול המלכות נעשים לגיונו של מלך ומתאחדים כולם כאחד וע"כ נקרא המלך "אחד העם" (בראשית כ"ו י') משום שעל ידו מתאחדים כל העם, להיות תחת מלכותו עיי"ש. וע"כ באחרית הימים שהוא זמן התגלות מלכות שמים בעולם, שהרי אף הגויים יכירו מלכותו כמ"ש אז אהפוך אל העמים שפה ברוהר לקרוא בשם ה', הוא הגורם לאחד את הנפרדים, ולעקור את שורש המחלוקת שהיה ביום השני.

ובתקופת עיקבתא דמשיחא, שהיא הפתיחה לימות המשיח כנ"ל, יש בו את ה"זה לעומת זה" של מלכות שמים. כיצד? נבנים עושי רשעה, ומתכוון שלטון ומלכות הרשע בעולם, בשיא חוצפתו וחריפותו, וזהו מפני שתקופה זו צריך להיות כבר התגלות מלכות שמים, ומכיון שלא זכינו, נבנה עי"ז הכח הנגדי של מלכות הרשע, ובמצב זה, הוא הפירוד הגדול ביותר בעולם, כי ככל שאין יושבי תבל נכנעים ומתאחדים תחת מלכות שמים הרי הם מפורדים לגמרי. אמנם חילוק זה הוא לצורך המלוכה, וכלשון הגמ' (ר"ה ל"א א') הנ"ל דביום ב' חלק מעשיו ומלך עליהם, היינו שבבוא משיח צדקינו במהרה בימינו, ומלכות הרשעה תיעקר מן העולם, בזה גופא תבנה מלכות שמים ביתר שאת, כי בשלילת הכחות המתנגדים מתחזק יותר כח המלכות, וזה יהיה התיקון השלם לאחד את הנפרדים, ולעקור את ענין המחלוקת בעולם, [כפי שהיה בסיום במע"ב ב"וירא אלקים את כל אשר עשה, והנה טוב מאוד" - זה מלאך המות כנ"ל].

ואף שכעת הרי הוא מעתה להיפך ממש, שמלכותו בהסתר עצום שאין כדוגמתו, אך בכחו הכל יכול יבנה את האורה מתוך האפילה כמאה"כ העם ההולכים בחושך, ראו אור גדול, וע"ז נאמר (איוב י"ד) מי יתן טהור מטמא הלא אחד, נרחיב קצת בביאור הדברים.

כח המחלוקת - העמלקיות שבערב רב

כח המחלוקת השולט בתקופת העיקבתא דמשיחא, עליו דיבר רבינו הגר"א זצ"ל (באבן שלמה), דבעיקבתא דמשיחא יהיה שליטה של החלק הגרוע ביותר של הערב רב, והם העמלקיים בעלי המחלוקת. נבאר ענינם. כאשר גייר משה רבינו את הערב רב, כבש בזה את חלקי הטוב המפוזרים באומות, להכניסם לרשות הקדושה, ובכלל זה היה גם

ואותם המבזים תלמידי חכמים ומשפילים ערכם רח"ל, יש להם מגע - אפי' משהו שבמשהו עם אותם בעלי המחלוקת, השולטים על הציבור, שהוא בעצם מחלוקת ומרידה על כל מלכות שמים, שאם אין תלמיד

מבזה ת"ח אפיקורס

[מתוך שיחה שנאמרה בשבת תשס"ג בכולל חז"א נדפסה במוסף שבת קודש של יתד נאמן [ניתן לקבל צילום המאמר]
יש פסוק באיוב ויהי היום ויבואו בני האלקים להתיצב על ד' אומרים חז"ל במדרש מהו ויהי היום" זהו יום של ראש השנה. ובשמים הדבר שתובעים לכתחילה במשפט זהו כבוד ה' כבוד תורתו וכבוד ת"ח.
זהו מהדברים החריפים ביותר במשפט. כשעוסקים בענינים אלו אזי "ויבוא גם השטן בתוכם".
ישנה בעיה נוראה. רואים בחורים שכל הנהגתם לכאורה ראויה, לומד כדבעי מתפלל כיאות אבל ישנו פגם "קטן". הוא מבזה ת"ח. רבותי! זהו דינא דגמרא ונפסק ברמב"ם ובשו"ע המבזה ת"ח נקרא אפיקורס !!!
דהיינו בחור כזה הוא למדן, יר"ש, אבל אפיקורס גם כן רח"ל !!! יש לנו לתאר את לעצמינו איזה משקל יש בר"ה ביום הדין לאפיקורסות נגד דברים אחרים. זהו חטא רח"ל שנכנס לבתי מדרשות פנימה. אסור להקל ראש בפגם זה. היה מעשה שבא משהוא אצל מרן הגר"ע גרודז'ניסקי זיע"א ותינה לפניו על פלוני שהוא ת"ח מופלג ויר"ש מרבים אלא מאי הוא קצת פגום בדיעותיו. האם "חוט שערה" כזה שקול כנגד כל מעלותיו כדי לרחקו? השיב מרן הגר"ע במשל על אחד שדברו לו נכבדות לשידוך עם בת גביר ולאחר ששמע כל מעלותיה אמרו לו שיש בה פגם קטן אבל הוא כאין מול כל המעלות. והוא שנודע עליה שעל "לא טובה שמועה"... כמובן שהבחור השליך את המעלות מנגד שכן "פגם קטן" כזה שקול כנגד המעלות הוא הדבר והוא הטעם בענין דעות. ואין בין זה לזה כלום.
משחקים בדברים שאין מושג איזה משקל יהיה לזה ביום הדין. בזמננו צריך רחמי שמים עצומים העולם עומד כולו על חומר נפץ רח"ל. במצב כזה ללכת יד ביד עם דברים שיכולים להרוס את כל מערכת הזכויות אזי רח"ל אבדנו, כולנו אבדנו !!!!
למען השם, מי שנכשל בבזיון תלמיד חכם, יפייס ויסור מדרכו יקבל על עצמו שחש ושלוש עוד פעם לא יהיה דבר כזה !

להכנע לגדול הדור

תורה. וכשאינן אור התורה אין סדרים בעולם והכל הפקר. מזה צומח באופן פרוץ רגשות האנוכיות, ומכאן גם צומח מחלה האי התחשבות בדעת גדולי הדור. והדור מתפנק בסיסמה של "אנכי רואה". ירידה זו היא עד לשאול ממש. שמי שירד לשם קשה לעלות וכמו שאמרו חז"ל שעל ביזוי תלמיד חכם אין רפואה למכתו.

שאלה מהי הדרך להנצל מזה?

הדרך היחידה להנצל מזה הוא הכרת מקומו באמת, ולא להתרברב ולהתערב ולהביע דעה בעניני הנהגת גדולי הדור, אלא לבנות בליבו מסגרת שעל פיה יוכל להיות מבודד מהאווירה הזאת שנוצרה מהמצב הזה שממנו יצאו כל הדעות הכוזבות של הדור.

האווירה בדורנו היא לא בגדר שיש פינה מסוכנת אלא כל אויר העולם הזה גדוש בחיידקים הללו. ועל ידי זה נהפכה כל המציאות למבול שכל המין האנושי עלול לרדת לכליון.

בכתבי הגר"א מובא שבדרך רמז מדברת פרשת נח והמבול על סוף זמן הגלות, שיהיה אז מבול להשחתת האנושות ורק בתיבה תהיה ההצלה. והנה כתוב ויזכור אלקים את נח ואת כל החיה ואת כל הבהמה אשר איתו בתיבה, כלומר שההתבטלות לנח היא היתה סיבת הצלתם מכליה והיותם נזכרים לטובה בעיני ה'. פשוט הוא שמה שענין נח מרמז כאן הוא הגדול שבאותו דור ובאותה תקופה.

כבוד שמים אינו עוד גוון בהשגחה העליונה אלא הוא תשתית הכל - כמו שאמרו חז"ל בסו יומא שאם ח"ו נכשל בחטא חילול ה' אין מחילה לחטא זה אלא במיתתו. והפירוש לזה משום שחילול השם הוא עקירת כבוד שמים ובלא כבוד שמים אין מציאות כלל על כן נגמרת כפרתו על ידי העדרת מציאותו של העדם שחטא. וזו הסיבה שבמבול היתה כפרה בהעדר המציאות האדם.

והנה בדורנו נתחדשו כלי השחתה כאלו המסוגלים להשחית את כל האנושות בשעתא חדא כפשוטו. זה מראה שמרחפת על הדור אפשרות ליפול לשאול תחתית רח"ל. וטעם הדבר הוא משום שהשאול תחתית בנפש הוא חילול ה'.

הדברים הללו הם נוראים ואיומים אבל זו היא המציאות. מי שיכניע את ראשו לדוגמא של נח בדורנו הוא הנמצא בתיבת נח.

[הדברים נעתיקו כפי הנדפס [א.ה. ההדגשות לא הופיעו במאמר המקורי] במוסף קודש של יתד נאמן פסח תשס"ט מתוך ראיון עם רבינו זצ"ל. הדברים עברו ביקורת תלמידו המובהק לפני שהובאו לדפוס בעיתון בהיות שרבינו מאוד דקדק בלשונו -ניתן לקבל המאמר כפי שנדפס במקור]

ביקשנו הורמונא מאת הגה"צ להציג בפניו מספר שאלות שונות בהם משתבשים רבים בנוגע לאמונת חכמים בדורנו.

ענין כבוד התורה השתבש עד אין חקר בדורנו. זו מחלה שכל הדור שקוע בה. השאלות השונות הנשאלות בענין זה הם בטוי לאיכות של מחלה זו. יכולים להסביר לבריא מה בינו לבין חולה רק אם יודע מה זה בריא. אבל טבע החולה הוא להמשיך אחר חוליו ושאלותיו לא מקבלות צורה של שאלה אלא תירוץ על חילול כבוד התורה שיש לו שייכות בו. וכבר שבשו כלי התקשורת [במרמה יופי הכתיבה שלהם] את תפיסת הבנת הדור ואין עם מי לדבר על זה. אבל כל יחיד שזכה להשאר בטהרתו יודע להבחין מה זה גדול כי התורה מדריכה אותו איך להסתכל על האמת.

חז"ל אמרו תורה אמת כתיב בה ואין הפירוש שהיא גם כן אמת אלא כל המציאות מה היא ואיך היא נמצאת רק בתורה. ידיעות אחרות וגישות אחרות שאינם בתורה אינם אלא פרי דמיון אשר הנחש הקדמוני תפס את דעתה של חוה בהצעה והייתם כאלקים פירוש שאמר לה אתם תוכלו לעמוד על האמת מבלעדי הקב"ה. מי שדעתו נפגמה לחשוב כדעתו של נחש הוא נתפס לחטא שעליו אמרו בחז"ל פ"א דבבא קמא דנחש אין לו תרבות. השי"ת יעזור שדורינו ששקע בבזיון זה, שיזכה לטהר נפשו ולצאת מכל דעות כוזבות הללו שהושמעו בשאלות ואז ישיגו ההבדלה בין טהרה לטומאה ותחזור העטרה לבעליה.

שאלה מדוע נשתנה דורנו שלקה במחלה זו ביתר שאת, יותר מדורות הקודמים?

חז"ל האמרו בסוף סוטה בעקבתא דמשיחא חוצפא יסגי אין זה סתם מידה רעה שנקראת חציפות אלא מכיון שבעקב של העולם הזה הוא זמן המיועד לגילוי כבוד שמים על זה זה לעומת זה [במהלך של לאום מלאום יאמץ] מתעורר כח כזה שמאוויו הוא להתנגד באופן מוחלט למציאות כבוד שמים. שמו של כח ניגוד זה הוא "פריקת עול מלכות שמים", שנבנה על מצב של ביטול

פנינים

משולחן רבינו

הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה

- פרשת קרח תשע"ח -

תורם מן הרע על היפה

וְלֹא תִשָּׂאוּ עָלֶיךָ חֶטֶא בְּהִרְמִיכֶם אֶת חֻלְבּוֹ מִמֶּנּוּ וְאֶת קִדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא תַחֲלֹלוּ וְלֹא תָמוּתוּ (וי"ח ל"ב)

אמרינן בגמרא יבמות (פ"ט ב') מניין לתורם מן הרעה על היפה שתורמותו תרומה, דכתיב "ולא תשא עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו", ואם אין קדוש נשיאות חטא למה, מיכן לתורם מן הרעה על היפה שתורמותו תרומה.

ואיתא בספרי (סוף קרח, פסקא קכ"ב) דדינא הכי גס בישראל שנטל רשות מבן לוי לתורם מן הרע על היפה.

והקשה במנחת פתים (להגר"מ אריק זצ"ל, חו"מ סי' קפ"ב סע' א') הרי אין שליח לדבר עבירה. ונשאר בקושיא.

א. באמת אין שליח לדבר עבירה

הנה באמת בנודע ביהודה (קמא אה"ע סי' ע"ז) ובטורי אבן (חגיגה י"ב) נקטו לדינא שאם עשה שליח לתורם מן הרע על היפה אין תרומתו תרומה, דלא חלה השליחות מכיון דאין שליח לדבר עבירה. ותיקשי מהספרי.

ב. פקע השליחות

הנה כתב במנחת פתים שהקושיא להסוברים דאם אין שליח לדבר עבירה השליחות בטילה. וכשיטת הנודע ביהודה (אה"ע סי' ע"ז).

ובהמקנה בקידושין (מ"ב ב') אייתי ראיא לכך, מהא דאמרינן (רמב"ם פ"ז מהל' מעילה ה"ב, ומקורו בתוספתא במעילה פ"ב ה"ו) דבנתערב איסור אחר במעילה פטור מקרבן מעילה, אע"ג דיש שליחות לדבר עבירה במעילה, מכל מקום באיסורא אחרינא ליכא שליחות. חזינן דמכיון דאין שליח לדבר עבירה השליחות בטל, ומכיון דבטל השליחות משום עבירה אחרת, ממילא בטל השליחות אפילו לענין מעילה.

ג. הרשהו בסתמא בכל האופנים

הנה יש לדון ליישב, דהנה חגונב בהמה ועשה שליח לשוחטו, חייב המשלח ד' וה', דילפינן מקרא דשאני טביחה ומכירה דאמרינן ביה ד"יש שליח לדבר עבירה", וכתב במשנה למלך (פ"ג מגניבה ה"ו) דמכל מקום אם השליח שחטו בשבת, איכא בזה חילוק אם עשה שליח שישחוט דוקא בשבת, או אם עשה שליח שישחט באיזה יום שהשליח ירצה, דבגוונא דעשה שליח שישחוט דוקא בשבת, הרי מלבד איסור טביחה איכא איסור שבת, ולגבי איסור שבת פשיטא דאין שליח לדבר עבירה, אם כן הכי נמי לענין הטביחה לא נעשה שלוחו, אמנם בגוונא דלא אמר להשליח שישחוט דוקא בשבת, רק השליח החליט לשחוט בשבת, בהא חייב המשלח, שהרי שליחותו לא היה אלא לשחוט, ואם השליח עבר על איסור שחיטה בשבת אין זה מעלה ומוריד כלל, שהרי בעיקר השליחות לא נצטרף עמו איסור אחר.

והכי נמי יש לומר בנידון דידן, שאם עשאו שליח בסתמא, או הרשהו בסתמא שיעשה בכל האופנים, בזה חייל השליחות, שהרי בעיקר השליחות ליכא איסור.

ד. הכא שאני דהוה ב' פעולות

אמנם יש לחלק, שהרי כהן השולח לקדש איזה אשה שירצה, וקידש גרושה לא חיילא, ולא דמי להא דמשנה למלך, דהתם שבת וחול הם רק זמן אבל הפעולה היא אחת, ואם כן יש לומר שעיקר השליחות לשחוט, משא"כ הכא כל קדושי אשה היא שליחות אחרת, אלא שאיחד את כל השליחויות במנוי אחד, ואם כן אם קידש גרושה, הוה שליחות מיוחדת לקדש גרושה ואין שליח לדבר עבירה.

ואם כן הכי נמי בנידון דידן כל הפרשה הוא פעולה אחרת, ואם כן

הוה שליחות אחרת, ונמצא שאם מפריש מן הרע על היפה הוה שליח לדבר עבירה.

ה. נתקלקלו הפירות אחר כך

עוד יש ליישב דהנה דנו מהו אם עשה כהן שליח לקדש לו אשה, ולאחר המנוי נפסלה לכהונה.

ואם נימא דחיילא השליחות, אזי יש ליישב דקרא דידן איירי שנתקלקלו הפירות אחר כך דבכהאי גוונא חיילא השליחות.

אמנם זה דוחק גדול. וגם בעיקר הדין היה נלענ"ד דהפשטא דכשנפסלה פקעה השליחות.

ו. הסלקא דעתך דספרי

עוד יש ליישב, דהרי סלקא דעתך דספרי שרק בלוי איכא לאו, אבל באחר אין הלאו, ואם כן לא שייך אין שליח לדבר עבירה, דהרי השתא אין לאו. [א"י. אמנם למאי דילפינן דגם באחר איכא לאו, אם כן אין הכי נמי נימא דאין שליח לדבר עבירה].

ז. כל הרוצה לתורם

הנה טענו דאיירי באופן דאינו נותן רשות מדין שליחות, אלא אומר כל הרוצה לתורם יבוא ויתורם, ובכהאי גוונא נימא דלא בעינן לדין שליחות וגם נכרי יוכל לעשות כן, ואם כן ליכא למימר דאין שליח לדבר עבירה. אך עיין בדרך אמונה (פ"ד מהל' תרומות סק"א) דנקט דהוא מדין שליחות.

ועוד עיין בדרך אמונה (פ"ד מהל' תרומות ציון הלכה אות מ"ב).

התערבו החלות

עובדא הוה בחתונה שעשרו את החלות, והניחו בצד לחמניות לתרומה גדולה ותרומת מעשר, והנה המלצרים לקחו כל החלות כולל התרומות והניחום ליד כל צלחת.

והנה התרומה לא נתבטל ברוב, דהרי לא היה כאן מאה לבטל התרומות, דהרי לקח חוץ מהתרומות מעשר גם תרומה גדולה, ואם כן נאסר הכל.

והנה מבואר (עיין שו"ע יו"ד סי' שכ"ג סע' א', וט"ז שם סק"ב) דבאופן שחזר התרומה ונתערב עם החולין, יכול לישאל על התרומה ולא חשיב נולד, ואחר כך יחזרו ויעשרו שנית. ואם כן הכי נמי יצטרכו לישאל על ההפרשות [דאיירי קודם שאכל], ואחר כך לעשר שנית. [וישאל המפריש וגם המשלח ואם כן לכולי עלמא חיילא השאלה].

אלא יש לדון האם המשתתפים בסעודה יכולים להיות בבית דין:

א. המשתתפים הם נוגעים

הנה מבואר בשולחן ערוך (יו"ד סי' רכ"ח סע' ה"ו) דנוגע פסול להיות בבית דין להתיר נדר, אע"ג שקרוב מותר (שו"ע שם סע' ג').

לפי זה לענ"ד אלו שיאכלו בחתונה לא יוכלו להיות דיינים, דהרי על ידי השאלה יוכלו לאכול החלות, ואם כן הם נוגעים בדבר שיוכלו לאכול, [ואפילו שהוא סומך על ההכשר], ואם כן הדין שיפרטו לו את הנדר, יקבל על עצמו לא לאכול החלות.

ב. אינו מתחייב לתת

הנה העירוני דאין זה חשיב נוגע דהרי אין המזמין לחתונה מתחייב לתת אוכל.

אך לענ"ד אף בכהאי גוונא מקרי נגיעה, והרי מי שאסר עצמו על בני העיר, יכול לישאל רק מעיר אחרת, כיון שבני העיר הם נוגעים, (כמבואר בשו"ע יו"ד סי' רכ"ח סק"י), אע"פ שאינו מחוייב להנות לבני העיר מכל מקום מקרי נוגע.

ג. משפחתו אוכלים

עדיין יש לעיין אם משפחתו אוכלים מהלחמניות, אם כן אכתי הוי נוגע.

אך שתי תשובות בדבר, חדא, דנגיעה הוה רק כשהוא לעצמו, ולא נגיעה לקרוביו, כמבואר במחנה אפרים (הל' עדות סי' א'). [שעדים שמעידים על דבר אחד ומאותו עדות מטי ליה הנאה דממילא לקרובי העדים, אע"פ שאותו קרוב היה פסול לאותו עדות משום דנוגע בעדות, מכל מקום קרובי אנשי העיר יכולים להעיד, וטעמא, דפסול הקרובים לאו משום דחשידי להעיד שקר דאין אדם חוטא ולא לו, אלא גזרת הכתוב היא והילכך דוקא כשמעיד על קרובו הוא דפסול, אבל כל שאינו מעיד על קרובו אלא על אדם אחר אע"פ דממילא מטי הנאה לקרובו כשר].

תו, הא התרת נדרים כשר בקרובים (שו"ע סי' רכ"ח סעי' ג').

ג. נוגע שלא יאכלו בבית

אך יש לעיין דאם האשה והבנים אוכלים הלחמניות, הרי לא יאכלו בביתם, ואם כן הוה איהו נוגע שישאר לו כספו.

אך יש לומר דאם לא היתה משפחתו אוכלת, יאכלו דברים אחרים תמורת הלחמניות, ואם כן לענין אכילת בבית יהא אותו דבר. וזה תליא במציאות.

אך לומר דאף אם יאכל הוא עצמו הלחמניות לא הוה נוגע דבלא זה יאכל יותר מדברים אחרים, אינו ברור, דדילמא ניהא ליה בלחמניות.

ד. אלו שאינו מפרט להם

הנה בהתרת נדרים צריך שלשה דיינים, אמנם סגי לפרט הנדר רק לאחד מהשלשה.

מעתה, סגי שרק דין אחד לא יאכל, והשנים האחרים יכולים לאכול, דנהי דיש להם נגיעות לאכול הלחמניות, אך אינם יודעים שהם נוגעים.

ה. אחד מהג' לא יהיו מאותה העיר

לפי זה יש להתבונן בהא דאמרין (ש"ך שם) שאם אסר הנאתו על בני העיר, אסור להשאיל על נדרו לחכם מבני אותה העיר מפני שנוגע בדבר.

מעתה אמאי בעינן שכל שלשת הדיינים יהיו מעיר אחרת, הרי סגי באחד שיפרט לו הנדר, וב' דיינים שלא ידעו מהו הנדר יכולים להיות גם מבני אותה העיר.

ויש לומר דאין הכי נמי. עוד יש לומר דכיון שידוע שאסר עצמו על העיר, יש להם להסתפק שמא על זה נשאל ושוב יש להם נגיעה. ועוד יש לומר דחיישינן שמא נודע להם מקודם, אך בזה אפשר שישאלם.

ו. יסוד פסול נוגע

אלא תליא בפסול נוגע האם הוא מפאת בעל דין או מפאת חשש משקר, דהרי אם הוה מפאת בעל דין, גם כשאינו יודע חשיב בעל דין, אמנם אם הוה מחמת חשש משקר, הרי אם אינו יודע שהוא נוגע לא שייך חשש משקר.

והרי כיון דמסקינן כהש"ך (ח"מ ריש סי' ל"ז) דהוה משום חשש משקר, וכדכתב בעין יצחק (ח"א או"ח סי' ט') דכן הוא הסכמת האחרונים, אם כן כיון דאינם יודעים מנגיעתם אין כאן חשש.

נוגע משום חשש משקר

הנה יש לדון בכמה אנפי במה שכתבנו דפסול נוגע מחמת חשש משקר:

א. עין יצחק

הנה כתב בתשובות עין יצחק (שם) דנקטינן דפסול נוגע משום חשש משקר, ואם כן אם כל הנגיעה רק להצד שאומר אמת, אזי נאמן.

כגון שמעיד על ספר תורה שהוא שלהם, ויש לו נגיעה שיוכל לשמוע ממנו קריאת התורה, אמנם אם ספר תורה גזול פסול, אם כן כשר להעיד, דהרי אין כאן נגיעה לומר דהוה ספר תורה שלהם כדי שיוכלו לשמוע ממנו קריאת התורה, דהרי להצד דמשקר מחמת הנגיעה באמת לא יוכלו לשמוע ממנו קריאת התורה דהרי ספר תורה גזולה פסול לקרוא בו.

וכל זה רק להש"ך דהפסול משום חשש משקר, והרי הכא אין כאן חשש משקר, משא"כ אם פסול נוגע משום קרוב, הרי סוף סוף מעיד לעצמו.

ב. היאך מהני הממה נפשך

אמנם יש לעיין על פיסקא דהעין יצחק, היאך מהני האי ממה נפשך, דילמא שמע מעד אחד על הספר תורה, ולענין איסורין סגי בזה, דעד אחד נאמן באיסורין, ואם כן יש כאן נגיעה ואין ממה נפשך.

אך לא קשה להמבואר בחזון איש (אה"ע סי' כ' ס"ק ט"ז עד י"ח, ועוד עיין מה שכתב רבינו בבית אבי עמוד קס"ב ועמוד תרצ"ב) דבדבר שבערוה אינו נאמן אף לענין איסורין, כגון עד אחד שאומר שנתגרשה מבעלה ישראל, אין בת כהן אוכלת בתרומה. והכי נמי בדיני ממונות אין עד אחד נאמן אף לענין איסורין.

עוד העירוני, דילמא אמר לו אדם שנאמן לו כבי תרי ואם כן יוצא בזה מצות ספר תורה. אך לא פסיקא לי האי דינא אם יכול להקל בעצמו בכהאי גוונא.

ג. קושיית חידושי הרי"ם

הנה להאמור יש ליישב קושיית חידושי הרי"ם (ח"מ סי' ל"ז) שהקשה למה לי פסול קרובים מקרא דלא יומתו בנים על אבות, הרי מחמת הקורבא הוי נוגעים בעדותם, שעל ידי זה ירשוהו. [ודן מכח זה דנגיעת ממון אינה פוסלת לדיני נפשות].

והשתא מיושב שפיר, דמשכחת לן שמצד קרובים יפסלו אך לא מצד נוגעים, כגון שאינם יודעים שעדותם יתחייב מיתה, או שאינם יודעים שהוא אביהם. [ועוד עיין מה שכתבנו ליישב בפרשת כי תצא תשע"ג].

ד. בעל דין

הנה יש לעיין, כגון שיש שטר חוב לטובתו, וצריך קיום, ויראו לו החתימות ולא יראה גוף השטר, דלדברינו לכאורה יהא נאמן, דהרי אינו יודע שהוא נוגע.

אך יש לומר דכל זה בנגיעה, אבל בדבר שלו זה פסול בעל דין, ובזה יהא פסול גם בלא חשש משקר, ואם כן אף כשאינו יודע.

והרי חזינן דאינו נאמן לפסול עצמו לעדות, חזינן דלא מחמת משקר.

ה. לא ידעינן מתי חתם

נפקא מינה בזה לענין הא דמבואר בסוגיא בבבא בתרא (ק"ט א') דמפלגינן בין פסול קרוב לפסול גזול, דבקרוב ואין ידוע מתי חתם אם כשהיו רחוקים או כשהיו קרובים, מכשירים מספק, אבל באינו יודע אם חתם כשכבר היה גזול, פסלינן.

והשתא לענין נוגע ומספקינן מתי חתם, אם נוגע פסול מפאת חשש משקר יהא פסול, ואם מפאת קרוב יהא כשר.

והשתא אם בעל דין לא מחמת חשש משקר, אזי נכשיר. אבל זה טעותא, דלא גרע מנוגע.

ו. קצות החושן

הנה בקצות החושן (סי' ל"ז ס"ק ט') כתב דמדחזינן דנוגע פסול לחובתו, מוכח דפסול נוגע מחמת קרוב ולא מחמת חשש משקר. אמנם בחזון איש (ח"מ סי' ג' ס"ק י"ב) נחלק דהתם בעל דין גמור. ועיין שם שהביא להאי חילוקא מדברי הקצות החושן גופיה (סי' ל"ז סק"ה).

תרומה שהגיע ליד כהן

הנה אמרינן דאפשר להשאל על הפרשת תרומה, אמנם היכי דכבר אתי התרומה לידי כהן, מבואר בסוגיא בנדרים (נ"ט א') דאי אפשר להשאל. [ועיין שם בפירוש הרא"ש בשם הרא"ם דפליג דאכתי אפשר להשאל, ומפרש לסוגיין בפירוש אחייתא].

וכן הדין בצדקה שכבר העבירה ליד גזבר, שאי אפשר להשאל עליו.

ויש לעיין בטעמא דמילתא בכמה אנפי:

א. הגיע לתכליתו או שאין לבטל קנין

בטעמא דמילתא יש לומר, או משום דכבר הגיע לתכליתו, וכדכתבו תוספות בכריתות (י"ג ב' ד"ה ארבע) דלאחר שנשחטו ונזרק הדם כהילכתו, אי אפשר להשאל.

או מטעמא דקנין ממון אי אפשר לבטל.

ב. אין לכהן להאמין

בנודע ביהודה (תניינא יו"ד סי' קנ"ד) כתב לבאר טעמא באופן אחר, דאין הכהן צריך להאמין לישראל.

ולפי זה אם אחר כך מכר הכהן התרומה לישראל, מדינא יוכל להשאל. וכן נתן ישראל התרומה לישראל אחר והאחר יקיים מצות נתינה, לא יוכל להשאל.

ובחזון איש פליג על הנודע ביהודה וכתב דאין זה הטעם אלא מפאת דאין השאלה יכולה לבטל קנין.

ג. כהן שמפריש מפירות שלו

יש לעיין בכהן שמפריש מתבואתו, דפטור מנתינה, האם יוכל להשאל עליו. והנה מתבאר במחצית השקל (או"ח סי' קצ"ו סק"ב) דיכול לשאול עלה.

והנה להנודע ביהודה פשיטא דיכול להשאל. והנידון להחולקים. ובחלקת יואב (קבא דקשייתא קושיא ל"ג) מתבאר מדבריו דגם בכהאי גוונא אי אפשר להשאל.

ד. מתנות שלא הורמו

שמעתי מגאון אחד שליט"א, דהנה קיימא לן מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמי, ולפיכך הירש טבל מאבי אמו כהן הא פטור מליתן תרומות ומעשרות, ומכל מקום התם יוכל להשאל, דהא ליכא למימר דנתקימה מצות נתינה, אלא הוה פטור בעלמא, דיש כבר זכויות ממון דכהן, ואם כן אף בכהן עצמו המפריש לא גרע מהך דמתנות שלא הורמו כמי שהורמו. [וכן הובא זה בחידושים לחלקת יואב שנדפס מחדש]. ולפי זה נמצא דיכול להשאל.

ה. ישראל בעל כהנת

יש לעיין בישראל בעל כהנת ולויה, דנמי פטור מליתן תרומות ומעשרות מטבל ידיה, והנה התם אם יוכל להשאל ליכא למימר מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמי, אלא כד מפריש יכול ליקח.

והנה אם הטעם דזוכה לאשתו והדר מינה קאכיל, כמבואר בדרכי תשובה, הדין נותן דלא יוכל להשאל, דהוה ליה ככל תרומה שהגיעה ליד כהן.

ו. מקצת הגיע לכהן

יש לעיין מהו בהגיעה מקצת התרומה ליד הכהן. וכן בהגיעה מקצת הצדקה ליד גזבר. ובפשוטו במה שהגיע לא תחול השאלה ומה שלא הגיע תחול. אך עיין בבית יוסף (סי' רכ"ח) בשם הרמב"ן. [והעירני לזה הג"ר יהושע גרינימן שליט"א].

פדה ואומר שאינו כהן

ופדונו מכן חדש תפדה בערפך כסף חמשת שקלים בשקל הקדש עשרים גרה הוא (י"ח ט"ז)

הנה כתב בתשובות חוות יאיר (סי' קי"ג) בעובדא במי שהיה בחזקת כהן ונפדו על ידו, ואחר כך הודה שאינו כהן אלא ישראל, ועד אחד מעיד כדבריו.

[וזה לשון החוות יאיר, נשאלתי אחד בא מארץ רוסיא כי נמלט מההריגה רחמנא ליצלן בשנת ת"ח והחזיק עצמו לכהן ונשא אשה והוליד בנים באשכנז, והחזיק עצמו בכל קדושת כהונה, ואחר שלשים שנה בא אחד גם כן שהיה דר בכפר סמוך לו לפי דברו, ונתקוטט עמו ואמר שמכיר כל אבותיו גם אותו ואינו כהן ונשבע שבועה חמורה על זה ואמר כי תוך שנה יברר שהאמת כן הוא על ידי כתבים, ומתוך כך הודה זה ולא בוש. האם נאמן לחלל קדושת כהונתו להבא ליטמא למתים ולישא גרושה גם בענין בכורים כמה וכמה שפדה].

וכתב בחוות יאיר דצריכים לפדות שנית.

ושאל הג"ר נפתלי נוסביום שליט"א, הא איהו אינו נאמן בתור עדות אלא רק מפאת הודאת בעל דין, ואם כן היאך נאמן לחיבם בפדיון הבן שנית, הרי פדיון הבן זה ממונות, ועל ידי הודאת בעל דין אי אפשר לחייב להשני ממון. וגם העד אחד אינו נאמן לחיבם ממון. [ואף אם הוה איסורין הא הוה כנגד איתחזק].

ויש ליישב בכמה דרכים. חדא, דאיירי במאמינים לו או לעד.

תו יש ליישב, דדיינינן בגמרא גיטין (נ"ד ב') דכיון דנאמן להפסיד שכרו נאמן לפסול ספר תורה. [אע"פ דבעלמא בעינן ב' עדים כדי לפסול ספר תורה ביד הלוקח]. והכי נמי נימא דכיון דנאמן להפסיד הה' סלעים של הפדיון הבן, נאמן גם לחייבו לפדות שנית. [אע"פ דבעלמא לחייבו לפדות בעינן ב' עדים].

והג"ר נפתלי נוסביום שליט"א קאמר ליישב, דנאמן מדין פלגין, דנהי דאינו נאמן על עצמו בתור עדות שאינו כהן, אך נאמן לומר על הבנים שלא נפדו.

ויש לדון בדבריו האם שייך בזה פלגין דיבורא:

א. ידעינן דנפדו אצלו

לענ"ד צריך עיון, דלא אשכחן פלגין בכהאי גוונא, שהרי ידעינן שנפדו אצלו, ואם הוא כהן אם כן חייל הפדיון הבן, והרי מחזקינן ליה בכהן גם להבא.

ולא דמי להא (סנהדרין ט' ב') דפלוגי רבעו רצוני, דהוא ואחר מצטרפים להרוג הרובע, ואע"פ דאינו נאמן על עצמו דלדבריו רשע הוא ופסול לעדות, מכל מקום פלגין דיבורו ואמרינן דרבע אחר או דרבעו לאונסו.

דבשלמא התם לא ידעינן דרבעו רצוני, אמנם הכא הרי ידעינן שנפדו אצלו ואם כן מאי שייך פלגין. וכגון מי שנתקדשה בפני קרובים והם מעידים על עצמם שהם רחוקים, לא שייך פלגין לומר דנהי דאינם נאמנים לומר על עצמם שהם רחוקים, מכל מקום נאמנים לומר שהיה קידושין, דהרי ידעינן שנתקדשה לפנייהם והרי הם מוחזקים כקרובים.

ב. כמעיד שנפדה אצל ישראל

אך יש לדון דאין הכי נמי בכגון מי שנתקדשה בפני קרובים והם מעידים על עצמם שהם רחוקים, אמרינן דפלגין דיבורא, והוה להו כמעידים שנתקדשה בפני אחרים, והכי נמי הוה להו כמעיד שנפדו אצל ישראל, דהיינו דליכא פדיון מחמת סיבה אחרת, ואם כן התירוץ אתי שפיר דבאמת אמרינן פלגין.

ג. לקח כסף שאינו שלו

אך יש לעיין דאם האי פדיון ידיה לאו מעליא, אשתכח שלקח כסף דלאו דיליה, ואם כן היאך נקבלו לעדות הרי נפסל לעדות מחמת גזלן, נמצא דיש כאן ממה נפשך לפסול העדות, דאם יהא פלגין אזי פסול לעדות. [ולא דמי להרגנוהו דאמרינן דנאמן שהוא נהרג, רק לא נאמן שהוא הרג, דאמרינן דלא הוא הרג או דהרג בשוגג].

והרי כתב הרא"ש במכות (פ"א סי' י"ג) בשם יש מתרצים, דבאילעא וטוביה לא אמרינן פלגין, דלא שייך למימר פלגין בדבר שלא שייך במציאות, ואם כן הכי נמי דכוותה.

אך זה אינו, דיכול לומר שהיה שוגג וחשב שהוא כהן, ונהי דקאמר דהיה מזיד, בהא נימא פלגין.

ד. דברי הרא"ש

הנה דברי הרא"ש, דהנה אמרינן בגמרא מכות (ז' א') דאילעא וטוביה קריביה דערבא הוה, ואם כן פסולין להעיד גם ללוה ומלוה דהרי אי לית ליה ללוה לאו בתר ערבא אזיל מלוה.

והקשה ברא"ש (שם) נהימניה לגבי לוח שלא פרע ולא ניהמניה לגבי ערב, דפלגין דיבורא.

וכתב ברא"ש דיש מתרצין דלא דמי, דבשלמא התם הני סהדי לאיחויבו גברא או למיפסליה קאתו, הלכך בעיקר העדות שהם אומרים שרבע או שלוח ברבית נאמנים, ובמה שאמר לדידי מילי אחריני ניהו ולא מקבלינא מיניה, אבל להאמינם לחייב הלוח ולא הערב אי אפשר כיון שיש שטר שהוא הערב.

ה. פלוני בא על אשתי

הנה הנידון דלעיל אם אמרינן פלגין בתרתי דסתרי, יש לומר דיהא תליא בהא דאמרינן (סנהדרין י' א') באמר פלוני בא על אשתי, דמשום פלגין מחייבין לפלוני מיתה, דאמרינן דלא בא על אשתו אלא על אשה אחרת, מהו כאשר אין שם אשה אחרת.

חשב שיקבל המעות בחזרה

כתב בתשובות חתם סופר (יו"ד סי' ר"צ) באחד שנתן פדיון הבן לכהן, וסבר שהכהן יחזיר לו המעות, באופן שאם היה אומר כן לכהן לא היה חל, נמצא שהנותן אינו מכוון להקנות לכהן כלל אפילו על מנת להחזיר אלא שסובר שדי לו בנתינה מיד ליד. [אף על פי שהכהן מכוון לקנות לגמרי].

וכתב בחתם סופר דמכל מקום מהני הפדיון, דהרי הקנין חל וקנה הכהן, ודברי הפודה הוה ליה דברים שבלב, ובדיני ממונות אמרינן דדברים שבלב אינם דברים.

עניי שבת

מוקצה על ידית של דלת

עובדא הוה בידית של דלת הזזה והניחו עליה לפני שבת סל ובו מאכלים ראויים לאכילה, וכן מאכלים שאינם ראויים לאכילה, כגון אטריות שראויים לאכילה רק כשמערים עליהם מים רותחים, והם היו מיועדים לנכרית שתבשלם בשבת במים חמים.

א. אטריית הוה מוקצה

הנה האטריות לכאורה הוה מוקצה, דהרי אי אפשר לאוכלם בשבת אלא על ידי בישול.

אמנם הרי סגי בלערות עליו ממים מכלי שני, ואם כן לא הוה מוקצה. וצריך עיון. אבל הרי אסור להניח פת במרק דהוה ליה קלי הבישול, ואם כן גם הני אטריות אסירא.

ב. כלי שלישי

אבל הא כתב במשנה ברורה (סי' ש"ח ס"ק מ"ז) בשם פרי מגדים דבכלי שלישי שרינן, ואם כן הני אטריות לא הוה מוקצה.

אך אם בעינן יד נכוית נמי, דשרי מדינא אך נהגו להחמיר וע"י משנה ברורה סי' ש"ח ס"ק מ"ח, וחזון איש מועד סי' נ"ב ס"ק י"ט, אם כן יש לומר דהוה מוקצה.

ובאמת יש לעיין האם חסרון שהוא רק משום חומרא האם משוי מוקצה. ואחד מגדולי הדור שליט"א אמר דפסיקא ליה דהוי מוקצה. הנה בכוכב מיעקב הקשה סתירת הסוגיות, דבשבת (קכ"ז ב') אמרינן דמעשר שני שנפדה ולא נתן חומש כיון דלא מעכב לא הוה מוקצה, אמנם בבבא מציעא (נ"ד א') אמרינן דאסור לאוכלו, ותיקשי אהדדי, ותירץ דהאי איסורא לא משוי מוקצה.

ג. האם הדלת נעשה מוקצה

השתא דאמרינן דהאטריות הוה מוקצה, יש לדון לענין הדלת, דהנה הנכרית תיקח הסל בין השמשות. והשתא יש לעיין אם מותר לטלטל הדלת לאחר שניטל. ויש לדון בזה בכמה נידונים:

חדא, מיגו דאתקצאי בקצת בין השמשות, שדן בתהלה לדוד (סי' ש"י סק"ג) ואייתי דהפרי מגדים נסתפק והגר"ז כתב לקולא. ובתהלה לדוד הביא ראיות דבעינן כל בין השמשות. ובמשנה ברורה (סי' ש"ט ס"ק כ"ז) מתבאר דבעינן כל השמשות והוא מהגר"ז.

ד. אינו עיקר הכלי

תו, יש לדון בידית הדלת אם חשיבא ככיס תפור וכמוכני שאינו עיקר הכלי, דאמרינן בהו שמכיון שהמוקצה אינו מונח על עיקר הכלי לא חשיב בסיס. [וזהו דין מוכני, לתוספות בשבת מ"ד ב' ד"ה אין גוררין].

ה. האם דלת בסיס

תו מאן נימא דדלת נעשה בסיס, והרי מבואר ברמ"א (סי' רע"ז סע' א'), ובמשנה ברורה שם ס"ק ז') דלא נעשה בסיס, אך במשנה ברורה (ביאור הלכה שם ד"ה אע"פ) הביא מירושלמי דנעשה בסיס, ונשאר בצריך עיון.

ו. אין דעת על כל השבת

תו יש לומר, דהרי לדעת רבינו תם (מובא בתוספות בשבת נ"א א' ד"ה או) אם דעתו להסיר המוקצה בשבת, לא הוה בסיס.

ותירץ בזה הא דאמרינן במשנה בשבת (מ"ט א') דקדרה שמוטמן בגיזי צמר, מותר להוציא הקדרה מהגיזין, אע"פ דהגיזין הם מוקצה, ולא אמרינן דנעשה הקדרה בסיס לדבר האסור מכיון דדעתו לקחת הקדרה בשבת. ואם כן הכא הרי דעתו שהנכרית תיקח.

אך נקטינן (משנה ברורה סי' ש"ט ס"ק כ"א) כר"ת רק במקום פסידא.

אך כתב בחתם סופר דבאמת לא מהני הפדיון, דהא קיימא לן דמצות צריכות כוונה, והכא לא מיקרי כוונה כיון שהנותן לא היה דעתו באופן שראוי לצאת ידי חובתו, והוה ליה כאוכל חמץ ומכוון לצאת ידי חובת מצה.

אמנם העיר הג"ר נפתלי נוסבוים שליט"א, דלכאורה מהני הפדיון, דהרי דעתו היתה לקיים המצוה והקנין חל, ודמי לאכל מצה וסבר שהיא טבל ומכל מקום רצה לקיים המצוה, דטועה וסובר שבמצה של טבל יוצאין, ואחר כך אשתכח דלא הוה טבל דבפשוטו יצא. ואם כן יש להבין דברי החתם סופר.

עניי שבת

אך למה שכתב הגרע"א (גליון שו"ע סי' ש"ט סע' ד') דהיתירא דרבינו תם רק בניעור ולא בטלטול, האי דלת אינו יכול לנער, ואם כן נמנענו בין השמשות לטלטלה, וזה עצמו יעשה מיגו דאתקצאי. ותליא בחלון שאחריו נר ואינו יכול לפותחו.

ז. בסיס לאיסור ולהיתר

תו יש לומר דהדלת הוה ליה בסיס לאיסור ולהיתר, אף אם האטריות למעלה, דהרי דעת המגן אברהם (סי' ש"ט סק"י) דכשאין רצון מיוחד לשים מעליו לא הוי בסיס, [דלא מקרי בסיס אלא אם כן הניח עליו דבר המוקצה בשביל שיתיישב עליו בטוב, אבל מה שמניחין בדרך אקראי כמו שרגילין להשים בתובה חפצים אלו על אלו מפני שאין לו ריוח לפנות לכל חפץ מקום בשולי התיבה, בכהאי גוונא לא חשיב מניח אלא שוכח, ולאחר שניערו המוקצה מעליו מותר לטלטל חפץ המותר], והביא ראיה מתרומה טמאה על תרומה טהורה. ופליג על התרומת הדשן (סי' קצ"ט). ובזה כתב במשנה ברורה (סי' ש"ט ס"ק י"ח) דיש לסמוך להקל בעת הצורך.

ואם כן הכא דתרתית איתנהו ביה, גם המגן אברהם וגם רבינו תם ואם כן יש לומר דלכתחילה שרינן.

ח. סלים קטנים בתוך סל גדול

הנה על ראיית המגן אברהם מהא דתרומה טמאה המונח על תרומה טהורה, ומכל מקום התרומה טהורה אינו בסיס, כתב בתוספת שבת (סי' ש"ט ס"ק י"ז) דאיירי שהטהורה והטמאה מונחים בסלים קטנים כל אחד בפני עצמו, ואם כן יש לומר דאיירי שהסל העליון שהטמאה בתוכה מונח על הסל התחתון שהטהורה בתוכה, והסל העליון אינו נוגע כלל בהטהורה, ואם כן אין הטהורה נעשה בסיס לטמאה. ונמצא דהתרומה טהורה אינה תחת מוקצה, ויכול להגיע אליה על ידי ניעור.

מעתה בנידון דידן נמי אף אם האטריות למעלה ליכא בסיס, דהרי אין האטריות נוגעים בשאר המאכלים אלא רק הקרטון.

ט. אי אפשר להגיע למאכל שמתחת

אך הרי בנידון דידן יש מכסה לכל קופסא, ואם כן אי אפשר לנער רק על ידי פתיחת הקופסא, והקופסא בסיס למה שעליו לדעת תרומת הדשן הנ"ל. ואם כן אי אפשר להגיע למאכל. [אך תליא בדין בית שנפחת].

ועוד, הרי הקרטון שלמעלה נוגע באוכל למטה, ואם כן נעשה האוכל בסיס למכסה לדעת תרומת הדשן. [א"ה. והמכסה בסיס למוקצה שמעליו].

אך זה אינו, דהקרטון אינו נמצא על האוכל רק לצורך האוכל, ובזה יש ההיתר של גיזי צמר להחולקים על רבינו תם דהוה לצורך התחתון, דהרי פירש הר"ז (שבת קכ"ג א' ד"ה תנו) לבאר הא דגיזי צמר, דאין דבר נעשה בסיס אלא כאשר המותר משמש את המוקצה, ולא כאשר המוקצה משמש לדבר המותר. והרי הכא הגיזי צמר המוקצין משמשין הקדרה כדי להטמינו.

ואם כן יש לסמוך על הר"ז. ונהי דרבינו תם פליג אך הכא ממה נפשך שרי, לרבינו תם דהוה לזמן ולר"ז דאין המכסה בסיס רק מה שעליו.

י. העולה מהאמור

נמצא, דאם האטריות למטה, אם כן הוה ליה בסיס לאסור ולמותר. ואפילו למה שכתבנו בשם הגרע"א דמותר רק לנער, זה דוקא בבסיס לדבר האסור אלא שהוא לזמן. אבל בבסיס לאסור ולמותר אף שאי אפשר לנער שרי לטלטל, ואם כן אין מיגו דאתקצאי.

וכמו כן אם האטריות למעלה, רבו הצדדים להקל אף שלא בשעת הדחק. ויש לצרף דאם האשה הניחה כתב בדעת תורה (סי' ש"ט סע' ד') שיש לומר דלאו כל כמינה למשוי בסיס אם של הבעל.

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשונו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה וכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריר העתקנו רק חלק מהדברים.

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלום בן ציון פלמן זצוק"ל
פרשת קרח - תרומות ומעשרות בשבת

בדיני הפרשת תרומות ומעשרות בשבת

"כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן, ראשיתם אשר יתנו לה' לך נתתם". (פרק י"ח פסוק י"ב).

ומעשה ההפרשה הוא מעשה של הורדת האיסור מהאוכל. וממילא יש מקום לומר שכל דברי הביאור הלכה שאין באוכלים איסור מכה בפטיש נאמרו דווקא כשהגידון הוא במקום שאי אפשר לאכול את האוכל מצד עצמותו, שאז תיקון האוכל לאכילה אינו שייך למכה בפטיש. אבל בהפרשת תרומות ומעשרות שהתיקון הוא מצד האיסור טבל שיש באוכל, וצריך לעשות מעשה תיקון לסלק את האיסור, יתכן לומר שבסילוק האיסור מאוכל שייך איסור מכה בפטיש.

אולם למעשה אע"פ שיש חילוק בין מכה בפטיש שבהפרשת תרומות ומעשרות לשאר מכה בפטיש, מכל מקום בסברא לא שייך לחלק ביניהם ואם ההלכה היא שאין מכה בפטיש באוכלים, מה החילוק באיזה אופן מדובר אם בתיקון האוכל בעצמו או בסילוק האיסור מהאוכל, סוף סוף בשניהם המעשה הוא מעשה תיקון והכשרת האוכל לאכילה, ואם לא שייך מכה בפטיש באוכלים אין סברא לחלק, וצ"ע.

*

נראה כמקדיש

ברמב"ם (הלכות שבת, פרק כ"ג הלכה י"ד) כתב עוד טעם באיסור שרבנן גזרו שלא להפריש תרומות ומעשרות בשבת ויום טוב, משום שהוא דומה להקדש ואין מקדישים בשבת. וז"ל, "ואין מגביהין תרומות ומעשרות, שזה דומה למקדיש אותן פירות שהפריש, ועוד מפני שהוא כמתקן אותן בשבת".

וברמב"ם באותה הלכה כתב שהטעם שרבנן אסרו להקדיש בשבת הוא משום שהוא דומה למקדש וממכר שאסור בשבת, וממילא בהפרשת תרומות ומעשרות כתב שגם זה דומה להקדש שאסור משום שדומה למקדש וממכר.

*

בדיני ההפרשה בשבת

הנה חכמים גזרו משום שבות שלא להפריש תרומות ומעשרות בשבת (והוא הדין ביום טוב), אבל במשנה בדמאי (פרק ד' משנה א' ה') מובאת עצה שיהיה מותר להפריש תרומות ומעשרות בשבת, והוא שלפני שבת יעשה תנאי ויאמר את כל נוסח ההפרשה בלשון עתיד, ולשון המשנה הוא שיאמר "מה שאני עתיד להפריש מחר הרי הוא מעשר, ושאר מעשר סמוך לו, זה שעשיתי מעשר עשוי תרומת מעשר עליו, ומעשר שני בצפוני או בדרומי ומחולל על המעות". ובאופן כזה מותר לו להפריש תרומות ומעשרות בשבת כדרכו בחול, ובשבת הוא אומר את כל נוסח ההפרשה בדיוק כמו ביום חול, ומפריש את התרומות ומעשרות.

אלא שיש להוסיף בזה עוד כמה הלכות, שלא תמיד עשיית התנאי מערב שבת מועיל שיוכל להפריש בשבת. ואלו הם ההלכות שנאמרו בדין זה -

א. דין עשיית התנאי בערב שבת, שאומר את נוסח ההפרשה בלשון עתיד ומכאן זה יוכל לעשר בשבת, נאמר אפילו בפירות שהם טבל וודאי, ולא רק בפירות דמאי או פירות של ספק טבל, אלא אפילו טבל וודאי שלא הופרש מהם תרומות ומעשרות יכול לעשות תנאי מערב שבת מכאן זה לעשר את הפירות בשבת.

ב. מה שיכול לעשר בשבת פירות של טבל וודאי (כאשר עשה תנאי מערב שבת), זהו דווקא כאשר הפירות הם שלו. אבל אם הפירות אינם שלו אלא של אדם אחר, והוא הביא לו את הפירות בשבת כדי שיעשרם מכה התנאי שעשה בערב שבת, לא מועיל התנאי, ואסור לו לעשרם בשבת.

ג. בדינים אלו אין הבדל בין פירות טבל וודאי, לפירות שהם ספק

הנה אחד מדיני הפרשת תרומות ומעשרות, הוא שאין מפרישים תרומות ומעשרות בשבת ויום טוב. ומקור הדברים הוא במשנה בביצה (דף ל"ו ב'), שהמשנה כותבת את כל הדברים שרבנן אסרו בשבת ויום טוב, ואחד מהדברים הוא "ולא מגביהין תרומה ומעשר".

נראה כמתקן

ובטעם הדבר שאסרו חכמים להפריש תרומות ומעשרות בשבת ויום טוב, כותב רש"י בביצה (דף ט' א', ד"ה אוכל) "הגבהת תרומה דגזור בה רבנן, מפני שנראה כמתקן", וע"ש בדבריו. והפירוש בזה הוא, שפירות טבל שלא הפרישו מהם תרומות ומעשרות הרי הם אסורים באכילה, וכשמפריש מהם מעשה ההפרשה מתקן את הפירות ומכשירם שיהיו ראויים לאכילה, ומשום כן הדבר נראה כמתקן וגזרו חכמים שלא להפריש תרומות ומעשרות בשבת ויום טוב.

שנראה כמתקן, מבאר במגיד משנה (הלכות שבת, פרק כ"ג הלכה י"ד) שהכוונה לאיסור מכה בפטיש, שאיסור מכה בפטיש ענינו הוא תיקון הכלי ותיקון החפץ שיהיה ראוי לשימוש, וזה אסור מן התורה. ובהפרשת תרומות ומעשרות, שלפני ההפרשה הפירות לא היו ראויים לאכילה, ועתה מכה ההפרשה הם נעשים ראויים לאכילה, הדבר דומה למכה בפטיש שהוא מתקן את הפירות שיהיו ראויים לשימוש - לאכילה.

איסור מכה בפטיש באוכלים

ולכאורה צ"ע, דהנה בביאור הלכה (סימן שי"ח סעיף ד', ד"ה והדחתן) כתב שבאוכלים אין איסור מכה בפטיש, שאוכל שאינו ראוי לאכילה וצריך לעשות מעשה כדי להכשירו להיות ראוי לאכילה, אין בזה איסור מכה בפטיש, ומותר לכתחילה לעשות מעשה כדי להכשיר את האוכל לאכילה (במקום שאין בזה חשש לאיסורים אחרים כמו מבשל או מוקצה וכיוצא בזה). ובדבריו תמה על הפרי מגדים שנוקט לומר שיש באוכלים איסור מכה בפטיש, והאריך להוכיח שאין בזה שום איסור, עד שסיים את דבריו שאין שום צד להחמיר בזה, והדבר פשוט שאין באוכלים איסור מכה בפטיש. וז"ל בסוף דבריו, "היוצא מדברינו דענין מכה בפטיש בדבר אוכל הוא דבר חדש שלא נמצא בפוסקים, ואדרבה יש כמה סתירות לזה וכמו שכתבנו למעלה, ועל כן אין להחמיר בהדחת צונן בשום גוונא, כנלענ"ד בעז"ה".

ולפי זה תמוה מאוד אם הפשט באיסור הפרשת תרומות ומעשרות בשבת ויום טוב, שרבנן גזרו משום שהוא דומה למתקן ותיקון אסור משום מכה בפטיש, וכיון שמעשה ההפרשה דומה למכה בפטיש שאסור בשבת ויום טוב על כן גזרו רבנן שלא להפריש תרומות ומעשרות בשבת ויום טוב. וקשה הרי באוכלים לא שייך איסור מכה בפטיש אפילו איסור מכה בפטיש מדרבנן לא שייך באוכלים, וממילא אפילו אם ההפרשה היא ממש בגדר מכה בפטיש (ולא רק דומה למכה בפטיש) גם כן אין בזה שום איסור, שבאוכלים לא שייך כלל לאסור או לגזור מצד מכה בפטיש, ואם כן אם כל האיסור בהפרשת תרומות ומעשרות בשבת הוא משום דומה למתקן שאסור משום מכה בפטיש, תמוה שהאיסור זה לא שייך באוכלים, ולא שייך בזה גזירה משום מכה בפטיש.

ובאמת יש חילוק בין כל מכה בפטיש באוכלים שעל זה כותב הביאור הלכה שאין מכה בפטיש באוכלים, לבין מכה בפטיש של הפרשת תרומות ומעשרות, שבכל מכה בפטיש באוכלים מדובר באופן שהאוכל מצד עצמותו אינו ראוי לאכילה וצריך לעשות בו מעשה לתקנו לאכילה, ואילו במכה בפטיש של הפרשת תרומות ומעשרות האוכל מצד עצמו ראוי לאכילה, אלא שיש בו איסור טבל והאיסור טבל אוסר לאכול את האוכל,

טבל, אלא לענין זה ספק טבל דינו כטבל, וההתיר לעשר פירות שהם ספק טבל (כאשר עשה את התנאי מערב שבת) הוא דווקא באופן שהפירות הם שלו, אבל אם אינם שלו אין לו היתר לעשרם בשבת.

ד. פירות דמאי (שהם פירות של עמי הארץ, שחכמים גזרו עליהם שיהיו כדין טבל כיון שהיו חשודים על המעשרות), דינם שונה מדין פירות של טבל וספק טבל, ובזה מותר לעשר בשבת (אם עשה תנאי מערב שבת) אפילו פירות שאינם שלו.

אלו הם עקרי הדינים כפי המבואר במשניות במסכת דמאי, ובירושלמי שם.

ובקונטרס **"סדר השביעית"** (שנדפס בחיי מרן החזון איש זצ"ל, על פי דעתו ופסקיו, ואף הוא עבר על הדברים וסמך את ידו עליו), בהלכות הפרשת תרומות ומעשרות, כתב את דיני ההפרשה בשבת. וכך כתב -

א. בשבת וביום טוב אסור להפריש תרומות ומעשרות.

ב. ואם עבר והפריש במזיד, אסורים באכילה עד מוצאי שבת.

ג. ואם זכור מערב שבת, או מערב יום טוב, שיש לו פירות משלו שאינם מעושרין, ואין עכשיו בידו לעשרן, יכול להתנות מערב שבת ולהפריש בשבת.

ד. וזה לשון התנאי: **"יותר מאחד ממאה ממה שאני עתיד להפריש יהא תרומה גדולה בצד צפוני, ואותו אחד ממאה הנשאר ועוד תשעה חלקים כמותו בצד צפוני של הפירות יהיו מעשר ראשון. אותו אחד ממאה שהתנתי שיהא מעשר יהא תרומת מעשר, ומעשר עני בדומו, ואם צריך מעשר שני יהא מעשר שני בדומו, ויהא מחולל הוא וחומשו על פרוטה במטבע שיחדתיה לחילול מעשר"**.

ה. (ויחשוב שלא יהא חל עכשיו כלל). [א"ה, פירוש שהמעשרות לא יחולו בערב שבת, אלא רק בשבת].

ו. אם התנה תנאי כזה יכול להפריש בשבת את המתנות כהלכתן, ובשעת הפרשה יאמר את הנוסח של הפרשת תרומות ומעשרות.

ז. והתרומה היא מוקצה, על כן יניח אותה לפני שיאמר את נוסח ההפרשה במקום מוצנע.

ח. ודבר זה מותר רק בטבל שלו, אבל הוזמן לחשוד, שאינו מפריש תרומות ומעשרות אין לו תקנה זו מערב שבת.

נוסח הקצר

והנה כדי לומר את נוסח ההפרשה בלשון עתיד, נראה שאינו חייב לומר את כל הנוסח בשלמותו, אלא יכול לומר גם רק את הנוסח הקצר, ויאמר בערב שבת **"כל ההפרשות וחילול מעשר שני ורבעי, שאני עתיד להפריש, יחולו כמו שכתוב בנוסח שברשותי כדת"**.

וכשם שמועיל בכל הפרשת תרומות ומעשרות לומר את הנוסח הקצר, כדרך שמבואר בקונטרס "סדר השביעית" שכתב "מי שאינו בקי להפריש ויש לו נוסח ההפרשה, ויש לו מטבע שיחד לחילול מעשר שני, יכול ליטול יותר מאחד ממאה מהפירות ולומר - כל ההפרשות וחילול מעשר שני יחולו כמו שכתוב בנוסח שברשותי כדת". וכדרך זה נראה גם לגבי אמירת נוסח ההפרשה בלשון עתיד, מי שיש לו נוסח של הפרשת תרומות ומעשרות בביתו (נוסח רגיל ולא נוסח לשון עתיד), יכול לומר את הנוסח הקצר בלשון עתיד ודי בזה.

*

ועתה נבוא לבירור של דברים.

איך מועיל עשיית תנאי

בראשית הדברים יש לברר מה מועיל עשיית התנאי מערב שבת, איך על ידי שאומר את נוסח ההפרשה מערב שבת הותר לו לעשר בשבת, הרי בערב שבת עדיין אינו מעשר כלום, שעיקר ההפרשה נעשית בשבת, בשעה שהוא חוזר ואומר את נוסח ההפרשה כדרכו ואז מפריש את התרומות ומעשרות. ואם כן יש להבין איך מועיל אמירת נוסח ההפרשה לפני שבת בלשון עתיד, כדי שמכאן זה יוכל לעשר בשבת.

נראה כמפריש

ובביאור הדבר מצינו כמה ביאורים, בחזון איש (דמאי, סימן ט' סק"ג) מבאר שבאמת התנאי שעושה מערב שבת אינו מועיל כלום, שאין בזה מעשה הפרשה כלל וכלל, וכל ההפרשה נעשית אך ורק בשבת. אלא שאמירת התנאי מערב שבת מועילה לבטל את איסור שבת שיש בהפרשת תרומות ומעשרות, שעל ידי אמירת התנאי הדבר נראה כאילו שהפריש את המעשרות מערב שבת, ודי בזה כדי להוריד את איסור שבת מהפרשת תרומות ומעשרות. שכל מה שחכמים גזרו איסור שבת בהפרשת תרומות

ומעשרות, הוא משום שההפרשה נראית כמתקן או כמקדיש, ובמקום שאמר את נוסח ההפרשה מערב שבת בלשון עתיד כבר ההפרשה בשבת אינה נראית כמתקן וכמקדיש, שהרי כבר אמר את הנוסח הזה מערב שבת. ובאמת לפי הדין התנאי שעושה מערב שבת אינו נחשב להפרשת תרומות ומעשרות, אלא שכלפי איסור שבת זה מועיל שההפרשה לא תהא נראית כמתקן וכמקדיש, וממילא בטל בזה איסור שבת, ובשבת יכול להפריש תרומות ומעשרות כדרכו.

מברך על ההפרשה בשבת

ולפי זה במקום שמפריש בשבת טבל וודאי (ועשה את התנאי מערב שבת), צריך בשבת לברך את הברכה "אשר קידשנו במצוותיו וציוונו להפריש תרומות ומעשרות". שהרי כל ההפרשה נעשית בשבת, והתנאי שאמר מערב שבת אינו פועל כלום בהפרשה, התנאי רק מבטל את איסור שבת אבל מצד מעשה ההפרשה וחלות ההפרשה אין בתנאי הזה שום משמעות, וממילא כיון שכל ההפרשה נעשית בשבת אם כן הברכה צריכה להיות בשבת בשעת ההפרשה.

וז"ל החזון איש (סק"ג), "והתקנה הג', שיתנה מערב שבת כדי להתיר הפרשה בשבת, ולפי מה שכתבתי לעיל מתנה ואומר מה שאני עתיד להפריש [ר"ל שאפריש בשבת ואעשה תרומות] הרי הוא תרומה, והחלות הוא בשבת על ידי עשייתו בשבת, ומה שאומר עכשיו הרי הוא אינו כלום מעיקר הדין שאם חייל למפרע אין עשייתו בשבת כלום, וכיון שאינו עושה עכשיו אלא זה שנעשה בשבת הרי מתנה דבר שאי אפשר, שזה שנעשה בשבת אי אפשר שיעשה גם עכשיו, ומכל מקום התירו חכמים השבות על ידי תנאי זה וכו'".

ובהמשך (סקט"ו) כתב, "אבל כשמתנה בערב שבת כדי להתיר ההפרשה בשבת, הדין נותן שיברך בשבת".

וזהו מה שכתב בקונטרס "סדר השביעית" (הובא לעיל, באות ה'), שכאשר עושה את התנאי מערב שבת "יחשוב שלא יהא חל עכשיו כלל", שבאמת התנאי לא מחיל שום חלות מעשר, וכל חלות המעשר חל על ידי ההפרשה ואמירת נוסח ההפרשה בשבת. ואם יחשוב בהפרשה שחלות ההפרשה חל מערב שבת ולא בשבת, וכשיעשה את ההפרשה בשבת יהיה בדעתו שההפרשה חלה בעיקר על ידי אמירת התנאי בערב שבת, הרי הוא קלקל את כל ההפרשה, שהמחשבה הזו מפקיעה את חלות ההפרשה ממעשה ההפרשה בשבת. ולכן הדגיש החזון איש שיחשוב במפורש שההפרשה לא תחול על ידי אמירת התנאי בערב שבת, וממילא כל עיקר החלות חל במעשה ההפרשה בשבת.

*

מעשה ההפרשה נעשה בערב שבת

ברעק"א (שו"ת קמא, סימן קנ"ט, והביאו החזון איש בסק"ב) מבאר את ענין התנאי שבערב שבת אומר את נוסח ההפרשה בלשון עתיד ובשבת מפריש תרומות ומעשרות כדרכו, באופן אחר, שעשיית התנאי בערב שבת הוא מעשה ההפרשה, אלא שחלות ההפרשה חל בשבת כאשר יברר את המעשרות מתוך הטבל. ולדבריו כאשר עומד בערב שבת ואומר את נוסח ההפרשה בלשון עתיד, זה עיקר ההפרשה, אלא שכיון שעדיין לא הפריש את המעשרות מתוך הטבל אם כן ההפרשה עדיין לא יכולה לחול, אבל כאשר יעמוד בשבת ויפריש את המעשרות מתוך הטבל אז תחול ההפרשה שעשה בערב שבת.

ולפי זה ההלכה שאסור להפריש תרומות ומעשרות משום שבת, היא הלכה קבועה ולא התירו בשום פעם, ועשיית התנאי מערב שבת אינו מתיר את איסור שבת, אלא שבעשיית התנאי הוא עושה את ההפרשה מערב שבת, ובזה אין איסור שבת. ומה שההפרשה חלה בשבת אין בזה שום איסור, שכל איסור שבת בהפרשת תרומות ומעשרות נאמר דווקא על מעשה ההפרשה, וכיון שכאן כל מעשה ההפרשה נעשה בערב שבת לא שייך בו איסור שבת, שבשבת לא עשה את ההפרשה.

ואין זה שייך לדין ברירה, משום שכל ההלכה של ברירה נאמרה במקום שחלות המעשה חל כבר היום, ולמחר יתברר על מה החיל היום את החלות, וזה שייך לדין ברירה שאם אין ברירה לא שייך להחיל היום חלות כאשר עדיין לא מבורר על מה הוא חל. אבל בתנאי של הפרשת תרומות ומעשרות מערב שבת, הוא לא מחיל עדיין שום חלות, וחלות ההפרשה יחול למחר בשבת בשעה שכבר יהיה מבורר על מה הוא חל, ועתה הוא עושה רק את המעשה של ההפרשה, וכשעושה מעשה היום שיחול למחר אין זה שייך לברירה. ועל כן אפילו אם אין ברירה, מועיל עשיית התנאי של ההפרשה מערב שבת, שבעשיית התנאי הוא עושה רק את מעשה ההפרשה ולא את החלות המעשרות, וחלות המעשרות יחול בשבת לאחר שהדבר כבר יהיה מבורר, ובזה אין את החיסרון של ברירה.

זמן הברכה בערב שבת

ולפי דבריו אם המעשר שצריך להפריש בשבת הוא מטבל וודאי, שבטבל וודאי צריך לברך ברכה על הפרשת תרומות ומעשרות, יש מקום לדון ולומר שבאופן כזה שעושה את התנאי מערב שבת, הרי הברכה על ההפרשה צריכה להיות בשעת אמירת התנאי מערב שבת, שאז הוא שעת ההפרשה. ואפילו שעדיין לא חל חלות המעשרות, מכל מקום כיון שעתה הוא עושה את ההפרשה, יש מקום לומר שצריך לברך, שהברכה היא על עשיית מעשה ההפרשה, ומעשה ההפרשה נעשה עתה בערב שבת.

ומצינו כיצא בזה במגן אברהם לענין פדיון הבן, דהנה אחד מהדברים שאסור חכמים בשבת ויום טוב משום שבות, הוא פדיון הבן, שאסור לעשות פדיון הבן בשבת, כיון שזה דומה למקח וממכר. ובמגן אברהם דן מה יעשה מי שנוול לו בן בכור ויום השלושים ואחד יוצא בשבת, האם יש לו עצה שיוכל לפדות את בנו בשבת, או שבהכרח הוא חייב לדחות את הפדיון למוציא שבת. דהנה בשבת עצמה אסור לפדות שזה אסור משום שבת, אלא השאלה היא האם יש עצה לעשות את הפדיון בערב שבת באופן כזה שחלות הפדיון יחול בשבת, ואז יוצא שמצד אחד בשבת הוא לא עושה מעשה פדיון ואינו עובר על שבות, ואילו מצד שני הוא מקיים את מצוות הפדיון בזמנו שהוא בשבת.

וכתב במגן אברהם (סימן של"ט סק"ה), והעתיקו במשנה ברורה (שם, סקכ"ז), וז"ל (כפי המובא במשנה ברורה) "ואין לומר יתן המעות לכהן בערב שבת, וכשיגיע היום שלשים ואחד בשבת שאז הוא זמן פדיון יחול הפדיון, לפי שאז לא יוכל לברך, שכיון שעדיין לא חלה המצווה עליו איך יאמר וציוונו, ובשבת נמי לא יוכל לברך כיון שאז אינו עושה כלום, לכן ימתין עד אחר השבת וכו'". מביאר בדבריו שאי אפשר לתת לכהן את המעות בערב שבת בכדי שיחול הפדיון בשבת, משום שלא יוכל לברך, שכיון שבערב שבת עדיין לא חלה המצווה שעדיין לא התחייב במצוות פדיון הבן, ממילא לא שייך לברך ולומר וציוונו. ומדויק מזה שאילו בערב שבת כבר היתה חלה עליו המצווה, שזמן הפדיון היה כבר בערב שבת, אלא שמחמת איזה סיבה מסויימת אינו רוצה לפדותו אלא בשבת, היה יכול לתת לכהן את המעות בערב שבת על דעת שהפדיון יחול בשבת, והיה יכול לברך בערב שבת את הברכה על פדיון הבן. שמתאחר שמעשה הפדיון נעשה בערב שבת, ממילא זה הזמן כדי לברך את הברכה.

ומעתה הוא הדין לענין הפרשת תרומות ומעשרות, לפי דברי הרעק"א שגדר הדין שכשעושה תנאי מערב שבת מותר לעשר בשבת הוא שמעשה ההפרשה נעשה מערב שבת ובשבת חל חלות ההפרשה, אם כן אם כל מעשה ההפרשה נעשה מערב שבת צריך להיות שהברכה על הפרשת המעשרות תהא בערב שבת בשעת עשיית מעשה ההפרשה. וכמו בפדיון הבן שיוצא מתוך דברי המגן אברהם שאז עושה פדיון הבן בערב שבת שיחול בשבת הרי הברכה על הפדיון צריך להיות בערב שבת, כך גם במעשרות אם מעשה ההפרשה נעשה בערב שבת, ובשבת רק חל החלות מן הראוי להיות שבטל בוודאי יצטרך לברך על ההפרשה מערב שבת. ובאמת הדברים באו מפורשים בחזון איש (סקט"ו) שכתב, "נראה דהמפריש שיחול למפרע מדין ברירה, או שמפריש שיחול לאחר זמן בשעת ההפרשה, מברך בשעת האמירה ולא בשעת ההפרשה, וכדמשמע במגן אברהם סימן של"ט סק"ח, דדווקא בפדיון הבן קודם שלשים לא שייך לברך דהשתא ליכא מצווה כלל, אבל מצווה שאפשר לעשותה עכשיו ועושה מעשה המצווה עכשיו, אע"ג דחלות לאחר זמן מברך בשעת עשייה".

*

הפרשה בערב שבת מדין ברירה

עוד ביארנו מצינו בדין זה שעל ידי עשיית התנאי בערב שבת מותר לעשר בשבת כדרכו (שיאמר בערב שבת את נוסח ההפרשה בלשון עתיד, ובשבת מעשר כדרכו), בספר "פאת השולחן" (לרבי ישראל משקלוב) בהלכות דמאי (סימן י"ד סקכ"א), והוא מבאר שהתנאי מועיל מדין ברירה, שהתנאי מערב שבת הוא מעשה ההפרשה וחלות ההפרשה, ובשבת יובר על מה חל מערב שבת ההפרשה. באופן שכאשר עשה את התנאי מערב שבת הוא עשה בזה הפרשת תרומות ומעשרות לכל דבר וענין, ובין מצד מעשה ההפרשה ובין מצד חלות ההפרשה, היה כאן הפרשה שלמה. אלא שעדיין בערב שבת לא מוכרח על איזה חלק חל התרומה והמעשרות, ובשבת כאשר ישור ויעשה את ההפרשה ויברר מהי התרומה והמעשר, יוברר הדבר למפרע שזה התרומה והמעשר שחל בערב שבת.

וכתב שישוד הדין הוא בנוי על כך שתרומות ומעשרות בזמן הזה הם מדרבנן, ובדרבנן יש ברירה, ובאמת אילו היה מדובר בתרומות ומעשרות מן התורה לא היה מועיל התנאי הזה, שהרי בדאורייתא אין ברירה, אבל כיון שההלכה היא שתרומות ומעשרות בזמן הזה הם רק מדרבנן, אם כן בדרבנן יש ברירה, ועל כן מועיל עשיית התנאי מערב שבת.

ולפי זה הדין שאסור להפריש תרומות ומעשרות בשבת משום שבות, הוא דין שאין בו שום צד היתר, ומה שמותר לעשר כאשר עושה תנאי מערב שבת (שאומו את נוסח ההפרשה בלשון עתיד) זה משום שבאופן באמת זה אינו עושה בשבת שום מעשר, שכל ההפרשה, המעשה והחלות חל בערב שבת, ובשבת הוא רק מברר על מה חל ההפרשה.

ולפי דבריו יש לומר שבמקום שמעשר טבל וודאי וצריך לברך על ההפרשה, הרי הברכה תהא בערב שבת, שאז נעשה כל ההפרשה - המעשה והחלות, שמצד ההפרשה בשבת אינו עושה כלום שהוא רק מברר על מה חלה ההפרשה, ואם כן

בוודאי שיש לברך על כך בערב שבת, בעת עשיית התנאי, וכמו שכתב החזון איש (סקט"ו) והובאו דבריו לעיל.

תרומות ומעשרות עיקרם מן התורה

אמנם בעיקר דברי הפאת השולחן שכל הדין של עשיית התנאי מערב שבת הוא מדין זה שבדרבנן יש ברירה, שכיון שתרומות ומעשרות בזמן הזה הם מדרבנן, ממילא חל בזה הדין שבדרבנן יש ברירה, באמת יש בזה נידון באחרונים שיתכן לומר שאפילו שבדרבנן יש ברירה בכל זאת בדבר שעיקרו מן התורה אין ברירה, שכיון שעיקרו מן התורה דינו כדין דאורייתא שאין ברירה. ותרומות ומעשרות אפילו שבזמן הזה הם מדרבנן בכל זאת עיקרם הוא מן התורה, וממילא צריך להיות שאין בזה ברירה. ואם כל ההלכה שמועיל עשיית התנאי הוא רק מדין ברירה, אם כן לשיטת שסוברים שאין ברירה בדבר שעיקרו מן התורה, צריך להיות שלא יועיל התנאי שהרי אין בזה ברירה.

ועיקר דברי האחרונים נאמרו לענין תרומות ומעשרות, בכסף משנה בהלכות תרומות (פרק א' הלכה כ') נוקט בדעת הרמב"ם שבזמן הזה שתומות ומעשרות הם מדרבנן, הרי דינם ככל דיני דרבנן ויש ברירה. אבל ברידב"ז חולק ומפרש בדעת הרמב"ם שאפילו שבדרבנן יש ברירה, בכל זאת בתרומות ומעשרות שעיקרם הוא מן התורה התורה אין ברירה. וכך סובר גם הים של שלמה, וכך פוסק גם החזון איש (דמאי, סימן ט"ז סק"י-י"א) למעשה.

וז"ל החזון איש, "והא דבדרבנן יש ברירה יש להסתפק בדבר שעיקרו מן התורה אלא שמתגלגל לדרבנן, כגון תרומה בזמן הזה לדעת הר"מ שהוא דרבנן, ונראה דכל שעיקרו מן התורה אין ברירה וכו'. וכן דעת מהרש"ל בים של שלמה פרק הפה"ה דאף בדרבנן אין ברירה כל שיש לו עיקר מן התורה וכו'".

ומעתה כל דברי הפאת השולחן שמבאר שמה שמועיל עשיית תנאי בתרומות ומעשרות לפני שבת בכדי שיהיה מותר לעשר בשבת, הוא משום דין ברירה, שכיון שתומות ומעשרות הם מדרבנן ממילא יש ברירה, וכל המעשר חל בערב שבת, ובשבת הוא רק מברר על מה חל המעשר בערב שבת, הרי כל זה שייך רק לפי דעת הכסף משנה שתומות ומעשרות בזמן הזה דינם ככל דיני דרבנן ויש ברירה. אבל לפי דעת הרדב"ז ושאר האחרונים שסוברים שאפילו שבדרבנן יש ברירה, בכל זאת בתרומות ומעשרות שעיקרם הוא מן התורה דינם כדיני דאורייתא שאין ברירה, אם כן לא שייך לפרש שהתנאי מועיל מדין ברירה, שהרי בתרומות ומעשרות אין ברירה כיון שעיקרם הוא מן התורה.

*

התנאי מועיל רק על טבל שלו

הנה בירושלמי בדמאי (פרק ד' הלכה א', והביאו הר"ש) כותב שכל מה שמועיל עשיית התנאי בערב שבת (שאומו את נוסח ההפרשה בלשון עתיד) כדי שיוכל להפריש תרומות ומעשרות בשבת, זה דווקא על טבל שלו, אבל לא על טבל של חברו. ולכן מי שהוזמן בשבת לאכול אצל חשוד על המעשרות שיש אצלו ספק אולי לא עישר את האוכל, או אפילו אם עישר אולי לא עשרם כדן, אין לו תקנה בעשיית התנאי מערב שבת, שכיון שבערב שבת עדיין האוכל הזה (שהוא טבל או ספק טבל) לא היה שלו, ממילא לא מועיל מה שעשה תנאי מערב שבת, ודינו כמו מי שלא עשה תנאי כלל ואינו יכול להפריש בשבת תרומות ומעשרות.

אבל אם הוזמן לאכול אצל עם הארץ שהפירות שלו הם דמאי (שרבנן גזרו שמשום הפסד ממונן אינם מעשרים, ועל כן גזרו על פירותיהם דין דמאי שהוא ספק טבל), בזה התירו לעשר בשבת אם עשה את התנאי מערב שבת, שאיסור דמאי הוא איסור קל, והתירו לעשר בשבת אם עשה את התנאי מערב שבת אפילו שהפירות לא היו עדיין שלו בערב שבת.

פירות דמאי בזמן הזה

אמנם יש להעיר שבזמן הזה כמעט ואין פירות דמאי, שעיקר ענין פירות דמאי תיקנו על פירות של "עם הארץ", ובזמן הזה אין כמעט את ההגדרה של "עם הארץ", שבזמן המשנה היו כולם בקיאים בהלכות תרומות ומעשרות, אלא שעמי הארץ היו חשודים שמשום הפסד ממונן לא יפרישו את המעשרות, אבל בעצם המעשרות הם היו בקיאים כדת וכדין ובמה שלא היה להם הפסד ממונן עישר את הכל כדת וכדין. ובכאלו עמי הארצות גזרו חז"ל ואמרו שהפירות הם דמאי, ובזה נאמר שכיון שהוא איסור קל, ממילא לגבי מעשרות בשבת אם התנה מערב שבת מותר לעשר פירות דמאי אפילו שאינם שלו, וכאשר הוזמן לאכול אצל עם הארץ בשבת יכול הוא בשבת לעשר את האוכל שבא לאכול אצלו. אבל בזמן הזה כמעט ואין מי שבקי בהלכות תרומות ומעשרות, וממילא כאשר אדם מוזמן אצל מי שהוא מסופק אם עישר את הפירות או אם עשרם כדן, הספק הוא לא רק אולי משום הפסד ממונן נמנע מלעשר, אלא הפסד הוא על גוף המעשרות שיתכן שאינו יודע את ההלכות ולא עשרם כלל או שלא עשרם כדת וכדין. וכאלו פירות הם בגדר ספק טבל, ובגדר פירות דמאי.

ויסוד הדברים כתוב בספר חרדים, בסוף ההקדמה למצוות התלויות בארץ ישראל, וכתב "וגם נוסף רפה רבה בזמנינו, שהראשונים הקצנים עם הגדולים היו יודעים כל הדינים של הפרשת תרומה ומעשרות, אלא שהיו חשודים. אך עתה מעט מזעיר הם הבקיאים, וחלקנו ומצאנו אותם טועים. והרב המקובל הקדוש רבינו יצחק אשכנזי כאשר הופיע עליו רוח הקדש והפליא לדבר, פעם אחת נכנס עם הארץ אחד בביתו שהיה ממוכרי היין, ואמר לו עונן טבל ראיתי כתוב במצחך אוי לך, והיהודי הודה וכתב ונתן לו תשובה וכו'".

וממילא לפי זה מי שמוזמן לאכול בשבת אצל כאלו שחושש שלא עישר את האוכל או שלא עשרם כדן, הרי הפירות הם לא בגדר דמאי, אלא הם בגדר ספק

טבל שלא מועיל עשיית התנאי מערב שבת.

יקבל שליחות מבעה"ב לעשר את האוכל

והעצה באופן זה שיוכל לאכול אצל אותו אדם חשוד שמוזמן אצלו, שמעתה מהגרא"ל שטיינמן זצ"ל שייבש מערב שבת מהבעל הבית שהוא מוזמן אצלו שיעשה אותו שליח להפריש תרומות ומעשרות מכל האוכל שהכין לשבת, ואז בערב שבת יכול לעשות את התנאי כדי להפריש תרומות ומעשרות מהאוכל, שכיון שהוא שליח של הבעל הבית להפריש תרומות ומעשרות אם כן כמו שהבעל הבית יכול לעשות תנאי כדי להפריש מעשרות בשבת, כך הוא יכול לעשות את התנאי כדי להפריש מזה בשבת, ששליח דינו כבעל הבית. ומעתה כאשר יביאו לו את האוכל בשבת, יעשר בכח השליחות שקיבל מהבעל הבית לעשר (ובכח התנאי שעשה מערב שבת), את האוכל שלו בלבד.

ויסוד הדבר שבעצם הוא רוצה לעשר רק את האוכל שהוא בא לאכול, אלא שאם יבקש מהבעל הבית רשות לעשר רק את האוכל שביאו לו, הרי זה תלוי בדיני ברירה, שכיון שאין לו רשות לעשר אלא את מה שהוא עתיד לאכול, ודבר זה עדיין אינו מבוסס בערב שבת מה יביאו לו לאכול, אם כן לפי השיטות שאין ברירה בתרומות ומעשרות (כיון שעיקר מן התורה) לא יועיל מה שנעשה שליח לעשר ועשה את התנאי מערב שבת, שמאחר שהתנאי חל רק על מה שעתידי להכריז בשבת הרי אין ברירה, ואינו יכול להעשות רק על זה שליח.

ומטעם זה גם לא מועיל שייבקש מהבעל הבית מערב שבת שיקנה לו בקנין סודר את מה שעתידי לאכול בשבת, שאם אין ברירה הקנין לא חל.

אבל כאשר נעשה שליח לעשר את כל האוכל של הבעל הבית (החשוד על המעשרות), אם כן כבר אין זה שייך לברירה, שהרי קיבל כח לעשר את הכל, וכשעשה תנאי עושה את התנאי על כל האוכל של הבעל הבית. וכשיש לו כח לעשר את הכל, ומעשר רק מקצת מהאוכל אין זה שייך לברירה, ועל כן כאשר בא לעשר בשבת את האוכל די לו לעשר רק את האוכל שהביאו לו.

*

מחמיר לעשר - דין האוכל כדמאי

יש לדון מה הדין במי שמקפיד לעשר כל דבר שאוכל, ואפילו דבר שיש עליו הכשר שאפשר לסמוך עליו בכל זאת הוא מחמיר לשוב ולעשר את האוכל, מה הדין בשעה שהוא מתארח אצל אדם אחר בשבת, האם מותר לו לעשר בשבת את האוכל (כשעושה תנאי מערב שבת), או לא. והנידון הוא מה הגדר של הפירות הללו שמקפיד לעשרם, האם דינם (אצלו) כספק טבל, ועד כמה שהוא מחשיב את הפירות כספק טבל (ולכן הוא שב ולעשרם, שחושש שאולי לא עישרם כדיון) צריך להיות שאינו יכול לעשר בשבת פירות שאינם שלו. או שאפילו שהוא מחמיר לעשרם, אי אפשר להחשיב את זה כספק טבל, שכיון שהפירות מעושרים על ידי הכשר ראוי שאפשר לסמוך עליו, הרי אפילו שהוא חושש ומחמיר לעשרם, בכל זאת להגדירם כספק טבל אי אפשר, וממילא אולי יהיה אפשר לעשרם בשבת כדיון פירות דמאי.

ושמעתה בשם מרן החזון איש זצ"ל כצד השני, שכאשר ההכשר של האוכל הוא הכשר טוב וראוי שאפשר לסמוך על כך, מי שמחמיר לשוב ולעשרם, אין הפירות אצלו בגדר ספק טבל, אלא זה לא גרע מפירות דמאי, וממילא לענין מעשר בשבת אם עשה תנאי מערב שבת והוזמן לאכול בשבת אצל אחר מותר לו לשוב ולעשרם בשבת, כדיון פירות דמאי שמותר לעשר אפילו פירות שאינם שלו.

*

מוקצה בפירות טבל ודמאי

פירות טבל כיון שאינם ראויים לאכילה בשבת הרי הם מוקצה ואסורים בטלטול, ולכן מי שיש לו פירות טבל ולא עשה תנאי מערב שבת שיוכל לעשרם בשבת, כיון שאינם ראויים לאכילה בשבת ואין לו אפשרות לעשותם שיהיו ראויים לאכילה, ממילא הם מוקצה ואסורים בטלטול. ודבר זה מפורש במשנה בשבת (דף קכ"ו ב') שאסור טלטל פירות טבל כיון שאינם ראויים לאכילה.

אבל פירות דמאי כתוב במשנה שהם מותרים בטלטול, ומבאר הגמרא (דף קכ"ז ב') שכיון שפירות דמאי מותרים באכילה לעניים, שרבנן הקלו על העניים שיוכלו לסמוך על כך שרוב עמי הארץ מעשרים הם ויוכלו לאכול פירות דמאי, ממילא לגבי דיני מוקצה כיון שהבעל הבית יכול להפקיר את נכסיו ויעשה עני ואז יהיה לו מותר לאכול את הפירות דמאי, על כן גם עתה לא נחשבים אצלו כמוקצה. והיינו שכדי שהאוכל יחשב למוקצה צריך להיות שאין שום אפשרות לבעל הבית לאוכלו בשבת, ובפירות דמאי כיון שיש לו אפשרות לעשות את עצמו לעני (על ידי שיפקיר את נכסיו) ואז יהיה לו מותר לאוכלם, על כן אין זה נעשה מוקצה. ובפירות ספק טבל כיון שאין אפשרות לעשרם ולאוכלם בשבת, אם כן דינם כטבל וודאי, ומי שלא עשה תנאי מערב שבת, מאחר שאין לו אפשרות לאוכלם בשבת, הרי הם מוקצה.

התרומה נעשית מוקצה

והנה במקום שעשה תנאי מערב שבת, הטבל אינו מוקצה, אבל כאשר מעשר את הטבל, התרומה והתרומת מעשר שאינם ראויים לאכילה בזמן הזה (כיון

שהפירות טמאים, או שהכהנים טמאים, ואסור לאכול תרומה בטומאה), ממילא הרי הם מוקצה.

ולכן כאשר מפרש תרומות ומעשרות בשבת (כשעשה תנאי בשבת), צריך מלכתחילה להניח את החלק שעתידי להפריש לתרומה ותורמת מעשר, במקום מוצנע, שאם לא כן יהיה לו אסור לטלטלו לאחר שהמעשר, שאז זה מוקצה שאינו ראוי לאכילה.

וזהו מה שכתב בקונטרס "סדר השביעית" (הובא לעיל, באות ז') "והתרומה היא מוקצה, על כן נניח אותה לפני שיאמר את נוסח ההפרשה במקום מוצנע".

ביטול כלי מהיכנו במעשר משקה

אמנם יש להקשות איך יעשה כשמפריש תרומות ומעשרות ממשקה, שהמשקה שהוא קורא עליו שם של תרומה ותורמת מעשר, הוא חייב להיות מונח בכוס, וברגע שקובע עליו שם תרומה ותורמת מעשר והוא נעשה מוקצה הרי הכוס נאסר בטלטול מכח המוקצה (תרומה ותורמת מעשר) המונח בו, וקשה הרי הוא מבטל כלי מהיכנו ובשבת אסור לבטל כלי מהיכנו. וממילא יש להבין איך מותר לעשר משקין בשבת (על ידי תנאי), כיון שבבכר חייב להניח את המשקה תרומה ותורמת מעשר בכלי, הרי מיד כשקרא עליהם שם תרומה הם נעשו מוקצה, ומכח זה גם הכלי שהם בתוכו נאסר בטלטול (שהרי כשמטלטל את הכלי הוא נמצא מטלטל גם את התרומה המוקצה שבתוכו), ואם כן הרי הוא מבטל כלי מהיכנו ואסור בשבת לבטל כלי מהיכנו.

ובמשנה בדמאי (פרק ז' משנה ב') כתוב לגבי מי שבא לאכול אצל חברו בשבת, ורוצה לעשר את האוכל שביאו לו (באופן שבא לאכול אצל עם הארץ שפירותיו פירות דמאי, וצריך לעשרם מדין דמאי), יכול הוא לעשרם על ידי שיאמר תנאי מערב שבת. ואם מזהו לו משקים, יכול לעשר גם את המשקים בכח התנאי שעשה בערב שבת, ותנן במשנה "מזהו לו את הכוס, אומר מה שאני עתיד לשייר בשולי הכוס הרי הוא מעשר, ושאר מעשר סמוך לו, זה שעשיתי מעשר עשוי תרומת מעשר עליו וכו'". ומפורש במשנה שקובע את המשקה שמשיר בשולי הכוס שהוא יהיה תרומה. וקשה בזמן הזה שהתרומה היא מוקצה, ואי אפשר ליתנה לכהן, אם כן איך יפריש תרומה ומעשר מהמשקין הרי הוא נמצא מבטל כלי מהיכנו.

ושאלתי דבר זה את מרן הסטייפלר, הגר"י קנייבסקי זצ"ל, והוא לא השיב על השאלה, אלא אמר שלמעשה המנהג הוא על פי דעת החזון איש זצ"ל לעשר בשבת (כשעשה תנאי מערב שבת) גם משקין, על ידי שנותן מעט משקה בכלי וקובע עליו שם תרומה. אבל באמת השאלה היא שאלה איך הדבר מותר, מדוע איך בזה איסור מצד מבטל כלי מהיכנו.

ביטול כלי מהיכנו שלא על ידי מעשה

ואולי אפשר לומר שאיסור ביטול כלי מהיכנו נאמר דווקא במקום שעל ידי מעשה הוא מבטל את שימוש הכלי, אבל כאן שביטול הכלי נעשה רק על ידי הדיבור אין בזה איסור ביטול כלי מהיכנו, שהרי כאן כשנותן את המשקה בכלי לפני הפרשת תרומה ומעשר אין זה מוקצה, ורק כאשר מפרש תרומות ומעשרות וקובע על המשקה הזה שם תרומה זה נעשה מוקצה, ונמצא שהדיבור שקבע לזה שם תרומה הוא עושה את זה למוקצה ועל ידי זה בטל הכלי מהיכנו. וי"ל שכיון שכל ענין ביטול הכלי מהיכנו נעשה רק על ידי הכלי, ממילא אין בזה איסור ביטול כלי מהיכנו.

אלא שתירצו זה דוחק, דהנה במשנה בשבת (דף מ"ב ב') תנן "אין נותנין כלי תחת הנר לקבל בו את השמן", ששמן שהדליקו בו את הנר בשבת הוא מוקצה, ואם נוטף שמן מהנר אסור לתת את הכלי תחת הנר לקבל בו את השמן. ובגמרא (דף מ"ג א') מובא שהטעם הוא משום ביטול כלי מהיכנו, שכאשר השמן המוקצה יכנס לכלי, הכלי יהיה מוקצה ויהיה אסור להשתמש בו, ונמצא שהוא בטל מהיכנו.

ולכאורה בצירוף שנותן כלי תחת הנר, והשמן נוטף לתוך הכלי, ביטול הכלי מהיכנו נעשה שלא על ידי מעשה האדם, אלא אחרי שנותן את הכלי תחת הנר, ביטול הכלי נעשה שלא על ידי מעשה האדם, שהשמן נוטף לבד לתוך הכלי, ובכל זאת הגמרא אומרת שיש בזה איסור ביטול כלי מהיכנו. ומבואר בזה שגם במקום שביטול הכלי נעשה שלא בכח מעשה האדם, אלא נעשה ממילא גם כן יש בזה איסור ביטול כלי מהיכנו. ואם כן הוא הדין בתרומה כאשר ביטול הכלי מהיכנו, נעשה שלא בכח מעשה אלא רק בכח דיבור גם צריך להיות בזה איסור ביטול כלי מהיכנו.

ואפשר לדחוק ולומר, שבאמת במקום שביטול הכלי מהיכנו נעשה שלא על ידי מעשה, אין בזה איסור של ביטול כלי מהיכנו, ומה שאסור ליתן את הכלי תחת הנר הוא משום חשש שהשמן יפול לתוך הכלי בדיוק בשעה שנותן את הכלי תחתיו, ואז נמצא שביטול הכלי מהיכנו נעשה ממש בכח מעשה האדם, ומשום כן גזר שלעולם אסור לתת כלי תחת הנר כדי שלא יתן את הכלי בדיוק בשעה שנופל השמן, ואז נמצא שביטול הכלי נעשה על ידי מעשה האדם. אבל באמת במקום שביטול הכלי נעשה שלא על ידי מעשה כלל, ואין בזה שום חשש שיעשה מעשה בביטול הכלי, באמת אין איסור ביטול כלי מהיכנו. ולכן בתרומה שכל ביטול הכלי נעשה רק על ידי דיבור, ושלא על ידי מעשה כלל, אין בזה איסור ביטול כלי מהיכנו, וצ"ע.

נתארכה היריעה, ובס"ד מדור העובדות בוא יבוא בשבועות הבאים.

ניתן להשיג את העלון בכל שבוע בטלפון 0527120854 או במייל 7120854@gmail.com

יחי ראובן

מתוך הספר "יחי ראובן" מאצרותיו של הגאון הצדיק רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל

שלא ייזכר שמו על מחלוקתם

וַיִּקַּח קָרַח בֶּן יִצְחָר בֶּן קָהָת בֶּן לֵוִי (טו, א)

רש"י אומר: "ולא הזכיר בן יעקב, שבקש רחמים על עצמו שלא ייזכר שמו על מחלוקתם, שנאמר ובקהלם אל תחד כבודי".

נשאלת השאלה: וכי אם לא נזכר שמו של יעקב אין אנו יודעים כי בן יעקב הוא? מה פשר העניין שיעקב לא רצה שייזכר שמו במחלוקת, על אף שהכל יודעים שהשותפים במחלוקת הם מורעו?

יש מבארים בדרך צחות, כי לקרח היתה, לכאורה, טענה טובה: הנה יעקב אבינו לקח מעשיו את הבכורה בתחבולה שלמה. בתכסיס מחושב היטב לפרטי פרטי...

הסיבה שיעקב חשק כל כך בבכורה הייתה משום שעבודת הקודש נעשתה על ידי הבכורות! הבכורות שימשו בתפקיד של כהנים! משום כך חשק יעקב בכהונה, ובכדי להשיגה השתמש בכל התכסיסים שעמדו לרשותו.

יכול, אפוא, קרח לטעון: מה רוצים אתם ממני? אני חושק בכהונה בדיוק כמו שיעקב אבינו חשק בה, ואם ליעקב אבינו היה מותר לעשות את כל התחבולות והתכסיסים שעשה - מדוע אלי אתם באים בטענות? במה גרוע אני ממנו?

כדי שקרח לא ישתמש בטענותיו עם שמו של יעקב, ולא יזכיר, במחלוקתו עם משה, את עובדת לקיחת הבכורה על ידי יעקב - ביקש יעקב "שלא ייזכר שמו על מחלוקתם".

ביאור זה, כאמור, הוא על דרך צחות בעלמא.

והנה בספרים הקדושים נאמרו בנוגע לשאלה זו כמה וכמה עניינים עמוקים, ביניהם הפירוש הבא:

יעקב אבינו לא רצה שה"מדה" שלו תהיה מעורבת כאן במחלוקת. מידתו של יעקב אבינו היא מידת ה"אמת", וכמו שנאמר: "תתן אמת ליעקב" (מכה ג, כ). יעקב ביקש שבצד המחלוקת של קרח לא יהיה שום צד של אמת. אם יהיה בצד זה של המחלוקת נקודה של אמת - תהיה לו, חלילה, אחיזה וקיום.

רבי יוסף סלוצקער, המכונה "יוסף הצדיק", חתנו של ה"נודע ביהודה" אומר ביאור מעניין:

יעקב אבינו לא ביקש בואת רחמים על עצמו, הוא ביקש זאת עבור קרח! משל למה הדבר דומה? תפסו אדם גונב. לא הרי דינו של גנב זה אם הוא "בן טובים", הוריו וקניניו אנשים גוונים וישרים, כהרי דינו של "גנב בן גנב"... בוודאי שעונשו של הראשון חמור שבעתיים מעונשו של השני. זאת יען כי ההתייחסות לעבירה שחטא אדם מכובד חמורה יותר מההתייחסות לאותה עבירה אם חטא בה סתם אדם מן השוק...

יעקב התפלל שלא יוזכר שמו על המחלוקת כדי 'להקטין' את חטאו של קרח! אם היה נזכר שקרח הינו נין ונכד של יעקב אבינו - היתה ההתייחסות לחטא חמורה יותר, וממילא גם העונש היה חמור שבעתיים.

לפי פירוש זה, מה שכתב רש"י שיעקב "בקש רחמים על עצמו שלא ייזכר שמו על מחלוקתם" אין הכוונה שיעקב דאג לעצמו בכך, אלא שביקש להקטין את החטא, והעונש, של נינו ונכדו - קרח!

בשכר שהשכים משה לפתחם - זכה להצילם

וַיִּקַּם מֹשֶׁה וַיִּגְדַּל אֶל דָּתוֹ וַאֲבִירָם וַיִּלְכְּוּ אֹתָיו וְקָנִי יִשְׂרָאֵל (טז, כה)

ברגע האחרון - רחש לבם דבר טוב

רש"י הקדוש ביאר, מדוע משה רבנו ע"ה הלך אליהם? - "כסבור שישאו לו פנים". היה לו רצון להציל אותם ברגע האחרון, חשב לעצמו שאם יבוא במיוחד אליהם תהיה להם אביסל'ע דרך ארץ. כי לפני כן הוא שלח לקרוא לדתן ואבירים והם הגיבו: "לא נעלה", וחשב שמא כאשר יבוא בעצמו אולי ואולי.

בסופו של דבר מה היה איתם? "ודתן ואבירים יצאו נצבים פתח אליהם ונשיהם ובניהם וטפם" וברש"י: "יצאו בקומה זקופה, לחרף ולגדף".

השאלה הנשאלת, הרי חייו של משה רבנו ע"ה היו מדוידים ושקולים למען הכלל, כל שניה מחושבת, והנה משה איש האלקים קם והלך לדתן ואבירים.

האם פעל במאמץ הזה? האם תרם משהו בהליכה זו? התשובה לכאורה: גורנישט מיט גורנישט - כלום! הוא ניסה, רצה, אך לא הצליח לפעול מאומה. לבם של החוטאים הללו נשאר קשה כאבן ואז הם אבדו מהעולם הזה והעולם הבא - "ויאבדו מתוך הקהל".

אמנם, כאשר נעניין במדרש נראה, כי "בשכר שהשכים משה לפתחם זכה להציל ארבעה צדיקים מדינה של גיהנם, ואלו הם: שלושת בני קרח ואון בן פלג" [ולא קשה ממה שאמרו חז"ל "און בן פלג אשתו הצילתו" כי כידוע זה הוא גורם].

ברגע האחרון ממש, כאשר אפילו בפה כבר לא יכלו לשוב, בשניה האחרונה "רחש לבם דבר טוב" ואז "מקום התבצר להם".

ואיך באמת התנהלה החזרה בתשובה שלהם, הרי הם היו עם קרח? חז"ל מגלים ומספרים לנו.

בעיצומה של המחלוקת, בתוך אש הסוערת, הם ישבו ביחד עם אביהם קרח, והנה משה רבנו ע"ה בא, "השכים לפתחם". באותו רגע חשבו בני קרח לעצמם: מה עושים עכשיו? אם נעמוד לכבודו של משה רבנו זו פגיעה באבא, והתורה אמרה "כבד את אביך ואת אמך". מאידך, לא לקום - וכי אפשר? חשבו לכאן ולכאן... והתגברו על עצמם וקמו לכבודו של משה. "באותה שעה רחש לבם לתשובה".

מה הכוונה? הם עדיין לא שבו בתשובה, כי אם שבו - מה חיפשו בגיהנם, אלא שהמעשה של ההתגברות על היצר הרע, המצוה הזאת - נתנו להם את הכח לאחר מכן לחזור בתשובה.

"התבצר להם מקום בגיהנם" ואז בגיהנם הם שרו "למנצח לבני קרח מזמור", כך הם זכו וניצלו לפני הרגע האחרון. האמת, כי גם קרח נזכר בסוף וקרא "משה אמת ותורתו אמת", אבל זה כבר היה אחרי הרגע האחרון....

הנה, משה רבינו ע"ה בהליכה זו הציל ארבעה צדיקים מדינה של גיהנם: שלושת בני קרח ואון בן פלג.

מיידית!

זאת עלינו לדעת, ולידע ולהדע, כי כך מתנהלים הדברים ברוחניות. אתה עושה פה - ומצליח שם, במקום אחר.

כח התפילה

אנו לא יודעים איך הדברים מתנהלים בדיוק, אבל באבות דרבי נתן כתוב: "יש תפילה שמועלת אחרי מאה שנה", אתה מתפלל ונראה שהתפילה אינה עוזרת, ולפתע, בעתיד הרחוק, יש תועלת והצלחה.

הסטיפלער זי"ע היה אומר: רואים 'בעלי תשובה' שלא רק הם היו חילוניים אלא גם אבא ואמא שלהם היו חוטאים לה', אך הם שבו בתשובה. הכיצד? הדמעות של הסבתות הועילו לאחר עשרות שנים.

כך גם במעשים. אדם עושה מעשה שלכאורה אין בו כלום, כמו המעשה של בני קרח שקמו לכבודו של משה ולא היתה תוצאה מידית ממנו כי נשארו ברשותם באותה שעה, וכמו כן מעשהו של משה רבינו ע"ה, שהיה אפשר לחשוב כי לא פעל שום דבר בהליכתו, אבל חז"ל מלמדים אותנו שבשכר הליכתו פעל אצל אחרים.

וכן לענין כח התפילה: גם אם נראה לכאורה שאין הצלחה ולא רואים שהתפילה נענתה, אין זו ראייה שהתפילה לא התקבלה, כי "יש תפילה שמועלת אחרי מאה שנה".

עיקר ההצלחה - בשמי שמים

הבריסקער רב זצ"ל שאל פעם: כתוב בתורה שהמלאך אמר ליעקב אבינו "כי שרית עם אלוקים ואנשים ותוכל". מבאר רש"י, מי זה אלוקים? זה המלאך. ומי האנשים - עם לבן ועשו.

נשאלת השאלה, בשלמא עם המלאך ועם לבן, הוא כבר הצליח וניצח, אבל עם עשו הלא עדיין לא נפגש, כי הפסוק הזה נאמר מעט לפני הפגישה עם עשו, כאשר היה עם המלאך שנאבק עמו עד עלות השחר.

אמר ההייליגער רב מבריסק זצ"ל, מה שרואים כאן בעולם, זה כלום. המקום שבו מתבצעת ההצלחה והניצחון הוא שם, בשמים, והנעשה כאן, בעולם המעשה, הוא הביטוי החיצוני בלבד שמגיע אחרי ההצלחה מתבצעת שם. לכן, כאשר

יעקב אבינו ע"ה ניצח את שרו של עשו בשמים, ממילא כבר עשו נוצח. נכון שפיזית, בעולם המעשה, זה עדיין לא התבצע, אבל הוא כבר אחרי הניצחון. כך גם לענייננו: לפעמים פיזית לא רואים הצלחה בדבר מסוים, אבל אם הפעולות השונות שאדם עושה מתוך מסירות ומאמץ מתקבלות ועולות לרצון לפני אדון כל, ושם בשמי שמים יש לו הצלחה - הרי שכאן יראו את ההצלחה באלף צורות אחרות, או לאחר זמן בכפלי כפליים.

פרשיית יוסלה שוחמבר

לפני עשרות שנים היתה פרשיה ידועה עם יוסלה שוחמבר. הוריו נהיו חילוניים, והילד גדל אצל הסבא שלו - יהודי יר"ש חסידי, והם, ההורים, בקשו אותו חזרה אליהם. הסבא הבין כי בבית הוריו לא יישאר זכר מהיהדות שלו, וניסה למנוע מהם לקחת מידי את הנכד. הם לא היו צריכים אותו כל כך, כמו שרצו להדירו מעל ה' יתברך.

הסבא החביא אותו, ותרעש הארץ "איפה יוסלה", הדתיים גונבים ילדים. היו כמה ימים שהילד התחבא גם במעונו של הסטייפלער, שהביא אותו עמו לבית הכנסת לדרמן להתפלל [אני זוכר את הפרטים]. חיפשו וחיפשו. מה פירוש חיפשו? ממש לא יכלו לעבור ברחובות ארץ ישראל מרוב להט וסערה שלא היתה מעולם. חיפשו בבני ברק, בחיפה בירושלים, איפה לא, שמו-שמים מה שהיה: "איפה יוסלה?". כמדומה שבתקופה מסוימת העבירו אותו לצרפת, שם הוחבא. בסופו של דבר הוא נמצא ונלקח לבית הוריו.

מה היה סופו באופן אישי? כלום. השקיעו למען הרוחניות שלו הרבה מאד, ורבות סבלה היהדות החרדית בגינו. ואולי הוא עוד ישוב בתשובה בזקנותו ובסופו של דבר לא הצליח. נכון.

אבל, האם משהו מהיושבים כאן זוכר מתי היתה פתיחת התקופה של "בעלי התשובה"? תנועת התשובה קמה וגם ניצבה אחרי הימים ההם. ואולי אפשר לומר כנ"ל, כי באופן ישיר אכן לא פעלו כלום לגבי יוסלה, אבל במקביל - אלפים ורבות נהיו בעלי תשובה בזכות המעשים שנעשו למענו.

עושר שמור לבעליו לרעתו

וְאֵת כָּל הָאָדָם אֲשֶׁר לָקַח וְאֵת כָּל הָרִכֻּשׁ (טו, לב)

על הפסוק בקהלת (ה, יב) "עושר שמור לבעליו לרעתו" דרשו חז"ל (מסחים קיש ע"א): "אמר רבי שמעון בן לקיש: זה עושרו של קרח". העושר הזה היה רק "לרעתו", מבלי שתהיה לו כל טובה ממנו.

מספרים כי הברון רוטשילד הגיע לעיירה אחת בשעת בוקר מוקדמת ושאל מתי מתפללים תפילת שחרית? אמרו לו בשעה שבע, הוא כנס לבית הכנסת וראה שכולם כבר נמצאים: הרב, החזן, הידיין, המתפללים, ולמרות זאת לא מתחילים בתפילה...

מששאל לסיבת העיכוב הסבירו לו כי ה"גביר" של העיירה סרם הגיע, וכולם מחכים לו...

עוברות חמש דקות, עשר דקות, וכולם עדיין מחכים...

בשבע ורבע מגיע ה"גביר" עם עיניים שנפתחו לו זה עתה מהשינה, צועד למקומו בכותל המזרח, מתיישב ליד הרב ונותן את האות שאפשר להתחיל בתפילה... הברון רוטשילד התפלל בקרבן מחופפתו של אותו "גביר"... רב בית הכנסת צריך להמתין לו... כל העוילים צריך להמתין לו... אי חוצפה...

הגיעה קריאת התורה. הברון ביקש עלייה ולאחריה עשו לו "מי שברך". כשהגבאי הגיע לקטע "בעבור שנבד" אמר הברון רוטשילד "בעבור שאני נרדב את סכום כל רכושו של הגביר..."

מכיון שהגבאי לא ידע שהברון רוטשילד הוא העומד לפניו, אמר לו: "משוגינער! לגביר הזה יש הון עתק!" והברון נשאר בשלו: "בעבור שאני נרדב את סכום כל רכושו של הגביר..."

נענה הגבאי ואמר לו: "רי' יידי! אל תעשה ליצנות! אם אתה רוצה לתרום לבית הכנסת - תאמר סכום! ואם אינך רוצה לתרום - אין אף אחד שמחייב אותך". והברון משיב: "כבר אמרתי שאני רוצה לתרום! ואף אמרתי את הסכום אותו אני רוצה לתרום!"

"ויש לך את הסכום הזה לתרום"? שאלו הגבאי.

"כן", השיב, "יש לי פי אלף אלפים יותר מן הסכום הזה..."

רק אז תפס הגבאי כי הברון רוטשילד הוא העומד לפניו...

הגבאי מיהר ל"גביר" של העיירה וביקש ממנו לפרט את סכום הונו כדי שהברון רוטשילד יידע כמה לתת, אך ה"גביר" סירב בטענה כי אין הוא מעוניין לחשוף ברבים את ענייניו האישיים, הפרטיים.

ניסו לשכנע אותו: "מדובר כאן על הפסד ענק לכל הקהילה. כסף זה, שיתרום הברון, יסייע לכל עניי השכונה! אם לא תגלה את סכום הרכוש שבידך - הברון יעזוב את העיירה ונפסיד את הכל".

והגביר נשאר עומד בסירובו: "אי אפשר לדרוש ממני לחשוף את ענייני הפרטיים ברבים".

מה יש לדבר? כל הקהילה הלכה לביתו של ה"גביר" והחלה לעשות שם הפגנה... אמר להם הברון רוטשילד: "אין צורך שהוא יגלה! יש בכוחי לברר זאת בכוחות עצמי. אני אשלם לעורך דין, לרואה חשבון, והם יכולים לעיין בפנקסים הרלוונטיים ועל פיהם לדעת את הונו..."

בדקו, וחזרו ובדקו, עיינו, וחזרו ועיינו, והתברר שאין לו, כמעט, שום דבר...

אבל הוא ה"גביר של העיירה"... כולם מחכים לו בתפילה...

"עושר שמור לבעליו לרעתו" (קהלת ה, יב), מפרש רש"י: "כעושרו של קרח שעל ידי כן נתגאה וירד לשאול".

שפתם של ליצנים

קַח מֵאֲתָם מִשְׁהַ לְבֵית אֵב מֵאֵת כָּל נְשִׂאֵיהֶם... וְהִיָּה הָאִישׁ אֲשֶׁר אָבָהּ בּוֹ מִשְׁהוֹ יִפְרָח וְהַשְׁפֵּתִי מִעַלִּי אֶת תְּלֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵם מְלִינִם עָלֵיכֶם (יז, יז-יח)

נשאלת השאלה: מדוע לא עשו את מבחן המסות מיד בהתחלה, כאשר קרח החל להשמיע את טענותיו? מדוע היה צורך בכל המהלך של הבליעה באדמה, של המגיפה, ורק אחר כך לעשות את מבחן המסות?

רבי לייב חסמן זצ"ל שואל שאלה זו ועונה עליה כך:

חז"ל דורשים את הפסוק "ובמושב לצים לא ישב" על קרח שהיה מתלוצץ על משה ואהרן. מה עשה? כינס עליהם את כל העדה והתחיל להשמיע לפנייהם דברי ליצנות. וכאן מביא המדרש את סיפורו המפורסם של קרח על אותה אלמנה שהייתה בשכנותו, ועמה שתי נערות יתומות, כשהוא מתאר באריכות ועושה צחוק מחיוב הפרשת תרומות ומעשרות.

אליבא דאמת חז"ל דורשים על המעשרות את הפסוק "לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים", שהרי פועל שעובד אצל בעל הבית מקבל רביעי, לעיתים שלישי, ובכל מקרה לא יותר מחצי. וכאן הרי לה' הארץ ומלואה. הוא בעל הבית, הכל שייך לו, והוא נותן לך הכל ואומר לך לתת לו רק מעשה...

וזאת ועוד, הקב"ה מבטיח: "עֲשֵׂר תַעֲשֶׂר" - עֲשֵׂר בשביל שְׁתַּעֲשֶׂר. כל מי שיקיים מצוות הפרשת תרומות ומעשרות מובטח לו שיתעשר בזכותו! "ובחונני נא בזאת" - הקב"ה מְאֲשֵׁר לנו "לבדוק" אותו אם אכן מתקיימת ההבטחה "עֲשֵׂר וְתַעֲשֶׂר"!

וזאת ועוד, יעקב אבינו אומר "וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך" ודרשו בכונות הדברים: מה באמת נשאר רכושו וקניינו של האדם? - מה שהוא מפרש לצדקה! וזהו שאמר יעקב: איזה חלק מהנכסים "תתן לי" - נשאר שלי? רק אותו החלק ש"עשר אעשרנו לך" - הוא נשאר קניינו של האדם לנצח.

ועל מעשרות אלו - קרח עושה ליצנות.

עם "ליצן" אין מה לדבר... אין כל טעם לנסות להתווכח אתו, להסביר לו, לנהל אתו שיחה...

והוא ממשיך בליצנותו ומלביש את כולם בשליתות שכולן תכלת, מתלוצץ על מצות ציצית ושואל היאך ייתכן לומר כי שליתות אלו התיינה חייבות בחוש נוסף של תכלת?

לכל ילד בן שלוש אפשר לומר שכך ציווה ה' חוש אחד של תכלת - פוטר שלית שלמה, ושלית שכולה תכלת לא נפסדת מחוש נוסף של תכלת! זוהי המצוה. נקודה!

אבל, כאמור, עם "ליצן" אין כל טעם לדבר...

עם ליצן ישנה רק שפה אחת, שאותה הוא כן מבין! הכתוב אומר: "נִכְוֵנוּ לְלִצְיָם שִׁפְטִים" (משלי יח, טו) - הוא לא מבין שפה אחרת אלא רק את שפת המכות! הַשִּׁלָּל לא עובד אצלו! כמוהו כבהמה: כמו שלבהמה אי אפשר להסביר דברים באמצעות השכל, כן גם הליץ!

מעשה מובן: אם היו מביאים את המסות מיד בהתחלה, ומשה אהרן היה המשה היחיד שפורח - זה לא היה עוזר כלום! עובדה זו לא היתה מְשַׁנָּה את המצב! הליצנות היתה ממשיכה! היא לא מושפעת מהוכחות שכאלו. גם אם היו מביאים את השמים ושמי השמים שיעידו - לא היה דבר זו!

יש מן הצורך במכות: נבלעים, נשרפים. מגיפה, רק אחר כך אפשר להביא את המסות.

הגאון האמיתי רבי ישראל זאב גוסטמאן זצלה"ה

ילדותו

נולד בחודש תמוז תרס"ה בעיר סקאלקע ליד ביאליסטאק לאביו הר"ר אברהם צבי הל"ד שהיה סוחר עני בממון אך עשיר ביראת שמים ואהבת תורה וכך חינך את ילדיו להיות גדולים בתורה. היה נוהג ג"כ לקחת את ילדיו אל מרן החפץ חיים זצ"ל וכן היה מתייעץ עמו בנוגע לחינוך ילדיו באחד הפעמים לקחו אביו אל הח"ח בעודו ילד קטן הביט החפץ חיים ברבנו ואמר לאביו יש לך ילד טוב תרחם עליו ואל תתן לו הרבה לאכול ואל תתן לו הרבה לישון ובאמת סיפר רבנו שגם אמו כשהיתה מעירה אותו בשעת בוקר מוקדמת לתפילת שחרית היתה אומרת לו אני מרחמת עליך ולכן אני מעירה אותך רבנו ביאר בזה בתפילת אהבה רבה אבינו אב הרחמן המרחם רחם עלינו ותן בלבנו להבין וכו' ואמר שזה ממש כתפילה על חולה מסוכן. ובאמת זכור לכל מי שראהו בתפילתו עד סוף ימיו איך שהיה בוכה וזועק מקירות לבו במילים אלו.

כבר בשחר ילדותו יקדה בו אש אהבת התורה באופן בלתי מצוי רבנו העיד על עצמו שכבר בהיותו בן עשר שנים למשנה ידע ששה סדרים משנה בע"פ וכשרצו לתלות זאת בכשרונות בלתי רגילים הקפיד ע"ז רבנו ואמר שלא היה עילוי כלל ורק היה לו שכל ישר ואהבת התורה עצומה וזכה למה שזכה כי הוציא את דם התמצית של חייו על עמל ויגיעת התורה ואמר שאלו שתולים את זה בכשרונות לא רגילים הוא משום שרוצים לתרץ לעצמם למה לא מצליחים ואיך זכה רבנו לדעת ש"ס משנה בע"פ כבר בהיותו בן י' סיפר רבנו שזה היה המשחק שלו בהפסקה וזה היה המשחק שלו בבית שהיה עושה חשבונות וסיכומים כמה שיטות יש וכמה פלוגתות וכדומה ואמר שאין זה פלא לזכות לידיעות בכמות כזו שגם אם מתבוננים בילדים שלא גדלו על דרך התורה והם שקועים במשחקים מהבלי העוה"ז כגון בספורט שיכולים לזכור כמות עצומה היות והם חיים בזה ולהבדיל בין החושך להאור אם ילד נולד עם אהבת תורה עצומה ושוקע עצמו בתורה כי הם חיינו אין זה פלא שידע ש"ס משנה בע"פ, עובדא נוספת שסיפר רבנו מטל ילדותו הוא מסדר הלימוד

שסידר לעצמו כשהחל בלימוד גמרא וכך היה לומד, הוא לקח גמרא חדשה שלא למד וכסה בנייר חלק את הגמ' הרש"י והתוס' ולמד טוב את המשנה אח"כ כתב על הנייר החלק במקום שהיה צריך להיות הגמ' את מה שלדעתו היה צריך להיות כתוב וכן ברש"י ובתוס' ואז הסיר הנייר והשוה בין מה שהוא כתב ובין מה שכתוב בגמ' ועל כל דבר שמצא בגמ' וברש"י ובתוס' שהוא לא כתב דייק למה לא כתב כן דאם רש"י מצא נחוץ לכתבו א"כ רואים שא"א להבין הגמרא בלעדו וכן מה שהוא כתב ורש"י לא כתבו היה מתבונן ושואל לעצמו למה כתבו דהא אם רש"י לא כתב כן אז נמצא לשון מיותר וכן על דרך זה כך עלה ונתעלה וכתב על לוח לבו את דברי התורה בישרות ועמקות והמשיך להפוך בה עד זקנה ושיבה.

גרודנא

פחות מ"ב שנה היה רבנו כשהגיע לגרודנא ומכאן החל פרק חדש בעיצוב אישיותו של רבנו ובמיוחד בהשפעת רבו מרן הג"ר שמעון שקאפ זצ"ל בשיבה היה נהוג שהבחורים המבוגרים ילמדו עם בחורים צעירים וכשהגיע רבנו לשיבה למד עמו הג"ר חיים שמואלויץ זצ"ל במשך כמה שנים כשהתבגר רבנו קצת אז קיבל חברותא צעיר ממנו הג"ר שמואל רוזובסקי זצ"ל שהיה קורא לרבנו מורי ורבי כל חייו והג"ר שמואל היה אומר שרבנו לימדו איך ללמוד בתקופה זאת כבר היה רבנו נחשב מבחירי התלמידים בהשיבה ואז ביקשו ר' חיים שמואלויץ שילמדו יחד בחברותא אך כיון שהרבה בחורים רצו ללמוד עם ר' חיים ורבנו היה עדיין בחור צעיר ביקש אותו ר' חיים שלא יספר לאף אחד שהם לומדים יחד וקבעו ללמוד בכל לילה משעה שתיים באשמורת הבוקר ועד שמונה הם למדו בבית הכנסת של בעלי בתים ליד הישיבה ושם התפללו שחרית כמה פעמים שאל המשגיח את רבנו למה אינך מגיע לשחרית למה אתה יושן כ"כ הרבה אך רבנו לא היה יכול לגלות את סודו אחר זמן נודעה הסיבה למשגיח ומאז כיבדו מאוד אירע פעם שהגיע מרן ר' ירוחם זצ"ל לזמר שמועם בישיבה והמשגיח סיפר לר' ירוחם המעשה הזה התפעל ר' ירוחם מזה

ושאל את רבנו איזה ברכה הוא רוצה האם להיות ראש ישיבה גדול או משגיח גדול רבנו נבון ולא השיב ברכו ר' ירוחם שתהיה גם ראש ישיבה גדול וגם משגיח גדול פעם דיבר מרן ר' אלחנן וסרמן זצ"ל עם אחד החברותות שלמד עם רבנו והבחור אמר לר' אלחנן פירוש בתוס' שהסביר לו רבנו ר' אלחנן התפעל מהפשט ומיד שלח בקשה לרבנו שילמד עם בנו העילוי ר' נפתלי הי"ד אך רבנו סירב ואז נסע ר' אלחנן במיוחד לגרודנא כדי לבקש מרבנו שילמד עם בנו ואמר ר' אלחנן בענותנותו לרבנו הרי המעלה שלך שאתה תלמיד של ר' שמעון הרי גם אני תלמיד של ר' שמעון ולכן אני יכול לבקש שתלמד עם בני וכמובן שרבנו למד עם ר' נפתלי בתקופה זו עמל ויגע רבנו יגיעות עצומות בלימוד התורה והיה ישן לעתים כשעתיים במעת לעת והעיד ע"ע שהיו תקופות אז שאינו יודע בכלל מתי ישן ובמשך חודש אלול לא היה יוצא מהבית המדרש רק בעש"ק ומאכלים היו מביאים לו לביהמ"ד רבנו אמר שבגיל שש עשרה ידע ש"ס בבלי וירושלמי ועד גיל י"ח חזר על הש"ס ג' פעמים תלמידים מאותה תקופה בגרודנא סיפרו שהיה בישיבה מגיד שיעור בשם הרב יוסף ליס זצ"ל והוא היה לוקח את כל תלמידיו ומעלם לבית המדרש ומצביע על רבנו ואומר להם אם תעמלו ותתיגעו ויהיה לכם כזו אהבת תורה עם הרבה סייעתא דשמיא אולי תגדלו כר' ישראל ר' שמואל רוזובסקי זצ"ל אמר שהפחד לשאול את רבנו שאלה היה כמו לשאול את ר' שמעון כי היה בקי בש"ס ואמר שביום שרצה לשאול שאלה היה צריך לעבוד על החוצפה שלו כל אותו היום עד שבלילה העיז לשאול השאלה רבנו סיפר מה היו בחורים עושים בימי השישי הארוכים של הקיץ כשהיו הולכים לשחות בנהר שהיה בגרודנא ואמר שהיו הולכים אחר הצהריים ולוקחים עמם את בגדי השבת וכל הדרך היו מדברים בד"ת וכששחו בנהר היה כל הזמן בחור שהיה אחראי לומר חבורה לאלו שאינם בנהר ואז החליפום וכן עד שחזרו וגם בחזרתם היה בחור אומר חבורה עד כדי כך הגיעה מידת התמדתם של תלמידי ישיבת גרודנא.

וילנא

מגדולי גאוני וילנא היה הגאון רבי מאיר באמין זצלה"ה שהיה גם נכדו של הבאר הגולה בשנת

תר"צ כשהגיע בתו של רבי מאיר לפרקה חיפשו עבורה חתן גאון בכל ישיבות ליטא והיות והג"ר מאיר באסין היה מחשובי הדיינים בוילנא וגם רב ואב"ד של שניפישאק ומקורבו של הג"ר חיים עוזר זצ"ל שלח הגר"ע לראשי הישיבות ע"ד השידוך שמחפשים כשהגיע לאזניו של הג"ר שמעון בגרודנא שלח את חתנו הג"ר פייבל הינדס לרח"ע ואמר שיש להם בחור בגרודנא שבקי בש"ס ופוסקים ויכול להיות פוסק הדור מעד שמיעה ששמע את דברי הג"ר פייבל כשסיפר את דברי ר' שמעון לרח"ע וביקש רח"ע את הגאון ר' שלמה היימן זצ"ל שיכחון את רבנו וחזר הג"ר שלמה היימן עם תשובה חיובית אך רבנו שהיה דבוק לישיבה ולרבנו לא רצה לעזוב את גרודנא אמר לו ר' שמעון גם אצל רח"ע זה ישיבה ואז נסע רבנו לוילנא ונפגש עם רבן של ישראל הגר"ע ודברו כארבע שעות בלימוד ורח"ע התפעל מאוד מרבנו ומאז נקשרה נפשו בנפשו ואז באו החתן והכלה בקשר שידוכין למגינת לב כל תושבי וילנא נסתלק הג"ר מאיר באסין זצ"ל בפתאומיות בתקופה זו ואז הפך הג"ר חיים עוזר כמו אב לזוג הצעיר וסידר את כל עניני החתונה ג' חדשים אחר שנתארסו התחתן רבנו כאשר לצדו נצבים שני רבותיו הגדולים ומסדר הקדושין הוא הגר"ע ואת הכתובה קרא הגר"ש ושני מאורי הדור אלו רקדו בשמחה לפני רבנו בחתונתו ר' שמעון שנפרד אז במובן מסוים מרבנו שהרי רבנו קבע את מגוריו בוילנא דיבר בהחתונה והעיד על רבנו שהוא יכול להיות חד בדרא כל זה בעודו כבן כ"א שנים בלבד.

מיד לאחר נישואיו בשנת תרצ"א מינה הגר"ע את רבנו הצעיר בשנים למלא את מקום חותנו הג"ר מאיר באמין זצ"ל ולהיות דיין בבית דין הגדול בוילנא ורב בשניפישאק הגר"ע סמך את ידיו על רבנו עד כדי כך שהיה מורה לו לכתוב תשובות למאות שאלות שנתקבלו אצלו מכל עולם התורה וביניהם מגדולי אותו הדור והגר"ע סמך את ידיו על תשובות רבנו ורק היה חותם מתחת לתשובה את שמו בשנת תרצ"ה כשעזב הג"ר שלמה היימן זצ"ל את ישיבת ראמיילעס נעשה רבנו לראש ישיבה שם לצידו של הג"ר ישראל ליבוביץ הי"ד בנו של המשגיח הג"ר ירוחם זצ"ל קודם שנתמנה רבנו לדיין טען כלפי הגר"ע שאינו יכול לפסוק שהרי

לא למד את הש"ס אליבא דהלכתא אמר לו הגר"ע
א"כ אתן לך ארכה של חודשיים ואז תחזור על
הש"ס להלכה רבנו העיד שבאותם ימים היה לו
סדר בקיאות של ס"ז דפים ליום וישן כשעתיים
ביממה בלבד קודם שנתמנה לראש ישיבה
בראמיילעס למד רבנו במשך תקופה עם אחיו של
החזון איש פעם בעת לימודם נשמעו דפיקות בדלת
של העזרת נשים המקום שנסתגרו ללמוד ביחד
משלא פתחו נשמע קולו של ר' אברהם ישעיה
החזון"א שמבקש שיפתחו לו את הדלת כשפתחו
אמר להם ששמע אותם מדויינים באיזה סוגיא ויש
לו מה לזמר לאחר מכאן המשיך רבנו ללמוד עם
שניהם עד סיום סדרם בסוף הביע החזון"א את
הנאתו מהלימוד עמם וביקש שיצרפוהו לחברותא
וכך למדו שלשתם לאחר זמן הפסיק אחיו של
החזון"א ללמוד עמם ונשאר רבנו ללמוד עם החזון"א
בחברותא והספיקו ללמוד יחדיו כמה מסכתות
רבנו סיפר שלמד גם בחברותא עם הג"ר שלמה
היימן וכל עש"ק היו שניהם נכנסים ושוטחים
דבריהם לפני הגר"ע רבנו למד גם עם הגר"ע את
השב שמעתתא והמנחת חינוך קרבה מיוחדת היה
לרבנו עם הגאון רבי העניך אייגעש זצ"ל ה"ד בעל
המרחשת שהרי אף שהיה מזקני הדיינים בהבית דין
ורבנו היה הצעיר כיבדו בעל המרחשת באופן יוצא
מן הכלל ואף היה קם לכבודו כשהיה נכנס לאולם
הבית דין קירבה זו היתה בבואה לקירבתו העצומה
של רבנו למרן רשכבה"ג הגר"ע שהתבטא כמה
פעמים בצורה מפורשת על רצון שרבנו ימלא את
מקומו הוא גם אמר לרבנו שאם רוצה לקבל ממנו
שינהג עמו כידיד ולא כתלמיד רבנו התבטא פעם
שכבר קיבל בחייו את הכבוד הכי גדול ואת
הבזיונות הכי גדולים ולפיכך אינו מתפעל מכלום
וסיפר שהכבוד שזכה לו היה בזמן שהיה אסיפה של
גדולי הדור בוילנא והגר"ע אמר לרבנו לבוא
כשנכנס רבנו וכבר ישבו כל הגדולים בפנים והיו
באמצע דיון הפסיק הגר"ע את הדיון וקם על רגליו
ואז קמו כל זקני גדולי אותו הדור דעה והראה
הגר"ע לרבנו את מקומו ששמר לו בינו לבין זקן
גדולי הדור מרן החפץ חיים זצ"ל ואמר לרבנו לישב
ביניהם כל זה בעודו אברך רך בשנים הגר"ע גם
שלח את רבנו לדרוש בבית הכנסת הגדול בוילנא
שדיברו בו לפניו רק גדולי ומצוקי ארץ כמו הגר"ע

והח"ח זצ"ל באופנים אלו ואחרים ביטאו גדולי
אותו דור ובפרט הגר"ע את דעתם שרבנו על אף
גילו הצעיר הוא אחד מגדולי הדור שבאותו דור
דעה תקופה מאירה זו החלה לשקוע עת קדרו
השמים וחשכו המאורות והתקרב החורבן האיום
והנורא שבא על כלל ישראל ועל עולם התורה
קודם פטירת הגר"ע בעת שצרו על העיר הגרמנים
מצד אחד והרוסים מצד שני נכנס רבנו בפעם
האחרונה קודם הסתלקותו של רבן של כל בני
הגולה והוא שוחח עם רבנו ביחידות בסיום שיחתם
אמר הגר"ע לרבנו איר וועט זיי ביידע איבר לעבן
אתה תינצל משניהם רבנו הבין שכוונתו גם
לגרמנים וגם לרוסים רבנו שרצה לעודד את רבו
ענה דער רבי אויך גם הרבי רבנו היה מרטיט כשהיה
מתאר איך הרצין הגר"ע מאוד ושאל פון וואנעט
וויסט איר מהיכן אתה יודע שכוונתו שצריך לדעת
כדי לומר דבר כזה ואז שאל רבנו את רבו את
השאלה האחרונה און וואס איז מיס כלל ישראל ^
ומה עם כלל ישראל הגר"ע עצם את עיניו ולא
ענה אלו היו דבריו האחרונים של הגר"ע ליד ימינו
ותלמידו החביב קודם הסתלקותו דבריו של
הגר"ע נתקיימו לאחר השואה כשכבשו הרוסים
את וילנא וברגע האחרון גונבה שמועה לרבנו
שהרוסים יודעים שהוא הרב היחיד שניצל ורוצים
לשלחו לסיביר וברח מיד ובחסידי הש"ת ניצל בסוף
ימיו כשהודיעוהו לרבנו על קריסת חומות
הקומוניזם האירו פניו והתבטא שיתכן שעכשיו
הוא הקיום המלא של דברי רבו איר וועט זיי ביידע
איבער לעבן

ארץ ישראל

בשנת תשכ"א עלה ארי מבבל והשתקע בא"י קודם
נסיעתו הראשונה לארץ מקודש סירב לטוס במטוס
בהסבירו שהוא מרגיש שזה חוצפה מצידו לבוא
לא"י ללא הכנה מספקת רבנו נסע באניה בפעם הזו
והספיק לשנן את סדר זרעים רבנו הגיע לירושלים
ונכנס לבית הגאון מטשעבין זצ"ל הרב נח באותו
הזמן בחדר הסמוך ומיד כשאמרו בני הבית שא"א
ליכנס עכשיו פנה רבנו והלך הרב שמע מהחדר
הסמוך וקרא לבני ביתו שהיו רגילים שהמבקרים
מנסים בכל אופן ליכנס וכד' ושאלם מי היה היהודי
ואמרו לו שאינם יודעים אבל הדרת פניו מיוחדת
שלח הרב לב"ב לרוץ לקרוא לרבנו כשהגיע רבנו

(מתוך הקדמה לס' הליכות ישראל, וראה שם עוד באריכות אודותיו, וזה ע"פ דברי נכדו הגאון רבי אברהם ברינקר שליט"א ראש ישיבת נצח ישראל ראיימעלס ירושלים)

ונסיים במה שהיה רגיל רבנו הגראי"ל לספר אודותיו מה שראה בהקדמת הספר קונטרסי השיעורים עמ"ס גיטין שכ' חתנו ומ"מ הגר"מ ברינקר זצ"ל.

כשם שהשתמש מו"ח ז"ל בזכרון הנפלא שלו בלימוד תורה כך השתמש בו בחכמה לפסוק הלכות כשהיו באים אליו לשאול שאלה בהלכה היה אומר הרבה פעמים לשואל לחזור על דבריו ולומר שוב פעם את השאלה לפעמים היה אומר לשואל לחזור למחרת ולמחרת היה מבקש שיגידו לו שוב פעם את השאלה כאילו אינו זוכר ובכדי לבאר פשר הדבר למה אמר זה. אציג כאן מעשה שהייתי נוכח בו אשה באה עם שאלה מסובכת ומבקשת היתר לשאלתה היא היתה כבר אצל רב אחר והוא שלח אותה למו"ר ובגלל שהיא דיברה רק אנגלית בקש מו"ח ממנה רשות שאני אשמע את השאלה דאע"פ שהוא הבין אנגלית ועוד שפות לא רצה לסמוך על עצמו בזה ואם יהיה לו איזה ספק בכוונתה יבקש ממני לבארו האשה סיפרה את כל השאלה הוא שאל כמה שאלות והיא ענתה לבסוף אמר לה שהוא צריך להתישב בדבר ובקש ממנה לחזור בעוד שבוע האשה חזרה כעבור שבוע והוא אמר לה שאינו זוכר בדיוק את הסיפור ושתחזור ותגיד לו שוב פעם האשה סיפרה הוא שאל שאלות והיא ענתה ולבסוף אמר לה שהוא אינו יורע ואינו יכול לפסוק שאלה זו כשיצאה אמר לי שמעת האשה הזאת לא שמה לב שבשבוע שעבר היא אמרה המילים האלו וציטט את דבריה מילה במילה היום אמרה מילים אלו וציטט את דבריה והבנתי שמכיון שהיא משקרת אינו יכול לדעת בדיוק את המקרה ואינו רוצה לפסוק ואע"פ שבמקרה הזה התברר שלא דברה אמת ברוב הפעמים היה נוהג כן אולי שכח השואל לומר איזה פרט חשוב.

שאל הרב לשמו וכשאמר לו גוסטמאן שאלו אולי היה לך אבא שהיה מגדולי הרבנים בוילנא קודם המלחמה השיב רבנו לא ושוב שאלו אולי היה לך דוד וגם לזה השיב רבנו דלא כשהבין הרב שזהו רב גוסטמאן בעצמו קם מלא קומתו ובירך שחלק מחכמתו ליראיו וכיבדו מאוד שזכר תשובות שענה רבנו לשאלות שהוא שלח להגר"ע והיה בטוח לפי התשובה שהרב גוסטמאן היה מזקני הרבנים וגדולי הדור רבנו התקרב מאד להרב מטשעבין ואף התייעץ עמו היכן לפתוח הישיבה ורבנו שמע לעצתו והקים הישיבה בשנת תשל"א ברחביה בסייעתא דשמיא גדולה רבנו סירב לכל מיני הצעות ובקשות שביקשו ממנו גדולי הדור בא"י באותם הימים ביניהם הגאון הרב כהנמן זצ"ל שביקשו לבוא לכהן כראש ישיבה בישיבת פוניבז' ומאוחר יותר גם הגר"ש רוזנבסקי זצ"ל שהיה ידידו מנוער ניסה לשכנעו גם הגר"ח שמואלביץ שהיה ידיד נפשו ביקשו שיאמר שיעורים בישיבת מיר אך גם הגר"ח שמואלביץ שהיה ידיד נפשו ביקשו שיאמר שיעורים בישיבת מיר אך רבנו סירב גם הגר"ר אליהו משקובסקי זצ"ל ר"י כפר חסידים וידידו של רבנו רצה שיבוא לישיבתו אך רבנו סירב הוא התבטא על רבנו כבר בהיותו צעיר מאוד שהוא גדול הדור עובדא מענינת היה עם הגר"ר חיים שמואלביץ זצ"ל בישיבת מיר כאמור הגר"ח ביקשו לזמר שיעורים בישיבת מיר אך רבנו סירב ואף לבקשתו שיאמר לומר שיעור אחד סירב ביקשו הגר"ח שיבוא לשיעור שלו כמובן שרבינו בא ואז אמר הגר"ר חיים שיעור שלם מספרו של רבנו קונטרסי שיעורים על בבא מציעא ובסוף השיעור אמר שזהו שיעורו של הגאון הגדול שעלה לארץ ישראל והיות והוא סירב לומר שיעור אמרתי אני שיעור משלו רבנו סירב גם להצטרף למועצת גדולי התורה בא"י וכמו שסירב גם באמריקא וגם סירב לבקשת הבד"צ של העדה החרדית להיות אב"ד רבנו לא חפץ בכל אשר הושת עליו מטעמים הכמוסים עמו וכל חפצו ומגמתו היה רק לישב בד' אמות של ישיבתו ולעסוק בתורה רבנו התקרב בארץ ישראל לרבים מגדולי הדור ועיניהם להגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל שנהג לשוחח בד"ת עם רבנו ואף נתן לרבנו לעבור על ספריו חזון יחזקאל קודם הדפסתם.

ניתן להשיג את הקובץ מודפס בערים הבאות:

אופקים	בית אריה רח' גרוסברד פינת בעל התניא	4559455-04869945 (חסידים)	סנהדרין	ביהכנ"ס פאג"י	נתיניה
052-7635246 (סמיד)	בית הכנסת הגדול דברי שיר	בביהכנ"ס צא"י	עזרת תורה	בית הכנסת בית ישראל	רמת אפרים
קיוויתי	היכל צבי רח' סירקין הליגמן	טבעון	קסטמון	ישיבת יד אהרון	052-7664668
נחלת שמשון	המרכזי - רמת אלחנן חניכי הישיבות רח' רמב"ם	חבריה	קרית שמואל	קרית יובל	ביהכנ"ס מנין אברכים רח' גבע 25 054-8452828 (וייס)
אצל הבחור חיים טיטלבוים	יד אהרון לדרמן	קרית שמואל	שטיבלך (רח' ורנר)	052-7639488	ישיבת עטרת מתתיהו (סעידוב) 054-8479928
אלעד	משכנות יעקב נאות יוסף שבת אחים	טלזסטון	סלזסטון	רובע היהודי	פוצם
אצל הנציגים בישיבות:	שיח תפילה רח' קה"י שם אבותי	יבניאל	ביהכנ"ס מעין גנים	ישיבת אש התורה	ישיבת נר זרח
בני ראובן	תפארת נחמן בכוללים:	יוקנעם	יבניאל	רוממה	עשולה
כנסת יחזקאל תורה בתפארתה תורת חסד	בית הלל ברסלב חזון איש	יחד שבטי ישראל מדרשה לב לאחים	יבניאל	בית כנסת חניכי הישיבות	גבעת המורה
בבתי הכנסת:	אצל הנציגים בישיבות:	יסודיות	יבניאל	רמות א'	פתח תקוה
דרך החיים	אורחות תורה אהבת אהרון	ביהכנ"ס המרכזי	ירוחם	054-8408719 (גולדשטוף)	ישיבת אור ישראל
זכור לאברהם (הר"ן)	בית מדרש עליון גאון יעקב	הפיסגה 46	ירושלם	בבתי הכנסת:	גני הדר
מאור שרגא אחיעזר דגל התורה	קהילות יעקב קרית מלך קרלין	בבתי הכנסת:	ירושלם	משכן שרגא שערי תבונה	בבתי הכנסת:
אשדוד	שערי תורה תפארת ציון	אמשינוב מנין אברכים	ירושלם	רמות ג'	אוהל אברהם
רובע ג' - קרית חרדים	מרכז	בית ישראל	ירושלם	בבתי הכנסת:	מקוה בעש"ט
054-8454846 (וינגרטון)	חנות גל פז- ר"ע 88 חנות שאבעס חזו"א 49	ישיבת מיר	ירושלם	חניכי הישיבות צא"י	מרכז העיר
רובע ז'	פרדס כץ	בניהכנ"ס צא"י	ירושלם	053-3120780 (גליקסברג)	אבי עזרי
052-7668323 (מונק)	במקוה	גילה	ירושלם	רמות פולין	ישיבת לומז'ה
רובע ט'	בבתי הכנסת:	גבעת זאב	ירושלם	בניהכנ"ס אוהל יוסף	כפר אברהם
077-7656779 (בלומנטל)	בבית הכנסת זיו יהודה כרם גפן ישראל	חנות גל פז (מלכי ישראל)	ירושלם	053-3180324 (דורוני)	כולל אוהל רחל 050-4187771
אשקלון	מנין אברכים קרית הרצוג	גבעת זאב	ירושלם	רמת שלמה	
050-4181543 (לוי)	כרם גפן ישראל מנין אברכים שכון ה'	חנות גיט שאבעס (העופר 2)	ירושלם	ביהכנ"ס המרכזי	
באר יעקב	בבתי הכנסת:	גבעת שאלו	ירושלם	שערי חסד	
בישיבות	בבית הכנסת חפץ חיים רח' כצלנסון	יחי ראובן	ירושלם	054-8498969 (קירט)	
באר יעקב	הרצליה	אוהל יונתן בכולל ישכר באוהל'ך	ירושלם	פפר סבא	
גרודנא (ב"י)	שכונות נווה עמל	גוש 80	ירושלם	בביהכנ"ס ע"ש הצדיקים	
שארית יוסף ובכולל ריח השדה	בבית הכנסת חפץ חיים רח' כצלנסון	ביהכנ"ס בראשות הגאון ר' דן סגל שליט"א	ירושלם	פרמילאל	
באר שבע	זכרון יעקב	גילה	ירושלם	הקהילה הדרומית	
052-7628911 (היקלי)	בבתי הכנסת:	הר נוף	ירושלם	בביהכנ"ס כרם מיכאל	
בית שמש	חזון איש מסילת ישרים	בבתי הכנסת:	ירושלם	שכונת המייסדים	
קריה	בית ים	אמרי שפר	ירושלם	ישיבת רנה של תורה	
02-9910398 (פינקלשטיין)	052-7119064	כנסת	ירושלם	מודיעין עילית	
בניהכנ"ס	כולל בית יעקב	054-8429113 (גרוס)	ירושלם	בכוללים:	
שערי תורה	כולל היכל התורה	מאה שערים	ירושלם	עטרת שלמה,	
ישיבת אור לישרים	בביהכנ"ס היכל הקודש	(הישן)	ירושלם	ישכר באוהל'ך, הר"ן	
רמה ג'	הרצליה	ישיבת בית שמואל	ירושלם	כתר תורה הרב אברמוב פוניבז'	
ביהכנ"ס אהבת תורה	שכונות נווה עמל	בביהכנ"ס היכל שמואל	ירושלם	בית אבא	
02-9920797	בבית הכנסת חפץ חיים רח' כצלנסון	מרכז העיר	ירושלם	מגדל עוז	
יפה נוף	זכרון יעקב	כולל עטרת שלמה (רח' דוד יל'ן)	ירושלם	חפציבה	
054-8488951 (וקסלר)	בבתי הכנסת:	נוה יעקב	ירושלם	ישיבת כנסת יצחק	
בבתי הכנסת:	חזון איש מסילת ישרים	052-7677676 (לוי)	ירושלם	בביהכנ"ס המרכזי	
כולל עטרת שלמה ביהכנ"ס לב אליהו	חולון	בבתי הכנסת:	ירושלם	נאות הפסגה	
ביתר	חיפה	חניכי הישיבות מרכז תורה ותפילה	ירושלם	בביהכנ"ס המרכזי	
גבעה A	נוה שאנן	סורוצקין	ירושלם	קרית ספר	
זכור לאברהם	054-8454992 (גיגיוער)	סורוצקין	ירושלם	בית הכנסת קהילת משך	
ישיבת אור לישרים	ישיבת נחלת הלויים	בבתי הכנסת:	ירושלם	חכמה 053-3127555	
רמה ג'	בביהכנ"ס מקלט רח' פרל פינת מנדלה	אהבת תורה	ירושלם	בביהכנ"ס קהילת קצות החושן	
ביהכנ"ס אהבת תורה	ישיבת תפארת ישראל	באר שמואל	ירושלם	ברכפלד	
02-9920797	אשדוד	ישיבת שמואל	ירושלם	ישיבת מיר	
יפה נוף	זכרון יעקב	כולל עטרת שלמה (רח' דוד יל'ן)	ירושלם	בביהכנ"ס קהילת ר' עקיבא	
054-8488951 (וקסלר)	בבתי הכנסת:	נוה יעקב	ירושלם	נאות הפסגה	
בבתי הכנסת:	חזון איש מסילת ישרים	052-7677676 (לוי)	ירושלם	בביהכנ"ס המרכזי	
כולל עטרת שלמה ביהכנ"ס לב אליהו	חולון	בבתי הכנסת:	ירושלם	קרית ספר	
ביתר	חיפה	חניכי הישיבות מרכז תורה ותפילה	ירושלם	בית הכנסת קהילת משך	
גבעה A	נוה שאנן	סורוצקין	ירושלם	חכמה 053-3127555	
זכור לאברהם	054-8454992 (גיגיוער)	סורוצקין	ירושלם	בביהכנ"ס קהילת קצות החושן	
ישיבת אור לישרים	ישיבת נחלת הלויים	בבתי הכנסת:	ירושלם	ברכפלד	
רמה ג'	בביהכנ"ס מקלט רח' פרל פינת מנדלה	אהבת תורה	ירושלם	ישיבת מיר	
ביהכנ"ס אהבת תורה	ישיבת תפארת ישראל	באר שמואל	ירושלם	בביהכנ"ס קהילת ר' עקיבא	
02-9920797	אשדוד	ישיבת שמואל	ירושלם	נאות הפסגה	
יפה נוף	זכרון יעקב	כולל עטרת שלמה (רח' דוד יל'ן)	ירושלם	בביהכנ"ס המרכזי	
054-8488951 (וקסלר)	בבתי הכנסת:	נוה יעקב	ירושלם	קרית ספר	
בבתי הכנסת:	חזון איש מסילת ישרים	052-7677676 (לוי)	ירושלם	בית הכנסת קהילת משך	
כולל עטרת שלמה ביהכנ"ס לב אליהו	חולון	בבתי הכנסת:	ירושלם	חכמה 053-3127555	
ביתר	חיפה	חניכי הישיבות מרכז תורה ותפילה	ירושלם	בביהכנ"ס קהילת קצות החושן	
גבעה A	נוה שאנן	סורוצקין	ירושלם	ברכפלד	
זכור לאברהם	054-8454992 (גיגיוער)	סורוצקין	ירושלם	ישיבת מיר	
ישיבת אור לישרים	ישיבת נחלת הלויים	בבתי הכנסת:	ירושלם	בביהכנ"ס קהילת ר' עקיבא	
רמה ג'	בביהכנ"ס מקלט רח' פרל פינת מנדלה	אהבת תורה	ירושלם	נאות הפסגה	
ביהכנ"ס אהבת תורה	ישיבת תפארת ישראל	באר שמואל	ירושלם	בביהכנ"ס המרכזי	
02-9920797	אשדוד	ישיבת שמואל	ירושלם	קרית ספר	
יפה נוף	זכרון יעקב	כולל עטרת שלמה (רח' דוד יל'ן)	ירושלם	בית הכנסת קהילת משך	
054-8488951 (וקסלר)	בבתי הכנסת:	נוה יעקב	ירושלם	חכמה 053-3127555	
בבתי הכנסת:	חזון איש מסילת ישרים	052-7677676 (לוי)	ירושלם	בביהכנ"ס קהילת קצות החושן	
כולל עטרת שלמה ביהכנ"ס לב אליהו	חולון	בבתי הכנסת:	ירושלם	ברכפלד	
ביתר	חיפה	חניכי הישיבות מרכז תורה ותפילה	ירושלם	ישיבת מיר	
גבעה A	נוה שאנן	סורוצקין	ירושלם	בביהכנ"ס קהילת ר' עקיבא	
זכור לאברהם	054-8454992 (גיגיוער)	סורוצקין	ירושלם	נאות הפסגה	
ישיבת אור לישרים	ישיבת נחלת הלויים	בבתי הכנסת:	ירושלם	בביהכנ"ס המרכזי	
רמה ג'	בביהכנ"ס מקלט רח' פרל פינת מנדלה	אהבת תורה	ירושלם	קרית ספר	
ביהכנ"ס אהבת תורה	ישיבת תפארת ישראל	באר שמואל	ירושלם	בית הכנסת קהילת משך	
02-9920797	אשדוד	ישיבת שמואל	ירושלם	חכמה 053-3127555	
יפה נוף	זכרון יעקב	כולל עטרת שלמה (רח' דוד יל'ן)	ירושלם	בביהכנ"ס קהילת קצות החושן	
054-8488951 (וקסלר)	בבתי הכנסת:	נוה יעקב	ירושלם	ברכפלד	
בבתי הכנסת:	חזון איש מסילת ישרים	052-7677676 (לוי)	ירושלם	ישיבת מיר	
כולל עטרת שלמה ביהכנ"ס לב אליהו	חולון	בבתי הכנסת:	ירושלם	בביהכנ"ס קהילת ר' עקיבא	
ביתר	חיפה	חניכי הישיבות מרכז תורה ותפילה	ירושלם	נאות הפסגה	
גבעה A	נוה שאנן	סורוצקין	ירושלם	בביהכנ"ס המרכזי	
זכור לאברהם	054-8454992 (גיגיוער)	סורוצקין	ירושלם	קרית ספר	
ישיבת אור לישרים	ישיבת נחלת הלויים	בבתי הכנסת:	ירושלם	בית הכנסת קהילת משך	
רמה ג'	בביהכנ"ס מקלט רח' פרל פינת מנדלה	אהבת תורה	ירושלם	חכמה 053-3127555	
ביהכנ"ס אהבת תורה	ישיבת תפארת ישראל	באר שמואל	ירושלם	בביהכנ"ס קהילת קצות החושן	
02-9920797	אשדוד	ישיבת שמואל	ירושלם	ברכפלד	
יפה נוף	זכרון יעקב	כולל עטרת שלמה (רח' דוד יל'ן)	ירושלם	ישיבת מיר	
054-8488951 (וקסלר)	בבתי הכנסת:	נוה יעקב	ירושלם	בביהכנ"ס קהילת ר' עקיבא	
בבתי הכנסת:	חזון איש מסילת ישרים	052-7677676 (לוי)	ירושלם	נאות הפסגה	
כולל עטרת שלמה ביהכנ"ס לב אליהו	חולון	בבתי הכנסת:	ירושלם	בביהכנ"ס המרכזי	
ביתר	חיפה	חניכי הישיבות מרכז תורה ותפילה	ירושלם	קרית ספר	
גבעה A	נוה שאנן	סורוצקין	ירושלם	בית הכנסת קהילת משך	
זכור לאברהם	054-8454992 (גיגיוער)	סורוצקין	ירושלם	חכמה 053-3127555	
ישיבת אור לישרים	ישיבת נחלת הלויים	בבתי הכנסת:	ירושלם	בביהכנ"ס קהילת קצות החושן	
רמה ג'	בביהכנ"ס מקלט רח' פרל פינת מנדלה	אהבת תורה	ירושלם	ברכפלד	
ביהכנ"ס אהבת תורה	ישיבת תפארת ישראל	באר שמואל	ירושלם	ישיבת מיר	
02-9920797	אשדוד	ישיבת שמואל	ירושלם	בביהכנ"ס קהילת ר' עקיבא	
יפה נוף	זכרון יעקב	כולל עטרת שלמה (רח' דוד יל'ן)	ירושלם	נאות הפסגה	
054-8488951 (וקסלר)	בבתי הכנסת:	נוה יעקב	ירושלם	בביהכנ"ס המרכזי	
בבתי הכנסת:	חזון איש מסילת ישרים	052-7677676 (לוי)	ירושלם	קרית ספר	
כולל עטרת שלמה ביהכנ"ס לב אליהו	חולון	בבתי הכנסת:	ירושלם	בית הכנסת קהילת משך	
ביתר	חיפה	חניכי הישיבות מרכז תורה ותפילה	ירושלם	חכמה 053-3127555	
גבעה A	נוה שאנן	סורוצקין	ירושלם	בביהכנ"ס קהילת קצות החושן	
זכור לאברהם	054-8454992 (גיגיוער)	סורוצקין	ירושלם	ברכפלד	
ישיבת אור לישרים	ישיבת נחלת הלויים	בבתי הכנסת:	ירושלם	ישיבת מיר	
רמה ג'	בביהכנ"ס מקלט רח' פרל פינת מנדלה	אהבת תורה	ירושלם	בביהכנ"ס קהילת ר' עקיבא	
ביהכנ"ס אהבת תורה	ישיבת תפארת ישראל	באר שמואל	ירושלם	נאות הפסגה	
02-9920797	אשדוד	ישיבת שמואל	ירושלם	בביהכנ"ס המרכזי	
יפה נוף	זכרון יעקב	כולל עטרת שלמה (רח' דוד יל'ן)	ירושלם	קרית ספר	
054-8488951 (וקסלר)	בבתי הכנסת:	נוה יעקב	ירושלם	בית הכנסת קהילת משך	
בבתי הכנסת:	חזון איש מסילת ישרים	052-7677676 (לוי)	ירושלם	חכמה 053-3127555	
כולל עטרת שלמה ביהכנ"ס לב אליהו	חולון	בבתי הכנסת:	ירושלם	בביהכנ"ס קהילת קצות החושן	
ביתר	חיפה	חניכי הישיבות מרכז תורה ותפילה	ירושלם	ברכפלד	
גבעה A	נוה שאנן	סורוצקין	ירושלם	ישיבת מיר	
זכור לאברהם	054-8454992 (גיגיוער)	סורוצקין	ירושלם	בביהכנ"ס קהילת ר' עקיבא	
ישיבת אור לישרים	ישיבת נחלת הלויים	בבתי הכנסת:	ירושלם	נאות הפסגה	
רמה ג'	בביהכנ"ס מקלט רח' פרל פינת מנדלה	אהבת תורה	ירושלם	בביהכנ"ס המרכזי	
ביהכנ"ס אהבת תורה	ישיבת תפארת ישראל	באר שמואל	ירושלם	קרית ספר	
02-9920797	אשדוד	ישיבת שמואל	ירושלם	בית הכנסת קהילת משך	
יפה נוף	זכרון יעקב	כולל עטרת שלמה (רח' דוד יל'ן)	ירושלם	חכמה 053-3127555	
054-8488951 (וקסלר)	בבתי הכנסת:	נוה יעקב	ירושלם	בביהכנ"ס קהילת קצות החושן	
בבתי הכנסת:	חזון איש מסילת ישרים	052-7677676 (לוי)	ירושלם	ברכפלד	
כולל עטרת שלמה ביהכנ"ס לב אליהו	חולון	בבתי הכנסת:	ירושלם	ישיבת מיר	
ביתר	חיפה	חניכי הישיבות מרכז תורה ותפילה	ירושלם	בביהכנ"ס קהילת ר' עקיבא	
גבעה A	נוה שאנן	סורוצקין	ירושלם	נאות הפסגה	
זכור לאברהם	054-8454992 (גיגיוער)	סורוצקין	ירושלם	בביהכנ"ס המרכזי	
ישיבת אור לישרים	ישיבת נחלת הלויים	בבתי הכנסת:	ירושלם	קרית ספר	
רמה ג'	בביהכנ"ס מקלט רח' פרל פינת מנדלה	אהבת תורה	ירושלם	בית הכנסת קהילת משך	
ביהכנ"ס אהבת תורה	ישיבת תפארת ישראל	באר שמואל	ירושלם	חכמה 053-3127555	
02-9920797	אשדוד	ישיבת שמואל	ירושלם	בביהכנ"ס קהילת קצות החושן	
יפה נוף	זכרון יעקב	כולל עטרת שלמה (רח' דוד יל'ן)	ירושלם	ברכפלד	
054-8488951 (וקסלר)	בבתי הכנסת:	נוה יעקב	ירושלם	ישיבת מיר	
בבתי הכנסת:	חזון איש מסילת ישרים	052-7677676 (לוי)	ירושלם	בביהכנ"ס קהילת ר' עקיבא	
כולל עטרת שלמה ביהכנ"ס לב אליהו	חולון	בבתי הכנסת:	ירושלם	נאות הפסגה	
ביתר	חיפה	חניכי הישיבות מרכז תורה ותפילה	ירושלם	בביהכנ"ס המרכזי	
גבעה A	נוה שאנן	סורוצקין	ירושלם	קרית ספר	
זכור לאברהם	054-8454992 (גיגיוער)	סורוצקין	ירושלם	בית הכנסת קהילת משך	
ישיבת אור לישרים	ישיבת נחלת הלויים	בבתי הכנסת:	ירושלם	חכמה 053-3127555	
רמה ג'	בביהכנ"ס מקלט רח' פרל פינת מנדלה	אהבת תורה	ירושלם	בביהכנ"ס קהילת קצות החושן	
ביהכנ"ס אהבת תורה	ישיבת תפארת ישראל	באר שמואל	ירושלם	ברכפלד	
02-99207					

המעוניינים להפיץ באזור מגוריהם יפנו ל: 053-3145900

ניתן לקבל קובץ זה בכתובת מ"ל: k.gilyonot@gmail.com | להנצחות ע"ג הקובץ ניתן לפנות ל: 053-3145900

שואף להיות בקיא בחומש רש"י?

הצטרף לתוכנית לימוד חומש רש"י יומי

הגרלה חודשית ע"ס 3,600 ₪

* פרס ראשון 1600 ₪ פרס שני 4 זוכים ב 500 ₪ כל אחד

מדי שבוע יושמעו בטלמסר 025-613-613
שאלות על הפרשה (חומש עם פירוש רש"י).
ענה על השאלות והשתתף בהגרלה הגדולה.
שים לב! ההגרלה ללומדי כל הפרשה עם פירוש רש"י.

פירש"י יש לו מעלה שהוא מפרש את הענין
ע"פ מדרש חז"ל יותר מהתרגום

(משנה ברורה ס"ק ב)

שכל ענין אמירת שמו"ת הוא ההבנה "שישכיל בדברים יותר"

(ע"פ החינוך)

* המבצע מיועד ללומדים מגיל 120-18, לבחורי ישיבות ינתן זכות לרכישת ספרים.

לומדים מדי יום, זה סוד ההצלחה!

ספר המבחנים
בזאת תבחנו

השאלות והמבחנים מרשכבה"ג

מרן הגראי"ל שטינמן זצ"ה

בכל מקצועות התורה

האוצרות נהשפים!

ספר המבחנים "בזאת תבחנו"

צילום: שוקי לרר

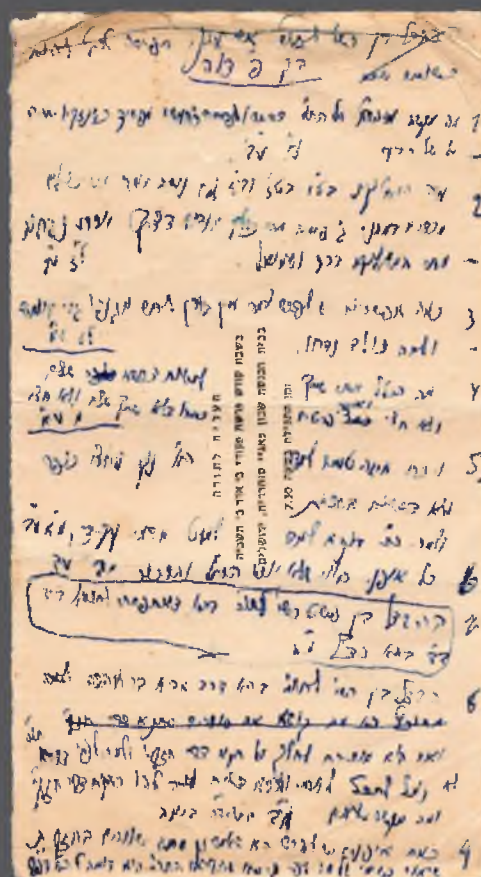
אוצרותיהם של נאמני ומשמי רבינו במשך עשרות שנים, מובאים לראשונה **בספר חדש "בזאת תבחנו"** המקיף את **כל המבחנים** שבחן רבינו רשכבה"ג זצוק"ל בכל מקצועות התורה, בתורה ובכל הש"ס.

בספר של **קרוב לתשע מאות עמודים**, מובאים מאוצרות הזהב, של בנו הגדול של רבינו, הגאון רבי משה שטינמן שליט"א, רבי משה יהודה שניידר, רבי יצחק רונזגרסון, רבי איסר שוב, רבי משה סחייק, שליט"א ושאר נאמני רבינו זללה"ה.

בספר **'בזאת תבחנו'**, מובאים כל השאלות שהיה שואל רבינו את התלמידים בכל מקצועות הש"ס, החל מחמשה חומשי תורה, גיטין וקידושין, וכל סדרי נזיקין, קדשים, טהרות, וכלה במבחנים לאברכים שגמרו ללמוד יורה דעה.

בשאלות ניכרת הפיקחות העצומה של מרן, והשליטה האין סופית שלו בכל מרחבי הש"ס.

ובראש הספר **מאתים עמודים של מבחנים מכתב ידו** של מרן זללה"ה כפי שמסרם למשמרת לבנו הגאון **רבי שרגא** שליט"א.

מבחן על פרק ד' וה' שכתב מרן לעצמו (שנת תשכ"ח) על גבי פתק של הזמנה. מחמת העניות המרובה שהיתה מנת חלקו, היו תקופות שאפילו דפים לכתובה לא היו מצויים בידו.

יוצא לאור על ידי המשפחה.

להזמנות ניתן גם דרך מוקדי 'קובץ גליונות' במחיר מיוחד.